

UiO • University of Oslo

***Hrafnistumannasögur* som symboliskt kapital**

Carl-Johan Karlsson

Master's Thesis in Viking and Medieval Studies:

VMS4190 (60 Credits)

University of Oslo

Department of Linguistics and Scandinavian Studies (ILN)

Spring 2022

Summary

The corpus of sagas known under the genre *fornaldarsögur* has appeared sporadically within academia for as long as old Norse texts have been studied. The main focus of old Norse philological studies has generally been on texts considered to be more accurate in depicting historical events, and it is not until the end of the twentieth century that the corpus started to earn more consistent interest from scholars. The sagas of the heroes from Hrafnista, *Hrafnistumannasögur*, are part of the corpus of *fornaldarsögur* and as such have gotten a relatively small amount of scholarly attention, with the possible exception of *Qrvar-Odds saga*. However, it is the usage of these sagas as a means to gain, and maintain, a socially elevated position in the medieval literate milieu on Iceland that is the focus of this thesis. Furthermore, it is the goal of this project to analyze what occurrences in society are reflected in the sagas from a vantagepoint that takes into account the historical background and geopolitical situation specific to the Icelandic society of the time. This is done with a sociological approach as well as by looking upon internal structures derived from the education and scope of literature available at the time. The first part of the project is made up of a description of the sociological approach as well as the historical background of Iceland and Icelandic literature, mainly from a literary standpoint. The second part is concerned with analyzing the sagas for meaningful structures and underlying ideals. Based upon the analysis the collection of sagas known today as *Hrafnistumannasögur*, they exhibit elements combined of the historical conditions, structural principles of the sagas as well as the sociological circumstances within which they were made. All of which are factors that made the usage of the sagas as resources for creating power and identity within the medieval Icelandic society possible.

Förord

Tanken att skriva en master om *fornaldarsögur* som ett uttryck för makt och social status i det medeltida samhället föddes när jag för första gången läste delar av *The Matter of the North* av Torfi Tulinius. Det var den boken som öppnade mina ögon för användandet av sociala maktstrukturer som ett analysverktyg inom norrön litteratur. Jag blev fascinerad av de fantastiska skildringarna av monster, magi och äventyr som genomsyrar *fornaldarsögur* tidigt under min utbildning. Genom att studera *Hrafnistumannasögur* såg jag möjligheten att analysera den sociala vinningen en enskild släkt kunde tillskansa sig genom associering med *fornaldarsögur*. Eftersom alla fyra sagorna handlar om samma släkt tänkte jag att det går att bygga en sammanhängande, generationsöverskridande, analys i stället för en analys där man ser på drag ur sagor med olika geografisk och genealogisk bakgrund. Det har varit spännande att sätta sig djupare in i livet till männen från Hrafnista och göra en egen värdering av hur status och strukturer i sagorna kan ha använts och tolkats i det medeltida isländska samhället.

Den här avhandlingen har blivit skriven under en pågående pandemi och parallellt med två jobb och ett försök till någon form för fritid. Efter lång tid har den nu blivit klar och det hade inte varit möjligt utan de människor jag har haft runt mig under perioden då jag har skrivit. Först och främst vill jag tacka Jon Gunnar Jørgensen för den vägledning och akademiska kunskap jag har fått ta del av med honom som handledare. Utanför det akademiska har min största stötta varit min fru, Astrid Karlsson. Hon har hjälpt mig genom skrivprocessen och även varit ett bollplank för mina idéer och problem när jag har haft behov att prata om dem. Runt mig har jag även haft vänner och familj som har hjälpt mig och stöttat mig genom processen, ingen av dem har uttryckt ointresse när jag har pratat ihjäl dem med detaljer från skrivandet.

Innehållsförteckning

Summary	III
Förord	V
1. Inledning	1
1.1 <i>Presentation av problemställning</i>	1
1.2 <i>Presentation av Hrafnistumannasögur</i>	2
1.3 <i>Disposition och metod</i>	5
2. Presentation av teori och historisk bakgrund	10
2.1 <i>Symboliskt kapital</i>	10
2.1.1 <i>Gruppens sociala kapital</i>	13
2.1.2 <i>Individens symboliska kapital</i>	18
2.2 <i>Identitetsskapande bland den nya isländska befolkningen</i>	21
2.3 <i>Det isländska samhället och litteraturen under tidig medeltid</i>	24
2.3.1 <i>Det isländska samhällets skapande och utveckling under tidig medeltid</i>	25
2.3.2 <i>Litteraturen i det isländska samhället</i>	30
2.4 <i>Tidigare forskning kring fornaldarsögur</i>	35
2.4.1 <i>Fornaldarsögur i medeltiden</i>	43
3. Ketils saga Hængs	47
3.1 <i>Narrativa sekvenser</i>	48
3.2 <i>Tematisk analys</i>	52
3.3 <i>Ideologi</i>	56
4. Gríms saga loðinkinna	62
4.1 <i>Narrativa sekvenser</i>	62
4.2 <i>Tematisk analys</i>	64
4.3 <i>Ideologi</i>	66
5. Orvar-Odds saga	69
5.1 <i>Narrativa sekvenser</i>	70
5.2 <i>Tematisk analys</i>	79
5.3 <i>Ideologi</i>	81
6. Áns saga bogsveigis	84
6.1 <i>Narrativa sekvenser</i>	84
6.2 <i>Tematisk analys</i>	88
6.3 <i>Ideologi</i>	89
7. Analys och diskussion	92
8. Konklusion	98
9. Källförteckning	102
9.1 <i>Elektroniska källor</i>	108

1. Inledning

1.1 Presentation av problemställning

Den norröna litteraturen delas upp i flera olika delar, det finns lagar, diplomer, historieskildringar och sagor för att nämna en del av det material som är bevarat till modern tid. De norröna sagorna i sin tur är uppdelade i olika genrer, och i denna undersökning kommer fokus att ligga på en grupp av sagor som faller under genren *fornaldarsögur*, nämligen *Ketils saga Hængs*, *Gríms saga loðinkinna*, *Qrvar-Odds saga* samt *Áns saga bogsveigis*. Dessa sagor går även under det gemensamma namnet *Hrafnistumannasögur* då samtliga titelhjältar har sitt ursprung på ön *Hrafnista* och är i släkt med varandra. *Fornaldarsögur* har historiskt sett inte fått lika mycket uppmärksamhet inom den akademiska världen som de andra sagorna, dokumenten och historieskildringarna från den norröna kontexten. Denna trend har vänt och tagit fart i motsatt riktning under den senaste tiden. Sedan tiden runt millennieskiftet har intresset ökat markant och fler akademiker har närmat sig *fornaldarsögur* med olika analysverktyg. I *The Matter of the North* (2002) visar Torfi Tulinius att *fornaldarsögur* har en struktur som speglar ett högre kulturellt lärande inom medeltidens isländska samhälle.¹ Genom den narratologiska analys han företar påvisar han strukturer och berättartekniker som kommer utav det högre lärandet i kyrkans regi och tradition.² Genom dessa grunder tillsammans med en historisk bakgrund visar Tulinius att genren *fornaldarsögur* är knuten till den isländska aristokratins sociala kapital. Det är utifrån en liknande infallsvinkel denna analys kommer att ta sin utgångspunkt.

Frågeställningen för att ta reda på mer om den sociala vinningen som kunde föreligga genom associering med denna grupp av sagor blir som följer:

Vilka interna och externa faktorer tyder på användandet av *Hrafnistumannasögur* i byggandet av symboliskt kapital bland makteliten i det medeltida isländska samhället?

---

¹ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 290–291

² Tulinius, *The Matter of the North*, s. 90–91

1.2 Presentation av Hrafnistumannasögur

Detta arbete kommer att ha sin utgångspunkt i gruppen utav *fornaldarsögur* med det gemensamma samlingsnamnet *Hrafnistumannasögur*. *Hrafnistumannasögur* går att översätta till ”Sagorna om folket från Ramsta”,³ och har fått sitt namn baserat på var släkten i sagan kommer ifrån. Sagornas handlingar är primärt förlagda till området kring dagens Ramsta vilket hette *Hrafnista* i norrön tid. Ramsta är en ö utanför Norges kust i närheten av Namdalen, norr om Trondheim. Sagorna handlar om den släkt som bodde på en gård med samma namn som ön i den tid då sagorna har sin handling. Det är fyra sagor som räknas att tillhöra denna gruppering av sagor inom genren *fornaldarsögur*, kronologiskt är dessa sagor *Ketils saga Hængs*, *Gríms saga loðinkinna*, *Orvar-Odds saga* samt *Áns saga bogsveigis*. De avhandlar allt i allt fyra generationer män i släkten från Ramsta och deras eskapader i världen. Tre av sagahjältarna, Ketill, Grímr och Án, håller sig i närheten av fädernegården på Hrafnista och dess närområde. Alla tre företar sig visst resande, men då främst till närliggande trakter eller andra delar av Norge där de har sociala förbindelser. Orvar-Oddr däremot reser långt ut i världen och visar därmed fram ett helt annat beteende än de tre andra. Oddr blir född och växer upp på gården Berurjóðr, det moderna namnet på gården är Berrjod, i Rogaland där hans föräldrar, Grímr och Lophœna, lämnar honom där under en resa söderöver och han har egentligen ingen vidare kontakt med Hrafnista annat än att han har denna plats som utgångspunkt i starten av sina äventyr och eskapader. Det närmaste han kommer en kontakt med Hrafnista är hans följeslagare och tillika släktingar som följer med honom ut i världen. Han reser långt i väg från fäderneshemmet och efter att ha dragit i viking i flera omgångar får han makt i ett kungarike på kontinenten genom politiska manövreringar och starka vänskapsband. Trots detta så kommer hans liv till ände hemma i Norge, i närheten av gården där han föddes och växte upp. Släktskapet mellan protagonisterna i dessa sagor är rakt nedstigande i tre av fyra fall. Från Ketill som är far till Grímr som i sin tur är far till Oddr. Det är bara Án som sticker ut i sällskapet i det att han är dotterdotterson till Ketill.

Sagorna har varit associerade med varandra i originalkällorna både genom att flera av dem är samlade i samma manuskript så väl som genom den intertextuella kopplingen mellan olika manuskript som utgörs av protagonisternas släktskap. Alla dessa sagor finns bevarade i

---

³ Egen översättning

manuskript från medeltiden. *Ketils saga Hængs* och *Gríms saga loðinkinna* finns bevarade i två pergament; AM 343 a 4to samt AM 471 4to. Båda sagorna tros ha sitt skrivna ursprung någon gång under den första delen av 1400-talet. *Örvar-Odds saga* finns bevarad i två olika versioner, en äldre manuskriptversion som ofta kallas ”den kortare” samt en yngre manuskriptversion som är mer känd som ”den längre”. Finnur Jónsson (1858–1934) har argumenterat att den längre versionen av sagan inte bara är yngre i det att den finns bevarad i ett yngre manuskript, utan även för att den innehåller flera äventyr och tillägg, så som historier om jotnar och kristna motiv, som är tillfogade i en senare utveckling utav sagan.⁴ Denna hållning har inte opponerats på utav senare forskare som har behandlat ämnet.⁵ Sagan verkar ha varit populär då den existerar i ett flertal medeltida manuskript till denna dag. Den korta versionen finns bevarad i manuskriptet Holm. perg. 7 4to, medan den långa versionen finns bevarad i manuskripten AM 344 a 4to, AM 343 4to samt AM 471 4to. *Örvar-Odds saga* hålles ofta för att vara en yngre saga än de övriga sagorna i samlingen *Hrafnistumannasögur*, detta trots att den finns bevarad i en äldre källa än de övriga sagorna. Det är främst på basis av sagans likhet med *riddarasögur* eller *fornsögur suðurlanda* som detta argument blir framlyft. Det är speciellt den långa versionen som har dessa drag.⁶ Den långas versionen av sagan har några paragrafer som är tillagda för att ytterligare ge en kristen koppling såväl som en koppling till annan populär litteratur. Några exempel på tillagda avsnitt är Oddrs pilgrimsfärd till floden Jordan och de upprepade konflikterna med antagonisten Ögmundr.⁷ *Áns saga bogsvegis* är bevarat i manuskriptet AM 343 4to tillsammans med de tre övriga sagorna och manuskriptet tros ha sitt ursprung i 1400-talet.

Det finns alltså ett medeltida manuskript som innehåller alla fyra sagorna som vi idag attribuerar till samlingen *Hrafnistumannasögur*, AM 343 a 4to, så vi vet med säkerhet att alla fyra sagorna hade utvecklats under tiden fram till detta manuskript blev tillverkat. Manuskriptet utgör en kompilering av *fornaldarsögur* och *riddarasögur* och tros vara skriven på Island någon gång under senare delen av 1400-talet, mellan 1450–1475. Utöver de fyra sagorna om Hrafnistamännen innehåller denna samling *Þorsteins þáttur bæjarmagns – Þorsteins þáttur bæjarbarns*, *Samsons saga fagra*, *Egils saga einhenda og Ásmundar berserkjabana*, *Flóres saga konungs og sona hans*, *Vilhjálmssaga sjóðs*, *Yngvars saga víðförla*, de fyra sagorna om Hrafnistamännen, *Sálus saga ok Níkanórs*, *Hálfðanar saga Eysteinsonar*, *Bósa saga og Herraúðs*,

---

⁴ Jónsson, *Den oldnorske og oldislandske litteraturs historie II*, s. 806–809

⁵ För en genomgång utav utvecklingen av *Örvar-Odds saga* se Oskar Bandles artikel ”Um þróun Örvar-Odds sögu” i *Gripla* från 1990, s. 51–71.

⁶ Ferrari, ”Ögmundr: The Elusive Monster and Medieval ‘Fantastic’ Literature”, s. 372

⁷ Jónsson och Vilhjálmsson, *Fornaldarsögur Norðurlanda I*, s. XVIII

Vilmundar saga víðutan och *Perus saga meistara*.⁸ AM 471 4to, som innehåller de tre första sagorna, men inte *Áns saga bogsveigis*, utgörs av en blandning utav *islendingasögur* och *fornaldarsögur* men avslutas med en saga ur genren *ridðarasögur*. Manuskriptet är daterat till 1450–1500 och sagorna i manuskriptet är *þórdar saga hreðu*, *Króka-Refs saga*, *Kjalnesinga saga*, de tre sagorna om Hrafnista-männen, *Viktors saga og Blávus*.⁹ AM 344 a 4to innehåller endast *Qrvar-Odds saga*, men manuskriptet var ursprungligen del av ett större verk tillsammans med *Alexanders saga*.¹⁰ Det ursprungliga manuskriptet blev uppdelat av Árni Magnússon kort tid efter att han kommit över handskriften då det var uppenbart att de två verken var skrivna av olika händer och i olika tider för att sedan bli sammanfogade senare. AM 344 a 4to är daterad till 1350–1400. *Alexanders saga* från den ursprungliga kompileringen är nu katalogiserad som AM 519 a 4to, texten i denna del är daterad till 1270–1290.¹¹ Den kortare versionen av *Qrvar-Odds saga* finner vi, som nämnt ovan, i Holm. perg. 7 4to vilket är ett manuskript som primärt innehåller *fornaldarsögur*, men som avslutas med *Egils saga Skalla-Grímssonar* vilken hålles för att vara en av de tidigaste islänningasagorna.¹² Det finns ett genealogiskt samband mellan de två sista sagorna i manuskriptet, *Qrvar-Odds saga* och *Egils saga Skalla-Grímssonar* då de båda titelhjältarna stammar från Hrafnista. Egills mor är Hallbera som är syster till Ketill Höngs far, Hallbjörn.¹³ Med det som bakgrund och med tanke på att uppdelningen i de genrer vi idag använder är ett modernt koncept som inte existerade vid skrivandet utav manuskriptet går det att se en logisk förklaring till inkluderingen av en islänningasaga i handskriften, nämligen en tematisk fortsättning i form av genealogisk kontinuitet. Holm. perg. 7 4to är daterad till 1300–1325 och de sagor som är upptecknade i handskriften är *Konráðs saga keisarasonar*, *Hrólfs saga Gautrekssonar*, *Jómsvíkinga saga*, *Ásmundar saga kappabana*, *Qrvar-Odds saga*, *Egils saga Skalla-Grímssonar*.¹⁴

Den version av *Hrafnistumannasögur* som kommer att ligga till grund för denna analys är Guðni Jónssons (1901–1974) och Bjarni Vilhjálmssons (1915–1987) utgåva i samlingen *Fornaldarsögur Norðurlanda I* från 1943 vilken i sin tur har AM 343 4to och 471 4to som främsta källor,¹⁵ alltså de versioner av sagorna som kommer från manuskript som härstammar

⁸ handrit.is, "AM 343 a 4to"

⁹ handrit.is, "AM 471 4to"

¹⁰ handrit.is, "AM 344 a 4to"

¹¹ handrit.is, "AM 519 a 4to"

¹² Tulinius, *The Matter of the North*, s. 30

¹³ Jónsson, *Egils saga Skalla-Grímssonar*, s. 3

¹⁴ University of Copenhagen; ONP: Dictionary of Old Norse Prose, "Holm perg 7 4o"

¹⁵ Jónsson och Vilhjálmsson, *Fornaldarsögur Norðurlanda I*, s. XVIII-XIX

från 1400-talet. Detta betyder även att det är den längre versionen av *Orvar-Odds saga* som blir återgiven. Grunden till varför Jónsson och Vilhjálmsen valde att presentera den längre versionen är att de såg för sig att alla som kände sagan väl från tidigare skulle uppleva att det saknades viktiga delar om de i stället valt den kortare versionen.¹⁶ Vid behov kommer eventuella paralleller och/eller skillnader mellan olika utgåvor att tas upp för att starkare belysa och extrahera tecken på makt och maktbyggande i sagorna utifrån sociologiska infallsvinklar. Det är speciellt i analysen av *Orvar-Odds saga* detta gäller då det är den som finns i en lång och en kort version där den långa versionen har mer detaljer, och därmed mer potential till paralleller till maktupbyggande och det samtida samhället i 1400-talet, än den kortare versionen från 1300-talet har. Som nämnt ovan är det bland annat fler möten med Ögmundur och ytterligare resor på kontinentala Europa som är del av det utökade materialet. Valet att jobba med versioner av sagorna som är nedskrivna relativt samtida med varandra ger en enhetlig bild av *fornaldarsögur* vid en relativt definierad tidpunkt i litteraturens utveckling. Ideal i, och uppfattningar av, samhället utvecklar sig parallellt med själva samhället. Det betyder att resultaten av analysen kan skilja sig åt mellan sagorna om versioner av dem blir plockade ur olika historisk kontext.

1.3 Disposition och metod

Utifrån en djupgående analys av innehållet i sagorna kommer ett försök göras att visa på dessas vikt för senare generationer av stormän i det medeltida isländska samhället i hänsyn till att de byggde upp sitt eget renommé. Analysen utav texterna kommer huvudsakligen att vara hermeneutisk, men kommer även att omfatta rent sociologiska hänseenden som kan ha varit avgörande för utvecklandet samt det senare vidareförandet och bevarandet utav dessa fantastiska sagor, även om bevarandet kanske är mer av en positiv bieffekt utav sagornas andra användningsområden.

Upplägget i den första delen kommer att lägga grunden för viktiga hänseenden av forskningsläget idag när det kommer till genren *fornaldarsögur*, samt infallsvinklar från sociologin som kan hjälpa till att visa dessa sagor i perspektiv till maktstrukturen i det medeltida isländska samhället. Detta kommer att sättas i verket genom en presentation av relevanta teorier,

---

¹⁶ Jónsson och Vilhjálmsen, *Fornaldarsögur Norðurlanda I*, s. XVIII

utifrån vilka analysen av sagorna kommer att företas. Denna del är avgörande för att belysa de underliggande strukturer som kan läsas ut ur skrivandet och bevarandet av dessa sagor och är därför en integral del i att anföra sagornas interna grundlag för uppbyggandet av makt. Vidare presenteras en historisk bakgrund för att redogöra för texterna i förhållande till samhället och tiden som har skapat denna litteratur. Fokus kommer att läggas på utformningen av det isländska samhället under dess tidigaste tid, landtagandet, samt utvecklingen som skedde i detta insulära samhälle under medeltiden. Som en viktig del utav denna framställning blir litteraturens användning och syften i denna samhällsstruktur granskat. Det är utvecklingen av litteraturen samt bruket av litteraturen i detta samhälle som lägger grunden för nedskrivandet utav *fornaldarsögur*. Det är därför viktigt att känna till historien kring den norröna litteraturens utveckling för att visa vikten av den i det samhälle där den utvecklades, speciellt då med fokus på den aktuella genren *fornaldarsögur* i vilken sagogruppen *Hrafnistumannasögur* inordnas.

Det är en tvärvetenskaplig analys som kommer att lägga grunden för möjligheten att avgöra betydelsen av *Hrafnistumannasögur* i det isländska samhället under medeltiden. Genom att se på vilka möjligheter man hade att tillägna sig status och anseende i samhället kan en koppling till den interna uppbyggnaden och detaljerna i sagamaterialet eventuellt påvisa användandet utav denna samling av sagor för fastställandet utav sociala konstruktioner och normer, med syfte att bygga upp bilden av individens och familjens anseende. Det teoretiska och historiska bakgrundsläget följs utav analysering av de fyra sagorna. Analysen av sagorna kommer att ta sin utgångspunkt i det hermeneutiska tillvägagångssättet som Tulinius presenterar *The Matter of the North* i det att analysen i utgångsläget kommer att bestå av tre olika beståndsdelar. De tre beståndsdelarna i analysen kommer att utgöras utav narrativ analys med en betoning på narratologiska uppdelningar i sagorna. Här blir sagorna uppdelade i narrativa sekvenser som följer en viss uppbyggnad: från utgångsläget, till en konfrontation och vidare till en upplösning som kulminerar i ett nytt standardläge. Därefter kommer en tematisk analys som skall visa på strukturella principer som ger sagan mening, såväl som paralleller till samtida lärdomstexter och bruket av dessa inom utbildningen som stod att finna under den tiden då sagorna skrevs ner. Fokus i den tematiska analysen är att binda samman narrativa sekvenser som innehåller ett liknande tematiskt händelseförlopp. Till sist kommer även en granskning av underliggande ideologisk förmedling i texterna i ljuset, satt i perspektiv till den sociohistoriska bakgrunden som skapat sagorna i dess skrivna form. Genom att se på sagorna ur dessa perspektiv blir det sedan dryftat vad de olika resultaten betyder för byggandet av makt och status i upphovssamhället, samt om dessa resultat kan ge en djupare förståelse för de företeelser som

omfattar maktuppbyggandet och dessas användning i sagorna. I denna undersökning kommer den tredelade analysen enbart att appliceras på sagorna i gruppen *Hrafnistumannasögur* och då primärt för att binda dessa samman med de högre samhällsskicken genom att visa på likheterna mellan de strukturer som kan påvisas i sagorna och den lärdomslitteratur som lade grunden för utbildningen utav dem som skrev sagorna.

De tre beståndsdelarna i analysen av sagorna är indikationer på den täta kopplingen mellan aristokratin och det litterära högre lärandet i deras samtid. De tre huvudmotiven i analysen har sitt ursprung i uppbyggnaden av de kristna texterna som har legat till grund för utbildningen under medeltiden vilken föregick i kyrkans anda och regi. Tulinius har pekat ut dessa som hjälpmedel för att bestämma en texts tillknytning till det övre skiktet i det isländska medeltida samhället. Narratologi kan hjälpa till att bestämma vilka berättartekniker som använts och dessutom avslöja semiotiska drag som hjälper till att inordna narrativen i en historisk kontext. För att kunna ge läsaren en vägledning i hur texten ska tolkas måste de semiotiska dragen hänvisa till en text eller kontext som är välkänd för läsaren och som denne kan relatera till.¹⁷ De narrativa sekvenserna som sagorna blir uppdelade i visar till en förändring av tillstånd. Förändringen sker i fem stadier som på egen hand utgör en saga i miniatyr. Dessa fem stadier är: initialtillstånd av jämvikt, händelsen som bringar oordning, ojämnhetsstillståndet, händelsen som återinför jämvikt och till sist det nya jämvikthetsstillståndet. Dessa fem satser kommer bli benämnda utifrån samma definition som Tulinius ger dem i boken, (P1), (P2), (P3), (P4) och (P5) där ”P” stammar från engelskans *proposition* (sats).¹⁸

Den tematiska delen av analysen består i att finna narrativa sekvenser med en liknande uppbyggnad. Uppbyggnaden är ofta liknande i drag men med interna motsatser. Motsatserna kan liknas vid de typologiska dragen som går att finna i Bibeln där en typ och en anti-typ står ställda mot varandra. Ett exempel som Tulinius visar på är de två välkända scenerna ur det gamla- respektive det nya testamentet då Moses delar Röda havet och då Jesus går på vattnet, Moses leder guds folk till befrielse och frälsning och Jesus visar på vikten av tro för att överkomma allt.¹⁹ Tulinius menar att båda sekvenserna handlar om korsandet av vatten och har som mål att leda folket till frälsning men den interna motsatsen består av hur vattnet korsas. På samma sätt kommer de narrativa sekvenserna i sagorna sättas upp mot varandra, där

---

¹⁷ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 36–38

¹⁸ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 76–77

¹⁹ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 90–96

möjligheten till detta föreligger, och deras underliggande mening och inspiration kommer diskuteras.

Den tredje delen av analysen, den ideologiska aspekten, utgår från enskilda segment av sagorna och vilken betydelse dessa segment kan ha haft för samtidens litterära användning av berättelserna vid tiden för nedskrivandet. Genom att se på de underliggande ideologiska idéerna i en text går det att se värden och idéer som definierar gruppideal, värderingar, hierarkier och representationer av den egna gruppen som sagorna är skrivna av och, till stor utsträckning, för.²⁰ Karaktärerna i sagorna är inte nödvändigtvis bara individer utan kan även vara en konceptualisering och representation för idéer i form av hur karaktärerna betar sig och visar fram förebilden av hur konceptet de personifierar uppfattas av samhället som förmedlar texten. Genom att visa fram personifieringen av idealbilden går det att visa vilka koncept som är eftersträvansvärda att representera som en del av den avhandlade sociala gruppen. Det som visas fram är en mental verklighet som reflekterar de förhållanden i maktstrukturer, ekonomiska fördelningar och sociala relationer som existerar i den verkliga världen. Det är dessa mentala verkligheter som ger uttryck för ideologin som styr och rättfärdigar samhället.²¹ Tulinius pekar även på *fornaldarsögur* som en god källa till ideologiska analyser då denna typ av verklighetsfjär litteratur kan spegla ämnen som annars kunde ha förblivit osagda i en mer verklighetsskildrande text tack vare att den inte stigmatiserar uttalanden om kulturen och vardagen som annars bara upplevs och inte pratas om.²²

Inkluderat i analysen kommer det, i tillägg till de tre ovan nämnda delarna, bli taget hänsyn till och bli lagt en extra betoning på enkelsaker som kan hjälpa till att ge en djupare inblick i sagornas associering med det aristokratiska skiktet i samhället. Den stora skillnaden i hur analysen används jämfört med appliceringen i *Matter of the North* består i att Tulinius lägger betoningen på utvecklandet av metoden för att senare använda den samma analytiska metoden på *Íslendingasögur*. Han avser bevisa ett gemensamt litterärt ursprung mellan *Fornaldarsögur* och *Íslendingasögur*, då han menar att de utvecklades i samma tid och i samma litterära miljö. Genom att utföra analysen menar Tulinius även att bevisa att analysverktyget han presenterar är applicerbart på båda dessa genrer.²³ Ursprunget i en gemensam litterär miljö är grunden till

---

²⁰ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 39–40

²¹ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 41

²² Tulinius, *The Matter of the North*, s. 42

²³ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 12

att han menar att utvecklingen av genren *Fornaldarsögur* bör fastslås till en tidigare del av den litteraturhistoriska utvecklingen än vad konsensusen annars gett uttryck för, kanske rent av tidigare än utvecklingen av *Íslendingasögur* i vissa fall.²⁴

Målet med analysen är att komma närmare den förståelse en medeltida läsare kunde få ut av dessa sagor samt att öka förståelsen för vilket djup sagorna innehåller. Genom att sätta sig in i de djupare insikter den medeltida läsaren kunde uppnå kan vi lära oss mer om vilka koncept som hjälpte till att styra maktbalansen i deras samtid och om dessa speglas i litteraturen som deras samhälle har lämnat efter sig. För att bättre förstå denna samtid måste även en inblick i den historiska utvecklingen av samhället och litteraturen anses vara relevant. Med den historiska utvecklingen och analysen som bakgrund kommer även en bedömning av sagornas värde för aristokratin att göras genom att se på det sociologiska begreppet symboliskt kapital och dess tre beståndsdelar: socialt kapital, ekonomiskt kapital och kulturellt kapital. Denna bedömning kommer att ta sin utgångspunkt i teorierna om symboliskt kapital som sociologen Pierre Bourdieu (1930–2002) utvecklade under sina omfattande studier utav sociala interaktioner och samhällets struktur.

---

²⁴ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 294–295

2. Presentation av teori och historisk bakgrund

2.1 Symboliskt kapital

Inom sociologin finns det många olika förklaringar för vad som utgör de viktigaste aspekterna i sociala interaktioner, en av dessa teorier är förklaringsmodellen kring symboliskt kapital. Teorierna kring symboliskt kapital har blivit vida erkänt och använt inom sociologiska studier. Den förekommer frekvent i fält som rör allt från ekonomiska modeller i vår samtid till historisk forskning om samhällsstrukturer. Enligt denna modell blir det som är avgörande för sociala situationer och interaktioner betecknat som individens sociala kapital. Genom att se på teorins beskaffenhet att bestämma handlandet såväl som en enskilda individens vinning utav en given social interaktion kan man sluta sig till att de ingående faktorerna som skapar och påverkar individens sociala kapital blir olika beroende på vilket kontext och vilka sociala situationer/interaktioner som teorin blir applicerad på. Detta är en följd som är given av att olika sociala system och situationer kan skilja sig markant från varandra. I vissa situationer kan somliga egenskaper rent av vara direkt skadliga för de mål en individ försöker uppnå, medan de samma egenskaperna kan vara starkt hjälpsamma i andra situationer och interaktioner.²⁵ Det går alltså inte att fastslå en bestämd egenskap eller ett speciellt sätt att agera som fungerar universellt för att öka det sociala kapitalet hos en individ, det är alltid beroende på vilket samhälle och vilken grupp inom samhället som är under granskning.

Det sociala rummet är utrymmet där synen på klasser i samhället byggs upp. Detta sker bland annat genom att grupper i samhället definierar sig utifrån utbildningsnivå, tillhörighet till sociala organisationer, kontakter på arbetsplatsen samt utvecklandet av ett gemensamt koncept för god kulturell smak och uttryck för vad som är vackert.²⁶ När man diskuterar samhällsklasser så ser man inte bara på människors livschanser eller hur en individs placering i ett samhälle vinner på sin situation eller använder sig av interaktioner med andra individer för att skapa vinning för sig själva. Denna typ av syn på klasser i samhället går att koppla samman med en Marxistisk syn på samhället, där människors primära angelägenhet är att producera och tillpassa

---

²⁵ Coleman, "Social Capital in the Creation of Human Capital", s. 98

²⁶ Harker, Mahar och Wilkes, "The Basic Theoretical Position", s. 5–6

naturen till sina egna behov för att överleva.²⁷ I ett bredare perspektiv på begreppet klass än det Marxistiska synsättet förhåller sig till, påvisas vikten av att förhålla sig till kulturella och sociala skillnader i ett samhälle för att avgöra i vilket socialt skikt, eller i vilken klass, en individ har sin tillhörighet. För att kunna bestämma individens klasstillhörighet i ett klassuppdelat samhälle måste man följaktligen ha kunskaper om uppbyggnaden utav klasssystemet i sagda samhälle. Nyare teorier inom sociologin tar detta med i beräkningen då de oftare är inriktade på att studera kulturen i ett samhälle snarare än den mer mekaniska synen på samhällsapparaten som bland annat Marxismen tillämpar. Intresset i att se på kulturen i samhället gör även att det blir lättare att se på sociala konstruktioner på en individnivå. Bland de sociologer som har anfört ett paradigm som införlivar detta finner vi Pierre Bourdieu. Hans teorier baserar sig på en individs behov och vilja att bli erkänd av andra individer. Erkännandet av en ömsesidig syn av inneboende värde hos den andra är grundläggande för att kunna skapa produktiva relationer och berättiga individens egen existens. Enligt Bourdieu finns det tre avgörande komponenter som tillsammans visat på individens sociala ställning. Den första är det ekonomiska kapitalet vilket utgörs utav inkomster och ägande. Andra delen av erkännandet av en individs ställning är dennes kulturella kapital vilket utgörs utav bland annat personens intellektuella utveckling och utbildning. Sist men inte minst finner vi den tredje aspekten vilket är en individs sociala kapital vilket enligt Bourdieu utgör dennes sociala nätverk genom association till mäktiga familjer, klubbar/grupper och/eller individer vilket kan vara avgörande för att öppna möjligheter för individen i samhället. Alla dessa tre delar omfattas av begreppet symboliskt kapital så länge de räknas som legitima för studiesyftet och är erkända delar av det sociala rummet i samhället som studeras.²⁸ En underliggande princip bakom de tre beståndsdelarna är begreppet *habitus*. Kortfattat kan *habitus* beskrivas som “*Habitus refers to a set of dispositions, created and reformulated through the conjuncture of objective structures and personal history.*”²⁹. Det betyder att individens ackumulerade symboliska kapital samt de grundförutsättningar denne har fått genom lärandet av vissa beteenden och handlingsmönster som kommer utav den socioekonomiska gruppstillhörighet individen är född till, såväl som alla upplevelser och erfarenheter individen utsatts för, avgör dennes inneboende fallenhet för och möjlighet till handlingar inom en given social kontext. *Habitus* kommer inte att ligga i fokus vid analysen av sagorna utan kan antas vara liknande för mesta parten av individerna som interagerar då de alla hör till det aristokratiska samhällsskiktet. Kort beskrivet kan *habitus* förklaras som att allt en

---

²⁷ Atkinson, *Class*, s. 20–21, s. 61–62

²⁸ Atkinson, *Class*, s. 62–63

²⁹ Harker, Mahar och Wilkes, “The Basic Theoretical Position”, s. 10

individ upplever formar dennes förutsättningar och beteenden i samhället. Vilken socioekonomisk tillhörighet individen blir född till avgör därför vilka normer och värderingar denna får med sig vidare i livet. Något som i sin tur lägger grunden till hur lätt det är att uppnå mål och värderingar som uppskattas den socioekonomiska gruppen där individen har sin tillhörighet. Detta förklarar även varför det är svårare att uppnå de samma målen för individer ur en annan socioekonomisk grupp, de har inte de samma normerna, värderingarna och förkunskaperna med sig från starten och måste jobba för att tillägna sig dessa.³⁰ Det är till viss del genom denna förståelse av den egna gruppen utifrån gruppens värderingar, ideal och normer som aristokratin speglade sin samtid i litteraturen utifrån sin egen förståelse av det egna samhället, speciellt då litteraturen var en del av den egna klassens medel.

Utav de tre beståndsdelarna i symboliskt kapital är det begreppet socialt kapital som är mest relevant att applicera på den del av litteraturen från det isländska samhället under medeltiden som här är under analys, då dessa sagor handlar om interaktioner mellan individer utav olika status i samhället. Kopplingen till sagohjältarna genom släktskap är också central för att dra nytta utav den renommé som association till de gamla sagorna kunde skänka, den kopplingen utgör en grund för socialt kapital. Även de första två beståndsdelarna, ekonomiskt- och kulturellt kapital, i det övergripande begreppet symboliskt kapital kommer att behandlas i viss utsträckning för att visa på manuskriptens och sagornas betydning, i skriven form, för att stärka och fastslå den sociala positionen och klasstillhörigheten hos en individ på Island under medeltiden som hade tillgång till dessa texter. Manuskripten var kostbara i sig då det kommer till material och tidsåtgång och, genom sin natur som textförmedlare, fulla av kulturellt kapital. Dessa två perspektiv kommer bland annat att lyftas fram senare, i kapitlet ”Det isländska samhället och den isländska litteraturens utveckling under tidig medeltid”, men kommer även figurera i analysen av de primära texterna i sagorna.

De aspekter av symboliskt kapital som kommer att redogöras för i den följande texten är olika bevekelsegrunder som utgör viktiga hänseenden vidrörande att bygga upp en individs ära, renommé och den upplevda rätt till makt som denne innehar i det medeltida isländska samhället sett utifrån sagalitteraturen. Aspekterna väger även in i hur ära, renommé och den upplevda rätt till makt kan stärkas och skildras för enskilda individer, och släkter, genom förmedlingen av *fornaldarsögur* i dessas samhälle. Alla de nämnda aspekterna är avgörande för att bygga upp

---

³⁰ Harker, Mahar och Wilkes, ”The Basic Theoretical Position”, s. 10–12

en identitet i det medeltida isländska samhället. Genom ett aktivt identitetsskapande klarade den översta sociala gruppen i det medeltida isländska samhället att tillägna sig stor makt. Med identitetsskapande menas här att med hjälp av olika medel bygga upp bilden utav en person som den upplevs utav samhället samt av personen själv. Vidare kommer det att förklaras hur denna upplevda bild kan ha spelat en avgörande roll för de individer som hörde till det översta skiktet i det medeltida isländska samhället. Det sociala kapitalet har även bidragit till att hjälpa en individ att visa tillhörighet till en social gruppering, samtidigt som den enskildes strävan efter enhetlighet med gruppen i gengäld har stärkt definitionen bilden av gruppen i samhället.

2.1.1 Gruppens sociala kapital

Det som formar den gemensamma bilden av vad det innebär att tillhöra en grupp definieras utav de outtalade sociala kontrakten som undermedvetet är i bruk för att konstruera ett intrikat förhållningssätt mellan individer i sociala interaktioner.³¹ Dessa undermedvetna kontrakt är oftast inget som utspelar sig avsiktligt, utan är i stället något som alla i en social gemenskap intuitivt känner till och agerar utifrån utan att tänka över det.

När Bourdieu undersökte hederskulturen bland de kabylliska bönderna under sent 1950-tal och vidare under 1960-talet uppdagade han ett underliggande system utav sociala paradigmer som avgjorde vem man kunde utmana och komma med tillvitelser mot på grundval av dennes ohedersamma uppförande utan att själv minska i anseende. I den kulturen han granskade var det inte hedersamt av en person av högre ställning att erkänna en social utmaning från någon med för låg social status. Exemplet Bourdieu beskriver i *Kultursociologiska texter* handlar om en man av lägre status som utmanar en bemedlad man, som väljer att inte låta sig dras in i konflikten då detta var under hans anseende.³² Ett annat exempel på de underliggande sociala kontrakten i samhället och vikten av att hålla sig till dessa visar han genom att beskriva en interaktion med en man som betar sig på ett sätt som upprör då det inte passar hans sociala ställning i samhället. Mannen i exemplet hade levt en längre tid utanför den lokala gruppens sociala kontrakt och hade därför inte den undermedvetna insikten i vilket beteende som förväntades av honom i en given situation. Liknande strukturer och traditioner kring

---

³¹ Harker, Mahar och Wilkes, "The Basic Theoretical Position", s. 13–14

³² Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, s. 23–25

hederskänslan fann han dessutom i konflikter mellan familjer och/eller hela byar. Deltagarna i konflikten kunde vinna heder även om de förlorade tvisten. Genom att uppföra sig på ett sätt som ankom deras ställning och som var acceptabelt för deras sociala grupptillhörighet i situationen de befann sig i, hade de möjlighet att, i vissa givna kontexter, vinna större ära än den segrande parten.³³ I fallet med konflikten handlade det främst om vem man kunde eller inte kunde angripa. Enligt gammal tradition var det inte hedersamt att vidkännas en utmaning från en svart person då dessa ansågs vara utan heder i kabylernas samhälle.³⁴ Det faktum att man inte ville mista heder genom att erkänna en utmaning från en svart person var grunden till att den förlorande sidan valde att lägga ner sina vapen, hellre än att fortsätta strida då motståndarstammen sände svarta för att slåss för dem. De besegrade behöll sin heder genom detta medan segrarna genom sitt tilltag vanärades till trots för sin seger.³⁵ I den norröna litteraturen finns det flera exempel på när det är hedersamt att möta en utmaning, på vilket sätt man bör möta utmaningen och från vem man kan acceptera en utmaning. Dessa situationer ger en inblick i vad samtiden ansåg var hedersamt eller inte i en konfliktsituation. Olika typer av konfliktsituationer i samlingen *Hrafnistumannasögur* samt konflikternas lösningar kommer därför att lyftas fram som en del av karaktärernas sociala grupptillhörighet i analysen.

Det är långt ifrån alla sociala interaktioner som mynnar ut i konflikter. Många samspel handlar hellre om allianser, vänskaper och det sociala utbyte som sker mellan individer som har ett stort mått av ömsesidig respekt. Bourdieu uppdagade de underliggande sociala kontrakten som var förbundet med givandet av gåvor, samt det förväntade gengivandet utav en likvärdig gåva i retur, då han studerade de kabylliska böndernas kultur. Om denna ordning av gåvor skulle bli påtalat utav någon som en ekonomisk transaktion skulle alla involverade i ordningen troligen slå vilt ifrån sig och hävda att det inte fanns någon underliggande agenda eller förväntning i gåvorna. Den ekonomiska anspelningen i en relation betraktas och behandlas som en hederssak snarare än en ekonomisk transaktion och styrs utav samma lager som styr och reglerar släktrrelationerna inom en dylik ordning av gåvor och gengåvor.³⁶ Det hade alltså blivit sett ner på om någon i denna sociala grupp kalkylerat och medvetet valde att ge en gåva bara för att få en gengåva, och på samma gång hade det blivit ett brott mot den sociala normen att inte ge en gåva tillbaka till någon som har gett dig en gåva. En gåva förväntas inte uttalat att få en gengåva

---

³³ Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, s. 30–31

³⁴ Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, s. 30

³⁵ Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, s. 31

³⁶ Bourdieu, *Kultursociologiska texter* s. 61–62

utan bygger i stället upp en dold hedersförpliktelse hos mottagaren att ge mer i retur. Genom att skänkan det av en gengåva skjuts på framtiden kan gåvogivandet dölja egenintressen som inte är hedersamma att framvisa som motivering för gåvan. Det blir en lång rad med generösa gåvor fram och tillbaka, som till synes inte har någon inbördes relation, snarare än ett direkt givande och tagande. Hederskänslan är central i detta uttryck för symboliskt kapital. Bourdieu menar att det är just individens känsla av heder som är avgörande för att bära upp ett sådant typ av system, oavsett om det är en del av det undermedvetna i en social grupp eller om det är en medveten social strategi i ett samhälle som blir dold i en skrud av generositet.³⁷ Generositeten är alltså enligt denna framställning en del av individens uppförande som är inlärt och format utav interaktioner och outtalade regler för uppförande i samhället. Enligt vad vi kan läsa ut från sagor och andra norröna källor så liknar beskrivelsen av sociala interaktioner, genom bland annat gåvogivning och valet att anta eller avstå från en utmaning som tecken på en hederskultur, de omständigheter Bourdieu uppdagade på den kabylliska landsbygden bland bönderna. Inom aristokratin i de vikingatida samhällena var gåvogivandet troligtvis något man var medveten om som ett viktigt socialt kontrakt,³⁸ men som på samma sätt som exemplen Bourdieu beskriver var tabu att omtala som rena ekonomiska transaktioner.³⁹ Det existerade en social ekonomi som var grundad i gåvor, menad att bygga sociala band och allianser mellan individer såväl som mellan grupper så som till exempel familjer. Då detta band mellan två parter, individer eller större grupper, utvecklas mellan grupper eller individer med liknande social status bygger utbytet av tjänster och gåvor en gemensam känsla av pålitlighet, lojalitet och förtroende parterna emellan. Dessa typer av relationer, eller band, utgörs utav släktskap, fiktivt släktskap, vänskap och olika former utav kamratskap och/eller gemenskap.⁴⁰ Det fiktiva släktskapet utgjordes under medeltiden utav till exempel skrän och gillen där medlemmarna, förutom vänskap, även var sammanbundna genom eder att följa broderskapets lagar och regler.⁴¹ Storleken på gåvan kunde även ge den underliggande förväntan på gengåvor och tjänster större proportioner än handlingen som först instigerade givandet av gåvan till att starta med. I tillägg till att frambringa en underliggande förväntan på nya gentjänster och fortsatt vänskap kan denna metod användas för att framhäva givmildheten, och därmed höja anseendet, hos den som gav gåvan. Stora ledare

---

³⁷ Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, s. 62–63

³⁸ Sigurðsson, "KINGS, EARLS AND CHIEFTAINS. RULERS IN NORWAY, ORKNEY AND ICELAND c. 900 – 1300", s. 78

³⁹ Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, s. 62

⁴⁰ Hermanson och Orning, "Friends and Allies", s. 54

⁴¹ Hermanson och Orning, "Friends and Allies", s. 66

blir ofta beskrivna som *vinsæli* (vänsäll)⁴² i de norröna sagorna. Fester och gåvor används för att bygga upp sin maktbas då dessa bidrar till att underhålla existerande allianser och skapa nya.⁴³ Jón Viðar Sigurðsson ger lysande exempel på dessa förfaranden i det han redogör för Þórðr kakali Sighvatsson bygger upp sin makt genom gåvor samt hur kung Knútr mikli vinner över män till stöd för sin sak från skaran som följde Óláfr Haraldsson.⁴⁴

Gåvogivandet, så som det ofta är beskrivet i norröna sagor, utgör i grunden ett horisontellt band mellan de deltagande parterna för att bygga upp allianser eller andra typer av vinningar i en given situation. Det betyder att de som deltar i utbytet vinner på detta och har en liknande motivation för ingåendet av sagda allians eller vänskap.⁴⁵ Om denna typ av gåvogivande blir kombinerat med hederskulturens förväntan om en större gengåva samt det faktum att gåvan ofta är given från en part i en maktposition till en part i en socialt lägre ställning, så som till exempel från en kung till en av sina krigare, så blir bandet i stället hierarkiskt. Bägge parterna ingår förbundet för gemensam såväl som individuell vinning. Kungen får en trofast krigare och supporter i politiska göromål då krigaren har en förväntan på sig att ge en gengåva av samma eller högre värde till kungen. Krigaren vinner säkerhet i form av uppehälle, mat och respekt som en del av kungens hird och utökade familj och delaktighet i kungen hushåll. Trots denna ömsesidiga vinning är krigaren i en position där han är beroende av kungens välvilja för att detta band ska kunna fortsätta ha sin gång vilket leder till att bandet, utöver den gemensamma vinningen mellan parterna som ett horisontellt band stipulerar, får en hierarkisk komponent. De horisontella banden går endast att tillämpa på sociala strukturer mellan individer, eller mellan grupper, som hör till samma klass och som har relationer som utgör allianser och vänskaper då de bygger på tillit snarare än tvång.⁴⁶ Det är inom samma klass som förväntan att bygga upp ett ömsesidigt förtroende och lojalitet har störst värde i utbytet mellan parterna. De hierarkiska tendenserna i den beskrivna typen av sociala utbyten är en av grunderna till att det inte bara går att använda sig av band och sociala nätverk i analysen utav *Hrafnistumannasögur*. När Bourdieu ser på kontakter mellan människor, eller grupper av människor, använder han ofta begreppet *fält*, vilket är ett system som omfattar relationer mellan människor som konkurrerar

---

⁴² *Norrøn ordbok*, 5e Upplagan, s.v. vinsæll

⁴³ Sigurðsson, "KINGS, EARLS AND CHIEFTAINS. RULERS IN NORWAY, ORKNEY AND ICELAND c. 900 – 1300", s. 77

⁴⁴ Sigurðsson, "KINGS, EARLS AND CHIEFTAINS. RULERS IN NORWAY, ORKNEY AND ICELAND c. 900 – 1300", s. 78-79

⁴⁵ Hermanson och Orning, "Friends and Allies", s. 55

⁴⁶ Hermanson och Orning, "Friends and Allies", s. 54-55

om värderingar och tillgångar som de anser är vitala.⁴⁷ Detta begrepp gör det lättare att se på olika typer av förhållanden och kontakter mellan individer som inte nödvändigtvis hör till samma sociala skikt men som har liknande intressen i tillgångar och värderingar. Nätverksteorierna inom sociologin är mer användbara då man ser på medeltida politik då de inte fokuserar på forandet av staten och utvecklandet utav institutioner i samhället utan kan ha ett övergripande fokus på en historisk utveckling under längre tid och över ett större geografiskt område utan att fastna i problematiska föreställningar om suveränitet och statstillhörighet.⁴⁸

Idag är det vanligt att man använder teorierna kring socialt kapital inom finansvärlden, inte minst för att kunna förutspå hur individer kommer att agera med sina ekonomiska förutsättningar i givna situationer. Eftersom ekonomin och ekonomiska tillgångar är en av de drivande faktorerna bakom människors status i samhället är det en valid tillämpning utav dessa teorier. Bourdieus definition av socialt kapital baserar sig på ett helt individuellt tillnärmande till vad som är utslagsgivande i sociala situationer för att avgöra och påverka sitt sociala kapital. Han pekar även ut ett utbyte mellan de tre kapitalen som ingår i en persons symboliska kapital, vilket betyder att det sociala kapitalet är påverkat utav de kulturella och ekonomiska kapitalen personen innehar, och vice versa.⁴⁹ De tre komponenterna i symboliskt kapital är integrerade i varandra och symboliskt kapital innehar därför ofta en manifestation utav kapital som är större än en av dess inneboende komponenter. Emedan den individuella tillnärmning Bourdieu har till teorin är vanlig så finns det andra sociologer, med James Coleman (1926–1995) i spetsen, som har närmat sig en liknande teori genom att se på en mer grupprelaterad modell där individens sociala kapital kan påverkas av hur olika beslut kan påverka den närmsta gruppen, vilken ofta omfattar familjen och nära vänner. Dessutom är det flera sociologer som ser socialt kapital som en kraft för allmännyttan i samhället hellre än en social maktkamp.⁵⁰ Detta är i strid mot Bourdieus teorier enligt vilka individen enbart tar hänsyn till sin egen ställning i samhället för att avgöra hur ens handlingar och strategier utformas för att öka sitt sociala kapital. Hans fokus ligger i stället på att se på maktstrukturer och status samt de sociala konflikter de skapar.⁵¹ Eftersom det är användandet av *Hrafnistumannasögur* som maktmedel för ökandet av

---

⁴⁷ Harker, Mahar och Wilkes, "The Basic Theoretical Position", s. 8-9

⁴⁸ Hermanson och Orning, "Friends and Allies", s. 55-56

⁴⁹ Harker, Mahar och Wilkes, "The Basic Theoretical Position", s. 13–14

⁵⁰ Se till exempel James Coleman och Robert D. Putnam

⁵¹ Harker, Mahar och Wilkes, "The Basic Theoretical Position", s.15–20

symboliskt kapital som är under analys i denna avhandling, är det Bourdieus tillnärmande och definition av begreppet som ligger närmast till hands att använda.

Både det rent ekonomiska såväl som de sociala och kulturella komponenterna är gångbara för hur symboliskt kapital kommer att användas i denna text. Det kommer att göras en analys av vikten utav sagornas innehåll för att bevisa enskilda familjers rätt till makt i det nya landet, såväl som vikten detta anseende har haft för eventuella individer, kopplade till dessa familjer, då de eftersträvar en personlig agenda eller politisk ställning. Familjen och olika grupperingar kommer även att vara i fokus för att visa hur en individ inom dessa grupperingar kan stärka sin egen ställning genom att stärka ställningen till den grupp individen identifierar sig med.

2.1.2 Individens symboliska kapital

Bilden av jaget är avgörande för hur individen använder sitt symboliska kapital samt vad denne gör för att öka det samma. Bilden av jaget kan kortfattat beskrivas som det en individ medvetet vill ska visas fram utav sig själv för resten av samhället. Det är denna bild som är avgörande för individen när det kommer till att associera sig med en grupp i samhället såväl som för att visa upp sin sociala status i samhället och gruppen denne är del av, eller vill vara en del utav, samt associeras till.⁵² Individens bild av sig själv och vad denna bild omfattar utgörs utav gruppens gemensamma samlingsfält och hur gruppen definierar hur en individ som tillhör sagda grupp ska uppföra sig i sociala situationer samt hur de ska uttrycka en gruppstillhörighet genom ekonomiska och kulturella uttryck.⁵³ Bourdieu har observerat och skrivit om detta bland annat då han studerade vikten av fotograferande under samhällets viktiga ceremonier som en del i förstärkandet utav dessa ceremoniernas betydelse för att förstärka uttrycket utav inkludering i den socioekonomiska gruppen, såväl som familjegruppen, deltagarna i ceremonin tillhör. I en sådan kontext blir familjen både objekt och subjekt på samma gång för att stärka den interna integriteten i familjegruppen.⁵⁴ Även fotografens roll presenteras både ur ett professionellt perspektiv såväl som ur det privata amatörfotograferandets perspektiv. Skillnaden mellan de två typerna fotografer är att den professionella fotografen är den som påtar sig en officiell roll vid ceremonier och liknande situationer, medan amatörfotografen inte hör lika starkt till det

---

⁵² Fine, Martin, och Sandstrom, "Symbolic Interactionism at the End of the Century", s. 220–221

⁵³ Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, s. 297–304

⁵⁴ Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, s. 67–69

ceremoniella upplägget, med sina förhållningsregler och normer, utan snarare har en roll i stärkandet utav familjegruppen och är friare ta bilder vid privata aktiviteter och de mer informella delarna utav ceremonier.⁵⁵ På samma sätt som fotografering utav ceremonier i det moderna samhället möjliggörs genom att de cementerar uppträdanden som redan är accepterade i samhället,⁵⁶ så reflekterar de isländska sagorna samhället som gett dem upphov och de normer och uppföranden som förekommer inom detta samhälle. Sagorna handlar nästan uteslutande om mäktiga och bemedlade personer vilket i förlängning gör att det primärt är denna samhällsgrupps beteenden och göranden som blir avslöjade genom sagornas förmedling. Bourdieu menar att fotografierna utav ceremonier kan och bör visas då detta är avgörande för att förverkliga bilden som gruppen vill visa av sig själv i en situation som frångår det vardagliga.⁵⁷ Den isländska aristokratins kultur och gruppens självbild *kan* förmedlas med hjälp av litteratur, däribland *fornaldarsögur*. Detta då de beskriver beteenden och göranden satta i fantastiska inramningar, samt att de beteendemönster som uppvisas är accepterade i samhället för gruppen som porträtteras. Grunden till att de *bör* förmedlas genom dessa sagor är för att de visar upp en bild som den avhandlade gruppen önskar förmedla av sig själv. Det är genom gruppens gemensamma självbild som individen kan identifiera sig själv och definiera sin egen roll i samhället utifrån hur samhället ser på en medlem utav sagda grupp. Fotografen kan liknas vid författaren utav sagorna då författaren är personen som förmedlar bilden utav vad samhället definierar som den accepterade normen för uppförande och gruppens gemensamma samlingsfält för den avhandlade gruppen. Lekmännen kan då eventuellt liknas vid amatörfotografen, medan munkarna i sina skriptorier innehar den tillsvarende rollen som den professionelle fotografen har. Lekmännen, som hör till makteliten, beskriver sin egen sociala grupps uppföranden och egenbild, genom vilken de stärker familjekänslan och känslan av den egna sociala gruppen, medan munkarna är ansvariga för att beskriva det ceremoniella ramverket för denna grupps handlingar i det de beskriver det ecklesiastiska och sakrala i samhället. Uppdelningen är i detta fall inte lika klar som i uppdelningen utav den professionella fotografens och amatörfotografens roller i Bourdieus exempel eftersom munkarna även var involverade i skrivandet utav den sekulära litteraturen.

En framträdande beståndsdel för att påvisa och stärka egenbilden, både för individen och för en grupp, är förvärvandet och upprätthållandet utav officiella och inofficiella titlar, epitet och

---

⁵⁵ Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, s. 77

⁵⁶ Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, s. 71

⁵⁷ Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, s 71–72

positioner. En titel, position eller ett epitet är ett socialt kontrakt som utmärker en individs ställning i samhället eller i gruppen. Det är en ställning som man gemensamt kommit överens om att den har ett värde inom samhällets struktur. Det är även ett tecken på rättigheten till en socialt upphöjd position i samhället. En titel eller ett epitet är ett uttryck i språket som hör samman med en bild av vilka rättigheter benämningen för med sig för innehavaren gentemot gruppen. Språket är även en maktbyggande faktor i sig själv och genom en titel, position eller ett epitet får även innehavaren av sagda titel/position/epitet rätten att använda en viss typ av språkbruk i samhället och ofta talerätt framför andra med lägre ställning.⁵⁸ Ett exempel på ett epitet som hade betydelse i sagorna från de norröna samhällena är att bli kallad bärsärk. Betyder inte nödvändigtvis att bärsärken är den främste bland krigare, något som blir uppenbart i bland annat *Ketils saga Hængs*, *Gríms saga loðinkinna* och *Qrvar-Odds saga* där titelhjältarna slåss mot bärsärkar och vinner. Epitetet bärsärk denoterar en viss typ av krigare och det resterande samhället har tillskrivit detta epitet vissa attribut som är gemensamt överenskomna och allmänt accepterade. Ett exempel på en titel i det isländska samhället under medeltiden är *Goði*, en titel som ger rätt att använda sig av språket som maktmedel då det ger innehavaren rätt att tala för en grupp individer vid tinget. I *Hrafnistumannasögur* används språket som indikation på titelhjältarnas klasstillhörighet bland annat genom användandet av diktning. Det är ett vanligt förekommande tecken i många isländska sagor, oberoende av genre, att huvudpersonerna som hör till aristokratin även är begåvade inom skaldekonst. Det visar på användandet av ett språkbruk i litteraturen som styrker kopplingen mellan karaktärerna och aktörerna i de olika sagorna och dåtidens aristokratiska skikt, och som därigenom förstärker användandet av dikt och skaldekonst som ett aristokratiskt attribut gentemot samhället. När en individ väl har fått tilldelat en titel så förväntas det av både samhället och individen själv att denne skall leva upp till den givna titeln eftersom den är kopplat till individens ära. Detta är ett fenomen som kommer av att få en status tillskriven till sig, vilket skapar en förpliktelse att uppfylla denna status. Den tillskrivna statusen för med sig ett förväntat sätt att agera och bete sig, det kan handla om allt från ett visst språkbruk till graden av utbildning. I dagens samhälle betyder det att de som har fått en social kompetens tilldelad sig har en större chans att förverkliga potentialen i denna kompetens än de som inte tror sig kunna leva upp till kompetens. Det finns en komponent av habitus då en viss gruppstillhörighet kan ge en person bättre eller sämre förutsättningar att få en viss social kompetens tillskriven utifrån egenskaper som finns inskrivna i individen.⁵⁹ Vikten

---

⁵⁸ Snook, "Language, Truth and Power", s. 172–173

⁵⁹ Bourdieu, *Kultur och kritik*, s. 264–265

av detta går att se genomgående i den isländska litteraturen i det att protagonisterna i sagorna, oavsett genre, som oftast inte godtar en utmaning mot sin ära utan vedergällning. De förväntas försvara sin sociala kompetens, vilket de har möjlighet till genom deras tidigare erfarenheter och förvärvade kompetens, tillsammans med sina medfödda förutsättningar som en individ ur aristokratin.

2.2 Identitetsskapande bland den nya isländska befolkningen

När koloniseringen av Island startade från Norge så var det enligt sagorna och de isländska historieskildringarna främst norska individer och släkter som inte höll med om hur moderlandet skulle styras, eller som hade blivit bannlysta från samhället av någon grund, som reste till det nya landet. I och med att man lämnade Norge och det norska samhället efter sig fanns ett behov för att skapa en samhällsstruktur när fler och fler människor anlände för att bosätta sig på Island. I skapandet utav en egen samhällsstruktur kommer även skapandet utav en gemensam identitet för dem som är del av samhället som en naturlig påföljd. Identitetsbyggandet var essentiellt för de tidiga isländska bosättarna då de redan hade genomgått ett uppbrott från Norge genom en tvådelad process omfattande migration och den påföljande bosättningen i deras nya land.⁶⁰ En del utav identitetsbyggandet är det system bestående i autonoma hushåll och bönder utan en central styrande maktutövning, en annan del ser ut att ha varit det snabba utvecklandet av ett eget rättssystem, i form av lagar och ting, och *hreppar* som styrde hur dessa självständiga grupperna som de autonoma hushållen utgjorde skulle bete sig.⁶¹ En viktig del i hur islänningarna såg sig själva var att de var fria och hade rätt till det land de bosatte sig i. Genom att dokumentera landtagandet i form av *Landnámabók* visar de den litterära sanningen bakom islänningarnas ursprung och sin rätt till frihet så som senare generationer ville få dem att framstå.⁶² Detta är en medveten skildring utav det gemensamma förflutna som visar fram en utopisk bild av hur den egna historien har skapat islänningarnas unika identitet separat från det norska ursprungets influenser. Detta alluderar till ett aktivt skapande av en gemensam känsla av nationalidentitet flera hundra år efter att de historiska händelserna hade ägt rum då den tidigaste källan vi har till detta är *Íslendingabók*, vilken blev nedskriven första gången mellan

---

⁶⁰ Long, "Iceland's Relationship with Norway c. 870 – c. 1100", s.1-5

⁶¹ Pax Leonard, "Social Structures and Identity in Early Iceland", s. 2-3

⁶² Pax Leonard, "Social Structures and Identity in Early Iceland", s. 4

år 1122–1133.⁶³ Det är viktigt att skilja på den historiska sanningen och den litterära sanningen när det kommer till historieskildring, men i denna avhandling har de en liknande verkan då de har fört fram till det samhälle som skapade, och som avspeglas av, sagalitteraturen.

I *Íslendingabók* står det skrivet att lagverket som utvecklades på Island utgick från den norska Gulatingslagen men med förändringar för att passa till det nygrundade samhället och dess sociala strukturer.⁶⁴ Bilden som framställs i litteraturen är att de behöll de delar som var bra för samhället och erkänner indirekt sin härstamning från det norska samhället genom att använda sig utav Gulatingslagen som utgångspunkt, men genom de förändringar som utförs skapas någonting nytt som blir en del utav definitionen av det isländska samhället. Det att ändringarna utfördes understryker att de såg sig som självständiga från de samhällen de tidigare varit en del utav. Utvecklandet av lagarna och deras centrala roll i det tidiga isländska samhället överensstämmer med Richard Tomassons teorier om att nybyggare i ett nytt land ofta har en svagare påverkan av släkt och att lagar därför tenderar att få en mer central roll i det nya samhället än i samhället man lämnat.⁶⁵ På Island ser släktskapet inte ut att ha haft en minskad social roll, men i detta fall kan eventuellt släktskapen till det norska samhället användas som supplement till den biologiska släktskapen. Det norska samhället som man lämnat efter sig har inte längre lika starka band till definitionen av den nationella identiteten och de nya lagarna träder då fram i en central roll i stället. Det har argumenterats att en grund till att lagarna kom på plats så fort i det isländska samhället är tack vare processen som utgjordes av landtagandet i sig själv. I och med att hela ön blev gjort anspråk på så behövde man regler och lagar för att förhålla sig till ägandet av egendom och hur potentiella tvister skulle lösas. Förutom detta utgjorde det decentraliserade styret och den spridda bosättningen faktorer som kan ha påverkat en lokal grupptillhörighet som sträcker sig utanför släktskapet och att lagarna då kunde hjälpa till att upprätthålla det sociala ansvaret detta innebär.⁶⁶

Definitionen av identitet genom sociala strukturer internt i samhället är bara en del av ett större identitetsskapande på grupp- och/eller nationsnivå. En viktig aspekt av identiteten följer naturligt efter definitionen av den egna gruppen, nämligen att jämföra den egna gruppen då den är ställd i kontrast mot andra grupper. Gruppen kan befästa sin identitet genom att ställa de egna

---

⁶³ Benediktsson, *Íslendingabók – Landnámabók*, volym 1, *Íslensk fornrit*, s. XVII, 3

⁶⁴ Benediktsson, *Íslendingabók – Landnámabók*, volym 1, *Íslensk fornrit*, s. 6-7

⁶⁵ Tomasson, *Iceland: The First New Society*, s. 12–13

⁶⁶ Pax Leonard, "Social Structures and Identity in Early Iceland", s 3

sociala normerna och ordningarna mot definitionen av vad som utgör ”de andra”. Sagalitteraturen innehåller många referenser till ”otherness” vilka bidrar till att visa för läsaren vilken kärngrupp en individ tillhör och ger karaktärerna i berättelsen en grupptillhörighet genom att tillämpa tankegången ”vi och dem”.⁶⁷ I moderna sociologiska studier är det vanligt att man ser på nationalitet som en viktig gemensamma nämnarna för att avgöra samhörighet. I fallet med den medeltida världen kan det argumenteras att en individs etniska grupp kan vara en mer lämplig nämnare, speciellt i den nordeuropeiska regionen, då konceptet ”nation” så som det används idag inte blev uppfunnet förrän flera hundra år senare.⁶⁸ Som i så många saker speglar sagalitteraturens definition av vad som konstituerar grupper det samhälle som har gett upphov till sagorna och genom speglandet förstärks och cementeras dessa definitioner i samhället.

Sirpa Aalto menar att det redan en gång mellan 1125 och 1175 fanns det en uppfattning av ett eget språk på Island vilket i *Fyrsta málfræðiritgerðin* (den första grammatiska avhandlingen) blir ställt i kontrast till latinet genom att behovet för ett eget skriftspråk för islänningar blir påvisat. Det blir vidare poängterat att språket i *Fyrsta málfræðiritgerðin* genomgående är omtalat som ”*vár tunga, vårt mál*” snarare än ”*dönsk tunga*”.⁶⁹ Vad som ser ut att vara ett medvetet utelämnande utav frasen *dönsk tunga*, såväl som preciseringen att alfabetet utvecklas för islänningar, kan indikera en tidig medvetenhet om skillnaden mellan det isländska språkets utveckling och utvecklingen utav språket i resten av Skandinavien. *Fyrsta málfræðiritgerðin* kom till ”til þess at hægra verði at rita ok lesa sem nv tíðiz ok a þessv landi, beði lög ok ááttvísi”,⁷⁰ vilket även visar tydligt på en medvetenhet kring vikten utav litteratur skriven på modersmål i samhället. *Landnámabók* visar på ursprunget till egenbilden som den uttrycks i den medeltida isländska identiteten så som de isländska stormännen ville visa fram sig själva; fria och självständiga från andra stater i alla anseenden. Landtagandet blir genom denna text en gemensam hörnsten i byggandet utav en isländsk identitet.⁷¹ Den historiska verkligheten och den litterära verkligheten här inte nödvändigtvis densamma. Litteraturen har en förmåga att förmedla en bild av saker så som skaparen av litteraturen vill få dem att framstå medan

---

⁶⁷ För en djupgående diskussion om identitet och nationell tillhörighet i det medeltida isländska samhället genom att se på parametrar utanför den egna gruppen i litteraturen, se Aalto, *Categorizing Otherness in the Kings' Sagas*.

⁶⁸ Aalto, *Categorizing Otherness in the Kings' Sagas*, s. 15-17

⁶⁹ Aalto, *Categorizing Otherness in the Kings' Sagas*, s. 62

⁷⁰ Benediktsson, *The First Grammatical Treatise*, s. 208. ”för att göra det lättare att skriva och läsa, som nu för tiden [är vanligt] också i detta land, både lag och genealogier” egen översättning.

⁷¹ Pax Leonard, ”Social Structures and Identity in Early Iceland”, s. 4

verkligheten ofta är mer nyanserad. Islänningarnas avhängighet av skepp och handel med andra nationer samt de komplexa bilder av interaktioner mellan människor av olika nationaliteter vi ser uttryck för i litteraturen kan visa på en bild av ett folk i en beroendesituation. Utan resurser från omvärlden var det omöjligt att överleva på den avlägsna önationen.⁷²

Litteraturen pekar på en upplevd, eller rent av ideell, bild utav relation till de norska rötterna vilket inte nödvändigtvis är detsamma som den reella historiska relationen under den tidigare epok i landet som litteraturen? stammar från.⁷³ Ett gemensamt lagverk, en ursprungsmyt i form av landtagandet med bekräftelsen på individens fria arv samt en definition av det egna språket (även om det inte går att helt skilja språket i Norge från det på Island vid denna tid) ser ut att vara tre stöttepelare det unga isländska samhället utvecklade sin identitet runt. Genom att förmedla och förstärka bilden av sig själva genom litteraturen hade den isländska eliten möjligheten att bygga upp den bild av sig själva som de ville framföra för att främja sina positioner i samhället.⁷⁴

2.3 Det isländska samhället och litteraturen under tidig medeltid

De historiska fakta som utgör grunden för vår förståelse utav det isländska samhällets ursprung ger en god grund för en djupare insikt i vardagen till de människor som skapade den isländska litteraturen. En historisk genomgång kopplat samman med den litteratur som finns bevarad kan ge oss en god sociohistorisk bakgrund till varför litteraturen kom till, hur den användes och inte minst vad den kunde ha för betydelse i sagda samhälle. Det är bara möjligt att företa en så komplett analys av litteratur som möjligt efter att man har tagit del av de omständigheter och det samhälle som gav upphov till den. För att kunna analysera *Hrafnistumannasögur* så måste dessa sättas i perspektiv till de förutsättningar som har lett till deras upphov.

---

⁷² Aalto, *Categorizing Otherness in the Kings' Sagas*, s. 63–64

⁷³ Tulinius, "From Ísland to eyland", s. 44-45

⁷⁴ Se längre upp på diskussionen kring Bourdieus syn på fotografens/fotografiets roll för cementerande av identitetsuttryck i samhället.

2.3.1 Det isländska samhällets skapande och utveckling under tidig medeltid.

Island blev koloniserat från Skandinavien redan under den senare delen av 800-talet. Enligt *Landnámabók* kom Ingólfr Arnarson till Island som den första av en rad av norröna bosättare redan år 874.⁷⁵ Han är enligt sagorna den första mannen som bosatte sig fast på ön men han var snart följd utav andra personer och familjer som var villiga att pröva lyckan i detta nya land snarare än att fortsätta sitt liv i deras tidigare hemland. En av de vanligaste grunderna som ledde till att man valde att flytta till Island var, enligt sagorna, konflikter i hemlandet. Om det så var för att undgå lagliga påföljder utav missgärningar eller till följd utav att bli dömd till exil så blev resultatet det samma, en lång resa över havet till den lilla ön i Nordatlanten där man kunde bygga upp ett nytt liv från grunden. Det mest unika med Islands historia är att vi har en väldigt god idé om när den startar och även vilka personer som var först med att staka ut sin historia på ön. I och med koloniseringen utav en tidigare obebodd ö så gav detta ett unikt utrymme för de nya bosättarna att skapa och konstruera en egen historia och ett eget samhälle från grunden utan påverkan av befintliga influenser. De flesta utav de nya öborna kom ursprungligen från Norge och det har så klart satt sina spår i kulturen som byggde upp, det fanns stora likheter med kulturen som man lämnade efter sig i sitt forna moderland men utrymme att utveckla denna grund till något eget och unikt.

Den traditionella utgångspunkten för koloniseringen har sin grund i information hämtad från texterna i *Landnámabók* och *Íslendingabók*, de två litterära verk som beskriver livet och verkandet samt bosättandet och utbyggandet utav det nya landet. Dessa två verk utgör de mest samtida perspektiv och de tidsmässigt närmaste skildringarna vi idag kan få utav de händelser som utgör koloniseringsfasen och stabiliseringen utav det nya isländska samhället som växte fram ut denna omvälvande period. De medeltida texterna målar upp en konsekvent bild utav koloniseringen och bosättningen av Island. Runt 860-talet upptäcktes ön av resande på väg till de färöiska kolonierna då de blev blåsta ur kurs under sin seglats.⁷⁶ Efter upptäckten blev flera kortare resor till ön företagna för att utforska den nyupptäckta landmassan. Undersökningarna utav området ledde till att man snart kunde fastställa att det fanns en god tillgång utav mark som var gott ägnat för jordbruk såväl som land för boskapsuppdrivning och skogar som sträckte sig från kusten hela vägen upp till fjällområdena. De tidiga utforskarna kunde även konstatera

---

⁷⁵ Jónsson, *Landnámabók*, s. 7

⁷⁶ Jónsson, *Landnámabók*, s. 4, 130

goda fiskemöjligheter utanför kusten. Undersökningarna utav ön blev snart följt utav den första vågen av nya bosättare som reste till Island för att permanent bosätta sig i detta *Terra Nova*.⁷⁷

Från tiden för första vågen av kolonistörer tog det mindre än 100 år till dess att hela ön var koloniserad eller gjort anspråk på. I och med detta så hade, enligt utsagorna i *Landnámabók* bodde då många män och deras söner på ön.⁷⁸ Det är denna grupp av nybyggare som lägger grunden till det nya isländska samhället. På denna orörda ö byggde man upp ett nytt samhälle som inte var styrt utav gamla konventioner och föresatser. Många av de som valde att ta hela sitt bohag tillsammans med sina familjer och sätta ut för att skapa sig nya förutsättningar i ett nytt land kom från Norge i den tid då Harald Hårfagre var kung. För många var det just maktsituationen i landet de lämnade som var grunden för utvandringen de företog. I Norge pågick ett statsbyggande utav kungen som försökte ena landet och styret han utövade så väl som hans metoder var ofta hårda och en grund till att många lämnade landet var att de slogs mot Harald i slaget vid Hafsfjorden.⁷⁹ Många av de stormän och delar av den fria befolkningen som motsatte det mer och mer centraliserade styret som växte fram i landet hör till dem som reste. Deras motvilja att underkasta sig de reformer som ägde rum satte dem i konflikt med kungamakten i landet, varvid en lösning för att bibehålla sin autonomi var att dana sig ett nytt samhälle som passade bättre med deras vision av hur maktstrukturen i ett land skulle realiseras.⁸⁰ Samtidigt som det nya landet öppnade för ett nyskapande av samhällsstrukturen hade man sina rötter i en gemensam skandinavisk kulturell bakgrund. Det gamla levnadssättet tog man med sig över havet och ur detta växte ett unikt decentraliserat statsskick fram. Alltinget blev det nya översta inrättningen man hade och till detta ting samlades man från hela Island för att stifta lagar, döma i rättsaker och diskutera allehanda politiska spörsmål.

Fristatsperioden kallas den tidrymd som sträcker sig från 930 fram till 1264 i den isländska historien. Under denna period var konstitutionen som var i kraft i samhället formad av den representativa decentraliserade ordningen som uppstått, styrd av överklassen med titlar som gick i arv, samt genom lagverket. Det var till stor del denna konstitution som höll de norska intressena ute, men det var även densamma som i slutänden öppnade upp för att Island skulle underkasta sig norskt styre. Samhällsstrukturen på Island var decentraliserad och gjorde det

---

⁷⁷ Benediktsson, *Íslendingabók – Landnámabók*, volym 1, *Íslensk fornrit*, s. 5–6

⁷⁸ Jónsson, *Landnámabók*, s. 125, 231

⁷⁹ Jónsson, *Landnámabók*, s. 21, 38, 46, 52, 119, 123, 162, 171, 176, 226,

⁸⁰ Smith, "*Landnám: The Settlement of Iceland in Archaeological and Historical Perspective*", s. 320

möjligt för innevånarna att ha en stor frihet att styra sig själva och sina egna ägor utan inblandning från andra. Regelverken kring ägande, som nämnt ovan, var inte begränsande då det kom till ansamlandet av egendom och/eller titlar. Det var denna frihet som lade grunden för att några få släkter kunde samla på sig stora mängder *goðorð* (hövdingtitlar), vilket ledde till en politisk maktkamp som i sin tur ledde till stridigheter då en eller annan familj började närma sig en bestämmande maktposition. Då en familj gjorde framsteg mot en väsentlig maktposition blev motreaktionen att andra familjer kontrade dessa drag och försökte vända maktspelet till sin fördel i stället. Hela fristatsperioden var inte definierad av stridigheter. Den första delen utav denna period, ca 930–1050, ger uttryck för att ha varit en relativt fredlig period då den nyskapade nationen åtnjöt fördelarna med friheten som de sociala konstruktionerna i samhället gav upphov till. Det är en period då styrskick och lagar fastställdes för landet. Genom lagen fastställdes även antalet *goðorð*⁸¹ efter en inledande period där de första *landnámsmenn* tog areal och upprättade sina egna områden att styra över som hövdingar. Den efterföljande perioden, ca 1050–1220, var lagen på plats och begränsade därför antalet hövdingar med bestämmandemakt och ett eget *goðorð* till det lagstadgade antalet. I denna period förekommer även en reduktion av antalet personer som innehade *goðorð* då individer i de stora familjerna började samla större antal *goðorð* under sitt namn genom att få dem i arv, som gåvor eller genom att köpa dem. Under denna tid börjar även de stora familjerna (Haukdælir, Oddverjar, Ásbirningar, Svínfellingar och Austfirðingar) att dela upp landet i proto-stater med relativt goda geografiska avgränsningar utifrån de landområden de äger eller innehar *goðorð* för. Den sista delen av fristatsperioden, ca 1220–1264, ser ut att ha varit den tid då fler och större konflikter började figurera i samhället till följd av en växande maktkamp för kontroll över proto-staterna.⁸² De första två perioderna ser ut utgjorts av ett fungerande samhälle som följde den struktur och de sociala konstruktioner som blivit fastslagna i landet, men med många små lokala fejder. Det är först i den tredje fasen som konflikterna mellan proto-staterna gör att samhället inte längre kan fungera fullt ut så som ordningarna stod. Det var friheten i konstitutionen som till sist blev fristatens nedfall då det inte fanns hinder för en enskild individ att tillskaffa sig stora landrättigheter samt stora mängder *goðorð*.⁸³ För att få ett stopp på konflikterna underkastade sig Island norskt styre, på det sättet fick man en central makt som kunde garantera freden, och

---

⁸¹ Finsen, *Grágás*, s. 38

⁸² Sigurðsson, "The Icelandic Aristocracy after the Fall of the Free State", s. 153-154

⁸³ Meulengracht Sørensen, "Social institutions and belief systems of medieval Iceland (c. 870-1400) and their relation to literary production", s. 23-24

med detta beslut tog det isländska samhället till sig den kungamakt som man ursprungligen byggt samhället för att hålla ute.

En av de stora förändringarna som skedde i det isländska samhället under fristatsperioden var att man tog ett gemensamt beslut att anta kristendomen som den officiella religionen i landet. I Ari Þorgilssons (1067–1148), även känd som Ari Froði, *Íslendingabók*, såväl som i *Brennu-Njáls saga* kan vi läsa att detta skedde på Alltinget år 1000.⁸⁴ Grunden till detta skifte var troligtvis till stor del av en praktisk karaktär i grunden då det främst var menat som ett sätt att ena det isländska folket som ett folk med en religion och ett lagverk vilket förstärks ytterligare utav det sakliga sätt på vilket beslutet förs fram på tinget ”‘Þat er upphaf laga várra’, sagði hann, ‘at menn skulu allir vera kristnir hér á landi ok trúa á einn guð’”⁸⁵. I de litterära källorna går det att läsa ut en överlagd och genomtänkt politisk tankegång bakom beslutet med målet att bibehålla freden mellan religiösa fraktioner i landet snarare än en radikal förändring.⁸⁶ Det kan även argumenteras att det fanns rent politiska grunder för ett sådant beslut då de norska kungarna redan på ett tidigt stadium försökte etablera sin makt över den framväxande nationen. Harald Hårfagre försökte sätta sig upp som regent över önationen genom att vinna de isländska stormännens förtroende, till sin hjälp hade han bland annat dansken Uni och dennes diplomati.⁸⁷ Förutom detta knöt han många allianser till de isländska stormännen genom att göra dem till sina vasaller i sitt följe då de besökte Norge.⁸⁸ Detta försök utav en norsk härskare att ta positionen som regent över landet var troligen inte glömt vid tiden för kristnandet av Island, speciellt då det bara gått två generationer sedan försöket misslyckades. Det var Óláfr Tryggvason, Harald Hårfagres barnbarnsbarn, som var kung över Norge vid tiden då Island antog kristendomen som statsreligion. Han var känd för sitt dedikerade arbete för att sprida den kristna läran genom att bland annat sända ut missionärer. Under Olafs regi sändes två islänningar, Gizurr och Hjalti, som missionärer till Island för att kristna de hedniska öborna.⁸⁹ Som konungens utsända så kan det antas att de även agerade i kungens intresse när det kom till politiska frågor. Med kungens utsända på plats som representanter för kungens vilja att konvertera Island hade de kristna stormännen i det isländska samhället en stark koppling till

---

⁸⁴ Benediktsson, *Íslendingabók – Landnámabók*, volym 1, *Íslenzk fornrit*, s. 17 och Sveinsson, *Brennu-Njáls saga*, volym 12, *Íslenzk fornrit*, s. 270–272

⁸⁵ Sveinsson, *Brennu-Njáls saga*, volym 12, *Íslenzk fornrit*, s. 272

⁸⁶ Pax Leonard, “Social Structures and Identity in Early Iceland”, s. 4

⁸⁷ Magnússon, “The Conversion of Iceland to Christianity”, s. 373

⁸⁸ Sigurðsson, “The Icelandic Aristocracy after the Fall of the Free State”, s. 154

⁸⁹ Benediktsson, *Íslendingabók – Landnámabók*, volym 1, *Íslenzk fornrit*, s. 15–16 och Magnússon, “The Conversion of Iceland to Christianity”, s. 366–367

en bundsförvant, Óláfr Tryggvason, nära till hands och därmed en stark position i maktkampen på ön. I tillägg till detta hade kungen sönerna till ett flertal utav de hedniska isländska stormännen som gisslan hos sig i Norge,⁹⁰ ett faktum som måste ha haft stor inverkan på beslutet att ta emot kristendomen för de drabbade familjeöverhuvudena. Kristnandet av landet accepterades utav alla församlade vid Alltinget år 1000 utan undantag. Det lades tre villkor på antagandet av kristendomen för att det isländska samhällets överlevnad. I *Íslendingabók* beskriver Ari Froði beslutet från Hall á Síðu att anta kristendomen grundat i att bevara freden i landet:

”En nú þykkir mér þat ráð,” kvað hann, ”at vér látim ok eigi þá ráða, es mest vilja í gegn gangask, ok miðlum svá mál á miðli þeira, at hvárirttveggju hafi nakkvat síns máls, ok höfum allir ein lög ok einn sið. Þat mon verða satt, es vér slítum í sundr löginn, at vér monum slíta ok friðinn.”⁹¹

Vidare blev det bestämt att alla på Island skulle döpas om de inte redan var döpta, och att de som ville kunde blota i hemlighet där ingen ser dem. Önationen blev kristen men rätten att sätta ut barn under vintern samt ätandet av hästkött skulle förbli så som det var stadgad i de gamla lagarna.⁹² Dessa villkoren lade till grund för att de med makt kunde behålla sin makt utan att göra avkall på sitt gamla sätt att leva, förlora eventuell gisslan i Norge eller acceptera Óláfrs styre och inflytande i landet. Att bli kristen var en lösning som såg till att hålla makten hos de inhemska stormännen och blockerade på ett effektivt sätt den förevändning Óláfr Tryggvason använde sig utav för att uppfylla sin ambition att utöka sin makt till att även omfatta Island. Senare under det innevarande året då beslutet att anta kristendomen blev fattat dog den norske kungen i slaget vid Svolder,⁹³ men beslutet var fattat och kvarstod till trots för detta. Försöken från de norska kungarna att ta makten över Island var nog inte den enda aspekten av vikt som blev övervägd då man beslutade sig om antagandet av kristendomen men det kan ha haft en bidragande inverkan på ett större internationellt perspektiv i vilket man såg Islands och sin egen autonomi. De isländska stormännen hade insett vikten av en god relation till de kristna områdena utanför landet som man hade kontakt med och vilken avgörande politisk och social roll kristendomen kunde komma att spela vidare i de kontakterna.

---

⁹⁰ Magnússon, “The Conversion of Iceland to Christianity”, s. 373

⁹¹ Benediktsson, *Íslendingabók – Landnámabók*, volym 1, *Íslenzk fornrit*, s. 17 “Men nu tycks det mig råða, att vi inte låter det ráða, som kommer ledda till mest gagn, och medlar på sådant sätt saken mellan er, att var och en behåller något från sin sak, och att alla har en lag och en sed. Det kommer att hända, att om vi sliter sönder lagen, sliter vi också sönder freden.” egen översättning.

⁹² Benediktsson, *Íslendingabók – Landnámabók*, volym 1, *Íslenzk fornrit*, s. 17

⁹³ Benediktsson, *Íslendingabók – Landnámabók*, volym 1, *Íslenzk fornrit*, s. 17–18 och Aðalbjarnarson, *Heimskringla I*, volym 26, *Íslenzk fornrit*, s. 367–368

2.3.2 Litteraturen i det isländska samhället

Det skriftliga materialet från det medeltida isländska samhället har haft en viktig roll i hur vi idag tolkar detta samhälle, och det kommer troligtvis fortsätta att starkt färga de intryck vi har utav såväl medeltidens skandinaviska samhällen såväl som tiden före det då vikingarna reste runt i världen. Det är med hjälp av denna litteratur vi kan förstå, tolka och lära oss om de gångna tiderna och vad som har varit betydelsefullt för dem som levde då. Det är viktigt att komma ihåg att de isländska källor som beskriver de tidigaste delarna av landets historia, bosättningen, samhällets utveckling och bevästande, den tidiga politiska utvecklingen, den landsomfattande konverteringen till kristendom samt andra framstående och viktiga händelser inte är skrivna vid tiden för de beskrivna händelserna. Förutom *Íslendingabók* och *Landnámabók* kommer de flesta av utsagorna från sagor som finns bevarade, och av dem stammar de flesta från 1200-talet och framåt. Det är alltså en avsevärd tidsperiod mellan händelserna som beskrivs och nedskrivandet utav dem.

Litteraturen har varit ett centralt element i skapandet och upprätthållandet utav lagar så väl som för bevarandet utav historia, det är därför inte svårt att se vikten utav att dokumentera var man kommer från som folk. För att upprätta en gemensam syn på detta är det avgörande att kunna dokumentera vart man kommer från och vilka normer som definierar en gemenskap med andra människor i samma gruppering. Inom de nordiska samhällena var islänningarna tidigt ute med denna typ av definition, riktlinjer för vad det innebär att vara islänning och vem som omfattas utav dessa. Denna definition är dock inte det samma som det moderna konceptet som en stat eller en nation utgör. Den vanligaste definitionen som görs i litteraturen är mellan de som bor på Island och alla som inte bor eller vistas där. Det är alltså mer ett geografiskt avskiljande än ett nationellt.⁹⁴ Genomgående i sagorna ser man att det finns kulturella skillnader mellan islänningar och andra folk, även till andra skandinaver. I litteraturen finns det en dikotomi i det att islänningarna både har velat identifiera sig med det gamla fäderneslandet och samtidigt jobbat mot att skapa sig en egen identitet.⁹⁵ Det kan argumenteras att det fanns en viss idé om en isländsk identitet, bland annat utifrån det faktum att de isländska stormännen ursprungligen

---

⁹⁴ Aalto, *Categorizing Otherness in the Kings' Sagas*, s. 58–61

⁹⁵ Long, "Iceland's Relationship with Norway c. 870 – c. 1100", s. 5–6

inte ville lämna ifrån sig makten över landet till den norska kungen och genom deras användande. Ett motargument till detta är att det främst rör sig om ett politiskt maktspel som ger uttryck för en delad gruppidentitet hos makteliten i flera länder snarare än ett uttryck för en statstillhörig identitet.⁹⁶ Utifrån källorna som finns bevarade har det diskuterats och argumenterats att de som flyttade till Island såg sig som en egen grupp inom loppet av mindre än 100 år, skild från det tidigare samhället de levde i. I realiteten kan det ha sett annorlunda ut, vid en noggrann läsning av sagamaterialet finner man underströmmar av en internationell dragkamp i maktens kretsar. Den litterära beskrivningen av antagandet av kristendomen visar tydligt att det inte var några protester då förslaget om ett officiellt byte till en ny statsreligion blir framlagt som förslag inför de närvarande på Alltinget. Initialt var det många röster som höjdes mot de kristna och kristendomen, men de kan ha sin grund i det faktum att den kristna kontingenten dök upp på tingsplatsen på ett vis som stred mot alla konventioner.⁹⁷ Om man bortser från de kristna stormännens skymf mot tradition, vilken gjorde tingsdeltagarna på plats upprörda och därmed stridslystna, kan det ha funnits långt gångna reflektioner i denna sakfråga vilka gjorde att man redan i tankarna låg nära beslutet att anta kristendomen. Några av dessa begrundanden är redovisade i avsnittet om ”Det isländska samhällets skapande och utveckling under medeltiden” ovan och behöver därför inte gentas här. Till trots för att beslutet kring religionstillhörighet ser ut att vara ett internt beslut så kan man se tecken, om man läser mellan raderna, på att det kanske låg mer tyngd i form av yttre influenser i beslutet än vad som framkommer i den direkta texten. Bristen på protester då lagmannen Þorgeirr föreslår konverteringen inför församlingen på alltinget kan vara en indikation på hur stark påverkan den norska kungamakten hade i det isländska samhället vid tidpunkten för sagda sammankomst.⁹⁸ Satt i relation till det som tidigare dryftats om islänningarnas upplevda motvilja att underkasta sig den norska kungamakten ger bristen på protester ännu en lite klarare indikation om att den fredliga konverteringen var ett strategiskt politiskt drag för att hålla det norska inflytandet ute. Att den litterära framställningen av samhället ger sken av ett stabilt och självständigt samhälle kan troligen vara ännu en medveten självbeskrivning som varit central i identitetsbyggandet hos den översta klassen i samhället då beskrivningen av ett samhälle reflekterar dem som styr det.

Litteraturen visar tydligt att det till stor del var ett politiskt maktspel bakom kulisserna som ledde till att landet blev kristnat. Trots den bakomliggande pragmatismen i beslutet att anta

---

⁹⁶ Long, *“Iceland’s Relationship with Norway c. 870 – c. 1100”*, s. 44–47

⁹⁷ Sveinsson, *Brennu-Njáls saga*, volym 12, *Íslensk fornrit*, s. 269–271

⁹⁸ Magnússon, *“The Conversion of Iceland to Christianity”*, s. 373

kristendomen som landstäckande religion, kan detta räknas som startskottet för den litterära traditionen som skulle komma att växa upp på Island. I och med att kyrkan och den kristna tron blev etablerade i landet följde ett behov för latinsk litteratur, vilken blev använd inom kyrkans organisation. Idag existerar det inga bevis för kristen litteratur från det första århundradet av kristendom på Island, men den kristna läran var uppbackad utav skriftliga källor skrivna på latin. Utan den kristna litteraturen på latin hade kristendomen aldrig kunnat överleva i det isländska samhället.⁹⁹ Som ett led i kristnandet av landet upprättades även flertalet lärosäten för att kunna tillgodose landets behov av präster. Skálholt blev etablerat som biskopssäte år 1056 och Ísleifr Gizurarson (1006–1080) var den första som blev vigd till biskop där. Vid katedralen på Skálholt utbildade han unga män till präster. Genom detta går det att fastslå att det måste ha funnits både skolböcker så väl som liturgiska böcker på platsen vid denna tid.¹⁰⁰

Med detta som bakgrund kan vi fastslå att det medeltida isländska samhället måste ha startat sin resa mot att bli ett litterärt samhälle tidigt, och att det väldigt snart efter beslutet om att anta kristendomen som den officiella religionen i landet fanns etablerade centra för högre lärande. Utan kristendomen hade det isländska litteraturarvet inte varit vad det är idag. Användandet av pergament och det latinska alfabetet blev taget i bruk till följd av kyrkans etablering på Island och kort tid senare började man även att använda dessa redskap för att dokumentera sitt samhälle på sitt modersmål. De latinska texterna i kyrkans regi följdes raskt utav ett mer sekulärt bruk av skrivkonsten. Redan en gång runt år 1117–18 började man på Island att skriva ner sina lagar på Hafliði Másson's gård på nordvästra Island.¹⁰¹ Den litterära kultur som byggdes upp på Island under denna tid är kan ses som indikativ för det aristokratiska översta skiktet av samhället där stormän, goðimenn och kyrkans män använde denna kultur för att särställa sig från män med mindre makt, samt för att stärka och cementera sina maktpositioner i samhället. Den litterära eliten ser ut att ha utvecklat sig från den liturgiskt fokuserade utbildningen som kyrkan stod för i det tidiga medeltida isländska samhället. Det var stormän och andra individer från rika och mäktiga familjer som hade möjligheten att dra nytta utav denna typ av utbildning. De isländska stormännen var snabba med att anamma skriften som en del utav identiteten hos sin egen grupp i samhället, och det blev därigenom redskap för deras maktutövande.

---

⁹⁹ Tómasson, "The history of Old Nordic manuscripts I: Old Icelandic", s. 793

¹⁰⁰ Tómasson, "The history of Old Nordic manuscripts I: Old Icelandic", s.793

¹⁰¹ Benediktsson, *Íslendingabók – Landnámabók*, volym 1, *Íslensk fornrit*, s. 23

Inkorporeringen av det skrivna mediet som en del av gruppidentiteten hos makteliten kan svara för denna gruppens senare starka dragning till litterära verk som medier för sitt maktutövande. Utvecklingen utav litteraturen som hörnsten i identiteten hos denna grupp är möjlig se spår av redan från perioden innan det norska styret tog vid. De norska kungasagorna i *Heimskringla*, som vanligen attribueras till Snorri Sturluson, är ett exempel på detta. Snorris författande av sagorna är dels ett historieberättande, dels en bricka i ett politiskt spel. Genom att lyfta fram de norska kungarnas genealogi, och därmed arvsrätt till makt, legitimerar han den norska kungen som en potentiell härskare över Island och därigenom en möjlighet att sätta ett stopp för de inbördeskrig som dominerade den senare delen av fristatstiden. Snorri hade en unik möjlighet att infria det löfte han gav den norska kungen om att genomföra en sådan reform eftersom han var en av de mäktigaste männen på Island i sin tid.¹⁰² Det senare ökandet av att använda litterära verk som del av maktutövande och identitetsskapande kan till viss del ha sina rötter i det faktum att aristokraternas makt minskade under slutet av 1200-talet vilket gjorde det möjligt, och kanske rent av nödvändigt, att i större utsträckning använda litteratur som en definierande karakteristika för gruppen. I och med att den norska kungamakten kom att regera över Island så introducerades ett nytt politiskt system vilket ledde till att stormännen miste en del av sin autonomi. Att den norska kungen blev stadsöverhuvud och fick skatterätt över Island ledde även till en period utav fred som stod i stark kontrast till den oroliga fristatstiden som hade rått från runt 930, i och med upprättandet av Alltinget,¹⁰³ fram till år 1264/65 då kung Hákon Hákonarson kom att få denna makt över Island. Dessa förändringar kan vara en bidragande orsak till det litterära uppsvinget i landet som skedde runt denna tid och framöver. Stormännen var helt enkelt tvungna att skapa sig en ny självbild och de kan då ha använt sig utav litteraturen som medel för att uppnå den nya form i vilken de skulle bli uppfattade av samhället.¹⁰⁴ För att legitimera sina maktpositioner gentemot det norska samhället och den norska aristokratin

Den litterära utvecklingen inom aristokratin i det medeltida isländska samhället ser ut att ha lett till att tre distinkta grupper av stormän uppstod, det är kyrkomännen, de mäktigaste stormännen och en undergrupp av stormän med en mindre mängd makt.¹⁰⁵ Utav dessa är det den sistnämnda gruppen som ser ut att vara den fraktion som i största grad definierade sin ställning i samhället genom sitt akademiska och litterära engagemang och därför ofta anses vara framväxande klass

---

¹⁰² Tulinius, "Á Kálfskinni": Sagas and the Space of Literature", s. 17

¹⁰³ Benediktsson, *Íslendingabók – Landnámabók*, volym 1, *Íslensk fornrit*, s. 8–9

¹⁰⁴ Meulengracht Sørensen, "Social institutions and belief systems of medieval Iceland (c. 870-1400) and their relation to literary production", s. 24

¹⁰⁵ Tulinius, "Saga as a myth: the family sagas and social reality in 13th-century Iceland", s. 527

av lekmän. Denna utveckling stämmer överens med den utveckling som går att se på kontinenten och i England vid samma tid, lekmän av högättad rang började i högre grad intressera sig för historia och sina genealogiska kopplingar till kungaätter. Vidare följer utvecklingen en liknande linje, nämligen att den litteratur som blir producerad utav denna grupp av lekmän i större utsträckning var skriven på modersmålet än på latin. Detta är troligen en medveten åtskillnad från litteraturen som blev producerad inom kyrkan för att vidare visa lekmännens särställning från kyrkans organisation.¹⁰⁶ Identitetsskapandet i denna grupp är kopplad till den litterära utvecklingen. Det är därför inte orimligt att se på innehållet så som protagonistens handlingar och uppförande som en del av den identiteten man skapade för sin samhällsgrupp. Bland de sagor som har överlevt till idag finns det dessutom relativt utsträckt intertextualitet. Sagorna är kopplade till de historiska manuskripten så som *Landnámabók* och *Íslendingabók* genom genealogier som visar på arvsrätten till en position i samhället. I fallet med *Hrafnistumannasögur* är de intertextuella kopplingarna tydliga, i sagorna refereras det till senare efterlevande personer som stammar från samma släkt som Hrafnista-männen. I *Gríms saga loðinkinna* blir det skrivet i klartext att Ketill Høeng den yngre blev uppkallad efter sin anfader, tillika titelhjälten i *Ketils saga Høengs*.¹⁰⁷ I *Áns saga bogsveigis* påvisas även släktens koppling tillbaka till Norge genom den efterkommande släktingen och stormannen Sigurðar bjóðaskalla.¹⁰⁸ Utav sagorna om Hrafnista-männen har *Örvar-Odds saga* en relativt unik intertextuell koppling till ett annat sagamanskript. I *Hauksbók* finns en kompilering av en mängd olika typer av texter, bland annat finner vi bibelsagor, homilier, *Völuspá* (en mytologisk skapelseberättelse), *Hervarar saga ok Heiðreks* vilken är en saga i genren *fornaldarsögur*, *Eiríks saga rauða* som är en saga i genren *Íslendingasögur*, samt *Landnámabók* och *Kristnisaga*.¹⁰⁹ Det som är unikt är att *Örvar-Odds saga* inte bara har en koppling till *Landnámabók* genom sin genealogi utan att det finns en referens till sagan i *Hervarar saga ok Heiðreks*. I bägge dessa sagor redogörs det för slaget mellan å ena sidan Oddr och Hjálmar och andra sidan Angantýr och hans bröder på Sámsey (Samsö). Upplösningen på striden är att Angantýr och hans bröder är döda och att Oddr mister sin vän Hjálmar. Då Hjálmar dör framsäger han ett kvad som finns återgivet i *Örvar-Odds saga* men som inte är nedskriven i *Hervarar saga ok Heiðreks*. I stället för dikten finns en referens som hänvisar läsaren till samma händelse i *Örvar-Odds saga*.¹¹⁰ Denna typ av referering kräver att läsaren har tillgång till bägge

---

¹⁰⁶ Tulinius, "The Matter of the North: fiction and uncertain identities", s. 244-245

¹⁰⁷ Jónsson, *Egils saga Skalla-Grimssonar*, s. 279

¹⁰⁸ Jónsson, *Egils saga Skalla-Grimssonar*, s. 431-432

¹⁰⁹ Handrit.is, "AM 544 4to"

¹¹⁰ Leslie-Jacobsen, "The Death Songs of Örvar-Odds Saga", s. 234

sagorna och har en vana att använda dem då det inte är helt lätt att finna riktig passage i manuskriptet utan en intim kännedom om innehållet. Denna typ av utbredda intertextualitet visar på en avancerad användning av litteraturen i samhället och ger en indikation av hur viktig den var för framställningen av den individuella identiteten i form av en stamtavla och en ärofull familjehistoria för en aristokrat vid tidpunkten för skapandet av *Hauksbók* (ca 1290–1360).¹¹¹

2.4 Tidigare forskning kring *fornaldarsögur*

För att få klarhet i vad som avgränsar dagens accepterade korpus utav *fornaldarsögur* följer en genomgång utav några utav de mer omfattande definitionsredskapen som har skapats i försöken att dela upp de norröna sagorna i olika genre. Detta för att försöka sätta den innehållsmässigt spridda genren *fornaldarsögur* i en form för definierbart system, samt för att ge en inblick i hur de har blivit behandlade av akademiker genom åren.

Förutom indelningen av sagor i olika genrer så har en myckenhet av den tidigare forskningen fokuserat på att svara på frågan om var de norröna sagorna kommer från. Inom filologin har man länge sökt efter de äldsta, och därmed mest ursprungliga, texterna som innehåller en saga. Uppfattningen att de äldsta dokumenten är de viktigaste har länge genomsyrat det filologiska arbetet, men det har inte alltid varit så. Från början under renässansen kunde akademikerna välja vilken som helst handskrift till grund för sina utgåvor, bara det var en bra nog handskrift.¹¹² Under 1800-talet ökade de vetenskapliga kraven på filologens arbete och metod. Ett av de nya hjälpmedel som utvecklades under denna period var den genealogiska metoden. Denna används för att se på utvecklingen i en text genom att studera flera vittnesmål där samma material presenteras för att på så sätt komma så nära originalet som möjligt.¹¹³ Det var under denna filologiska reform som tanken om att äldst är bäst föddes, idén var att den ursprungliga arketypen, vilken var upphov för alla vittnesmål, var det man eftersträvade.¹¹⁴ Många av de metoder och tillvägagångssätt som såg dagens ljus och blev allmänt vedertagna under 1800-talet ligger till grund för mycket av dagens filologiska arbete. Den stora skillnaden på dagens

---

¹¹¹ Handrit.is, "AM 544 4to"

¹¹² Haugen, "Tekstkritikk og tekstfilologi", s. 83

¹¹³ Haugen, "Tekstkritikk og tekstfilologi", s. 82-83

¹¹⁴ Haugen, "Tekstkritikk og tekstfilologi", s. 84

filologiska tradition och den äldre filologiska traditionen som utvecklades under 1800-talet är att vi idag ser ett egenvärde även i de yngre avskrifterna som tidigare avfärdats genom processen *eliminatio codicum descriptorium* då de inte uppfattades som självständiga. Idag ser man ofta på de enskilda texterna ur ett tvärvetenskapligt perspektiv för att finna en djupare förståelse för samhället som producerat dem. De kan berätta mycket om samtiden i vilken de skrivits och det går att få vidare information genom att se på vilket sammanhang de existerar i. Denna typ av akademiskt arbete är dock inte alltid användbara ur ett textkritiskt perspektiv för att nå bak till arketyper.¹¹⁵ Ramverket för många av analysverktygen som blir använda än idag kommer dock från tiden då man utvecklade filologin som akademisk disciplin. Det är alltså inte de analytiska metoderna som har förändrats så mycket utan snarare vad man prioriterar att se på i materialet som har utvecklats.¹¹⁶

Ett annat fokus inom forskningen har, historiskt sett, legat i bevisandet av en oral eller litterär bakgrund som primär utveckling utav detta unika material. Även denna infallsvinkel kan ge olika förhållningssätt till texterna och deras ursprung. Ett utbrett antagande inom de akademiska kretsarna vid tiden för den norröna filologins utveckling var att de äventyrliga, legendariska hjältesagorna var direkt nedskrivna i samma form som en oral förelöpare skulle ha haft. På samma sätt, antogs det, blev även kungasagorna förmedlade och överlämnade oralt fram till nedskrivandet och därmed en sann historisk skildring av händelserna. Dessutom argumenterades det för att all den isländska litteraturen också var ett norskt kulturarv. Detta på bakgrund av argumentet att islänningarna var utflyttade normmän, och att deras kulturella bidrag således var av ett norskt ursprung de också. Det senare argumentet leder även till att alla de sagor som utspelar sig efter landtagandet kunde räknas till det norska kulturarvet, och därmed norsk litteratur.¹¹⁷ Denna hållning gick Rudolf Keyser (1803–1864) i bräsch för under sin akademiska karriär, baserat på immigrationsteorin som förklarar normmän (och därmed även islänningar) som ett separat folk från danskar och svenskar. Hans hållning i frågan följdes utav en av sina främsta studenter, P.A. Munch (1810–1863), som gav uttryck för den samma synen på litteraturen som stammande från norsk kultur.¹¹⁸ En förklaring till denna uppfattning kan vara den då rådande politiska utvecklingen i världen i vilken nationalism och nationalromantik spelade en avgörande roll för uppfattningen av det som var typiskt för ett folk och för en nations

---

¹¹⁵ Haugen, "Tekstkritikk og tekstfilologi", s. 86

¹¹⁶ Haugen, "Tekstkritikk og tekstfilologi", s. 87

¹¹⁷ Jørgensen, "Rudolf Keyser and His Use of Old Norse Texts in the Norwegian National Initiative", s. 246–249

¹¹⁸ Jørgensen, "Rudolf Keyser and His Use of Old Norse Texts in the Norwegian National Initiative", s. 248, 250–251

känsla av en gemensam bakgrund. I Norge var man speciellt upptagen av denna syn då en sådan hållning gav den öppning man behövde för att göra anspråk på det gamla sagamaterialet som sitt eget kulturarv. Om de gamla sagorna som blev nedskrivna på Island var direkt kopierade från de orala originalskildringarna skulle detta betyda att de i förlängning var ett norskt kulturuttryck. Genom denna koppling kunde man alltså vinna rätten till att använda det gamla sagamaterialet till att bygga upp en nationalsjäl, något man hade behov för i det politiska läget som rådde.¹¹⁹ En kort tid senare, vid tiden för den isländska nationalismens upprinnelse, motsatte sig de isländska akademikerna synen på den isländska litteraturen som ett norskt kulturuttryck. De hävdade litteraturen och sagamaterialet som litterära verk, utvecklade i symbios med det isländska samhället och därmed ett uttryck för isländsk kultur. Det var ett förhållningssätt som även delades av danska akademiker, som menade att litteraturen var ett gemensamt kulturuttryck för Skandinavien. Det är värt att nämna att Keyser riktade sin tolkning av litteraturen som norsk mot Danmark, genom sin tolkning berövade han det gemensamma skandinaviska uttrycket användning utav detta material att basera sin kultur på. Inneboende i hans teori finns ett erkännande av att litteraturen är isländsk då han såg norrmän och islänningar som stammande från ett gemensamt ursprung.¹²⁰ Den initiala åsiktsskillnaden mellan lägren har lett till en uppdelning som fortfarande till viss del upprätthålls inom den akademiska världen.

Idag har de två grupperna kommit närmare varandra i sina synsätt och vi talar om friprosa och bokprosa i stället. De som förhåller sig till den orala traditionen, friprosa, håller med om att det har skett anpassningar och tillpassningar då sagorna blev överförda till det nya mediet som var skriftliga källor. De som förhåller sig till den litterära traditionen, bokprosa, håller med om att det finns aspekter utav sagorna som måste komma från en oral tradition som var föregångare till det nedskrivna materialet.¹²¹ Idag ligger meningsskillnaderna mer i hur stor del av materialet och vilka delar som är del av den äldre orala traditionen och vilka som hör till en litterärt redigerad tradition. Det finns tecken i litteraturen på att sagorna skapats i skriven form för att kunna framföras under flera kvällar, olika personer blir utnämnda som duktiga på att skapa narrativ och sagor. I *Sturlunga saga* ser det ut som om drottningen antar att Sturla Þórðarson har *Huldar saga* i skriven form, men det faktum att han inte kan ta fram manuskriptet på begäran tyder snarare på att han hade memorerat sagan i förväg. Det visar att drottningen förutsätter ett

---

¹¹⁹ Jørgensen, "Rudolf Keyser and His Use of Old Norse Texts in the Norwegian National Initiative", s. 226–229

¹²⁰ Jørgensen, "Rudolf Keyser and His Use of Old Norse Texts in the Norwegian National Initiative", s. 249–252

¹²¹ Mundal, "Sagalitteraturen", s. 435–438

litterärt ursprung till framförandet av sagan.¹²² I *Porgils saga ok Hafliða* blir det beskrivet att Hrólfr á Skálmarnesi såväl som prästen Ingimundr hade skapat och skrivit sagor som blev framsagda som underhållning under bröllopet vid Reykjahólar.¹²³ Det står ”Þessa sögu hafði Hrólfr sjálfr samansetta. Ingimundr prestr sagði sögu Orms [B]arreyjarskálds ok vísur margar ok flokk góðan við enda sögunnar, er Ingimundr hafði ortan”¹²⁴ vilket indikerar att åtminstone flokken av verser i slutet av Ingimundrs framförande så väl som Hrólfrs saga är egna skapelser. Även detta pekar mot att sagorna blev skapade i en litterär form för att sedan framföras muntligt. Andra sidan av densamma diskussionen är Lars Lönnroths koncept om oralt överlämnande och framföring utav sagor som interaktiv teater, han menar att även om sagorna var nedskrivna så hade de egentligen sitt ursprung i orala framföranden inför publik. Det är speciellt eddadikterna i sagorna som han menar är av ett oralt ursprung och var menade att lästas upp och dramatiseras som framföranden inför publik.¹²⁵ Han baserar detta på menar likheten ett modernt manus menat att framföras då detta är ett uttryck för den miljö som skapat manuset på samma sätt som sagorna, och då speciellt eddadikterna i dem, speglade den isländska aristokratiska miljön.¹²⁶ Oavsett om man argumenterar att de ursprungliga orala källorna i sagorna är ett uttryck för medveten redigering i en litterär miljö eller en direkt kopiering av ett oralt media som gett upphov till prosatexterna är effekten densamma. Förmedlingen av dikter till ett litterärt samhälle har gett upphov till ett kombinerat media där de gamla dikterna ligger till grund för ett större narrativ, se till exempel *Örvar-Odds saga* för ett prosanarrativ som är uppbyggt runt en verbal skaldtradition i form av Oddrs *ævidrápa*.¹²⁷ Akademiskt fokus kring den muntliga/verbala komponenten inom forskningen kring eddadikt, samt hur detta fokus har förändrats med tiden, belyses tydligt av Joseph Harris: ”The movement of emphasis in the study of oral eddic verse over time has thus been from composition to transmission, to delivery and performance, and (potentially) back to composition”¹²⁸.

Idag blir all litteratur indelad och sorterad i genrer, även äldre litteratur som inte nödvändigtvis var tänkt att omfattas av de koncept vi idag lägger in i en genreuppdelning. Det är problematiskt

---

¹²² Quinn, “From orality to literacy in medieval Iceland”, s. 46

¹²³ Brown, *Porgils saga ok Hafliða*, s. 13–18.

¹²⁴ Brown, *Porgils saga ok Hafliða*, s. 18 “Denna saga hade Hrólfr komponerat själv. Prästen Ingimundr berättade historien om Orm Barreyjarskáld och många verser och en flokk [verser] efter sagan, som Ingimundr själv hade gjort” egen översättning.

¹²⁵ Lönnroth, “The Founding of Miðgarðr (Völuspá I-8)”, s. 6–7

¹²⁶ Lönnroth, “The Founding of Miðgarðr (Völuspá I-8)”, s. 22–23

¹²⁷ Leslie-Jacobsen, “The Death Songs of Örvar-Odds Saga”, s. 241–242

¹²⁸ Harris, “Traditions of eddic scholarship”, s. 38

att dela in gammal litteratur i modernt konstruerade genrer eftersom det då finns en risk att man överför moderna synsätt, koncept och tankar på det gamla materialet man studerar. Det största problemet med ett sådant förhållningssätt är att man riskerar att applicera de termer och koncept man använder i dagens samhälle på ett material som är producerat i en tid då man kanske inte hade kunskaper och användning utav liknande litterära förhållningssätt. Indelningen i genrer är dock ofta nödvändig när det kommer till att sätta litteraturen i en kontext.¹²⁹ *Fornaldarsögur* är bara en av de genrer som den norröna litteraturen delas in i. När man skriver om de norröna sagorna är det viktigt att ha i åtanke att de genrer vi idag tar för givet att dela upp dessa i inte ursprungligen har existerat. Genrerna är ett relativt modernt påfund för att på ett överskådligt sätt dela in de olika sagorna i kategorier, för att utifrån dessa lättare kunna göra analyser och bedömningar av innehållet. Det mest utmärkande draget att dela upp den norröna litteratur genom är stilistiska skillnader i innehållet, samt vilken status och/eller nationalitet protagonisten har.¹³⁰ Detta har gett oss en uppdelning av sagamaterialet i genrer så som *Konungasögur*, *Íslendingasögur*, *Biskupasögur*, *Fornaldarsögur* och *Riddarasögur*. De definitioner av genren *fornaldarsögur* som det idag är tal om uppstod dock till största del först under 1800-talet i de akademiska cirklar där gamla texter och deras arv studerades. Den indelning av sagamaterialet som Carl Christian Rafn (1795–1864) introducerade genom sin utgåva *Fornaldarsögur Norðurlanda* präglar än idag uppfattningen av vilken grupp av sagor som konstituerar genren *fornaldarsögur*.¹³¹ Trots detta har definitionen av vad som utgör en saga inom denna genre ofta varit debatterad inom den akademiska världen, och är det fortsatt idag.

En genomgång utav några av de mer vanliga eller mer kompletta systemen för definition av saga-genrer följer här. Mitchell har skapat ett definieringsverktyg som tar form genom ett rutnät där man placerar sagorna i en X och Y skala utifrån olika parametrar. Dessa parametrar omfattar skalan ”Factual – Fabulus” på X-axeln och ”More traditional – Less traditional” på Y-axeln. Denna skala ger en 6-delad indelning av sagamaterialet; 1: Starkt traditionell och hög grad fiktion (exempel *fornaldarsögur*) 2: Hög grad fiktion och måttfullt traditionell (exempel *Märchensagas* eller ’inhemska *riddarasögur*’) 3: Hög grad fiktion och lite traditionell (exempel översatta *riddarasögur*) 4: Starkt traditionell och hög grad fakta (exempel *islendingasögur*) 5: Hög grad fakta och måttfullt traditionell (exempel *konungasögur* och *biskupasögur*) 6: Hög

---

¹²⁹ Spurkland, ”Lygisögur, skróksögur and stjúpmæðrasögur”, s. 173

¹³⁰ Mundal, ”Sagalitteraturen”, s. 421

¹³¹ Jakobsson, ”The Earliest Legendary Saga Manuscripts”, s. 24

grad fakta och lite traditionell (exempel *Sturlunga saga* och delar av *Landnámabók*).¹³² Han påpekar även själv att detta system är lite för strikt för att ge mer än en idé om vilken den ideala arketyper för en given genre och deras essentiella kvalitéer.¹³³ Varje saga är unik och måste bedömas utifrån sitt eget innehåll och inte sättas i en generaliserad box. Många andra akademiker definierar genren lösare genom att bara nämna några av de drag som 'ska' finnas i en saga utav en specifik genre. Vanligast är enstaka uttryck som kan tyckas lite godtyckliga vid sidan av de mer utarbetade systemen. De vanliga uttrycken för att definiera *fornaldarsögur* är mängden övernaturliga drag i sagan, att sagan utspelar sig före koloniseringen av Island, sagan genomsyras ofta av relativt endimensionella karaktärer samt att både antagonister och protagonister är hjältar större än vad som finns i verkligheten i det att de klarar stordåd som är överdrivna. Utav dessa definitioner är den viktigaste att ta med sig att de utspelar sig i en tid före landtagandet. Genom denna definition går det att tidfästa deras ursprung till en äldre period i den skandinaviska historien än koloniseringen av Island. Det system som lämpar sig bäst för att sätta en definition, i mina ögon, är ett system som är mer dynamiskt och som innehåller delar av båda de tidigare nämnda definitionsverktygen. Torfi Tulinius presenterar ett sådant förhållningssätt inför hela det korpus vi har av norröna sagor. Beståndsdelarna i hans genreindelning är genealogi, geografi, religion, det övernaturliga och social status. Det är ett system som inte har en rigid struktur, och därmed är det mer öppet för att inordna en saga i olika genrestrukturer på en glidande skala.¹³⁴ Detta leder till en mjukare indelning som passar bättre samman med den spridning i stil, de varierande narrativen och variationen i omfattning som existerar inom den norröna korpusen samt deras olika bruksområden.

Den till innehållet spridda samling av sagor som vi idag kallar *fornaldarsögur* har fått många namn genom åren. Enligt en teori kan vissa av sagorna i denna genre vara likvärdiga med det som i *Þorgils saga ok Hafliða* kallas *lygisögur*,¹³⁵ en form av sagor som, enligt narrativet, kung Sverri av Norge var särdeles förtjust i.¹³⁶ I sagan finns det beskrivet hur gästerna vid ett bröllop på Reykhólar år 1119 blir underhållna på många varierande sätt, däribland genom berättandet utav sagor som var ansedda som uppenbart osanna. Att de är osanna framkommer utav själva benämningen på denna typ av sagor i texten då de kallas *lygisögur*, vilket blir direkt översatt

---

¹³² Mitchell, *Heroic sagas and Ballads*, s. 16–18, för att se diagrammet se s. 17

¹³³ Mitchell, *Heroic sagas and Ballads*, s. 16

¹³⁴ Tulinius, "Saga as a myth: the family sagas and social reality in 13th-century Iceland", s. 527–536

¹³⁵ Spurkland, "Lygisögur, skroksögur and stjúpmæðrasögur", s. 174

¹³⁶ Brown, *Þorgils saga ok Hafliða*, s. 18

till ljugsaga eller osann berättelse vilket innebär en fantastisk/fiktiv berättelse.¹³⁷ Vidare berättar texten om flera av gästernas goda förmågor att skapa sådana typer av berättelser. Det är några få utav sagorna i genren *fornaldarsögur*, de senare att bli producerade, som av vissa akademiker blir tilldelade benämningen *lygisögur*, mer ofta är det korpus utav *Fornsögur suðrlanda* som associeras med *lygisögur* inom den akademiska världen.¹³⁸ Termen *lygisaga* är inte nödvändigtvis en bra eller korrekt konnotering utav den samling utav sagor som utgör genren *fornaldarsögur* då den anspelar på att det som förmedlas är en lögn berättad med ändamålet att bedra någon. *Skröksögur* och *stjúpmæðrasögur* är ännu ett par namn som har blivit associerade med sagor som ingår i denna genre och som ofta dyker upp i samband med akademiska diskussioner om en medeltida medvetenhet om sagors uppdelning efter tematik. Genom att kalla en *fornaldarsaga* för *lygisaga*, *skröksaga* eller *stjúpmæðrasaga* dömer man även det övriga korpus utav norröna sagor som existerar då en mer riktig tolkning av termerna är: 'historier som inte berättar den historiska sanningen' eller rentav 'fiktion'. Ingen av de norröna sagorna går att beskriva som helt sanna, de innehåller alla någon grad av överkliga eller fiktiva drag. Det vi står kvar med är sagor som är byggda på en större eller mindre grad av historisk sanning. Sett som en benämning på en saga där åhörarna inte nödvändigtvis förväntas tro att händelserna har ägt rum i verkligheten så kan det finnas merit för termen *lygisögur*. Det är dock uppenbart att sagorna hade betydelse för de som beställde dem eller skrev dem då den pseudo-historia de innehåller har förmedlats och bevarats i många källor. Sagorna, eller snarare sagornas hjältar, förekommer frekvent i andra litterära genrer där de ofta ingår i genealogier så väl som i historiska skildringar. Mer om det potentiella bruket av dessa berättelser som grund för familjers och släkters äldre historia avhandlas i avsnittet "Fornaldarsögur i medeltiden". *Lygisögur*, *skröksögur* och *stjúpmæðrasögur* är bara några av de förslag till uppdelning utav genren som har föreslagits, arbetet med att dela in *fornaldarsögur* i undergenrer har florerat i många former efter Rafns tid.¹³⁹ Till trots för det frekventa återbesökandet utav genrens uppdelning i undergenrer finns det idag ingen konsensus om en sådan uppdelning som närmar sig att bli allmänt vedertagen, vilket ytterligare visar till svårigheterna med att applicera en modern genreindelning på historiska verk.

Förutom försöken att dela upp genren i undergenrer har det även gjorts många försök att skapa en enhetlig definition av genren *fornaldarsögur*. De olika förklaringsmodellerna för vad denna

---

¹³⁷ *Norrøn ordbok*, 5e Upplagan, s.v. "lygisaga"

¹³⁸ Spurkland, "Lygisögur, skröksögur and stjúpmæðrasögur", s. 173

¹³⁹ Kapitan, "Between truth and fiction", s. 104

definition skulle innebära och vad de olika sagorna i denna gruppering har för gemensamma drag skiljer sig några gånger markant från varandra som redovisat ovan. Flera försök har gjorts att skapa kompletta redskap för att definiera genren tillsammans med resterande genrer som omfattas av den norröna litteraturen, men om en enskild definition hade varit tillgänglig för att stipulera varje genre i det norröna sagamaterialet så hade man, inom de akademiska kretsarna, troligtvis inte lagt så mycket tid på att försöka skapa nya definitionsredskap för denna korpus av sagor. Svårheten att definiera ett enhetligt set med egenskaper som på ett homogent vis beskriver *fornaldarsögur* som genre bär en distinkt likhet med många andra norröna litterära fält. Den indelning i genrer som från början har tillämpats på dessa forskningsområden kan leda till missuppfattningar kring enskilda källors egenskaper då de blir definierade utifrån de övergripande preciseringarna för genren de tilldelas. Ett exempel på detta kan vi läsa om i *A History of Old Norse Poetry and Poetics*. Margaret Clunies Ross beskriver där hur hon menar att de norröna dikterna är uppdelade på ett felaktigt sätt när de blir ställda mot de definitioner som dagens genreuppdelning tilldelar dem. Hon kommer inte med ett alternativ till den befintliga strukturen men menar å det bestämdaste att strukturen vi idag har kring dessa verk är bristfällig.¹⁴⁰ Problematiken som omgärdar definitionen av genrer och grupperingar är alltså inte unik för sagor utan är något som akademiker brottas med inom alla delar av dagens filologiska arbete. Oavsett hur man har valt att dela upp den norröna saga-korpusen, så verkar en gemensam observation vara att genrer är svårt att definiera på grund av de variationer som förekommer i materialet.¹⁴¹ Den allmänt accepterade gemensamma nämnaren för de olika sagor som associeras med genren *fornaldarsögur* är att de alla innehåller vissa centrala inslag. Dessa inslag är att de äger rum i en legendarisk miljö som till olika grader utgör en blandning av världen vi lever i och en fantasivärld med magiska inslag och väsen, handlingen i sagorna utspelar sig i en tid innan koloniseringen av Island hade gått av stapeln, de uttrycker en koppling till den fornnordiska mytologin och, sist men inte minst, visar de på en koppling till tron i det norröna samhället. Inom genren finns det sagor med olika graderingar utav alla dessa tre komponenter vilket betyder att det inte är en helt enhetlig grupp med texter som vi har att förhålla oss till.¹⁴²

Forskningen kring *fornaldarsögur* har generellt fått relativt lite fokus om man jämför med *Konugasögur*, *Íslendingasögur*, och *Biskopusögur* vilka har en starkare koppling till historiska

---

¹⁴⁰ Clunies Ross, *A History of Old Norse Poetry and Poetics*, s. 1–68

¹⁴¹ Mitchell, *Heroic Sagas and Ballads*, s. 9, 11, 15–18

¹⁴² Mitchell, *Heroic sagas and Ballads*, s. 15–18.

fakta och händelser, därmed har detta material haft en större inverkan på historieberättande och bevarande. Akademiska intressen har generellt varit fokuserade på dessa mer realistiska sagorna och sagagenrerna genom de generationer av akademiker som har studerat de norröna texter där sagorna finns bevarade och förmedlade. Det är först under senare tid som intresset för historiciteten i *fornaldarsögur* har börjat komma i fokus tack vare nya tvärvetenskapliga analysmetoder. Det är tack vare denna nya tillnärmning som dessa sagor med mer fantastiskt och fantasifullt innehåll har kunnat avslöja insikter om samhället som skapade dem. Innan man började lägga detta fokus på *fornaldarsögur* blev de ofta sett på som enkel underhållning och ofta som en lägre form för litteratur. Denna grupp av sagor har till och med blivit beskriven som den sämsta litteraturen i den isländska litterära traditionen utav en så framstående akademiker som Guðbrandur Vigfússon och har fått utstå mycket spott och spe från andra framstående personer från filologins tidigare år. Denna gamla nedvärderande synen på *fornaldarsögur* kan ha att göra med en ren litterär granskning av sagamaterialet ur ett perspektiv av historicitet och med analysverktyg som var bättre ägnade att dissekera *íslendingasögur*.¹⁴³ Det går dock inte att ifrågasätta populariteten hos denna genre i det medeltida isländska samhället baserat på mängden manuskript som innehåller dem. Under medeltiden fanns det inte heller någon klar definition mellan olika genre inom litteraturen, lärdomslitteratur kunde till exempel vara underhållande, så som till exempel i Snorris Edda, medan en underhållande saga kunde vara belärande. Det kan därmed finnas andra skikt och underliggande betydelser även i *fornaldarsögur*.

2.4.1 Fornaldarsögur i medeltiden

I vissa manuskript finns det indikationer på en medvetenhet kring skillnaderna mellan olika typer av sagor inom den norröna litteraturen redan från när de olika texterna skrevs, även om dessa indikationer inte sammanfaller med dagens uppdelning i genrer.¹⁴⁴ I en viss utsträckning visar dessa indikationer även till hur de olika typerna av sagor skulle användas inom den litterära världen som var deras upphov. Olika typer av sagor verkar ha haft olika vikt och funktion i historieberättandet i den medeltida norröna intellektuella kulturen. Samtidssagorna, vilka till viss grad omfattar kungasagorna och biskopssagorna, har haft en tydlig

---

¹⁴³ Mitchell, *Heroic Sagas and Ballads*, s. 8

¹⁴⁴ Jakobsson, "The Earliest Legendary Saga Manuscripts", s. 24–28

historieförmedlande funktion. Samtliga av dessa genrer handlar om det som nyligen har skett i samhället och är nedskrivna samt dokumenterar historiska händelser och personer medan protagonisten/protagonisterna fortfarande lever eller en kort tid efter deras död. Detta är en av de orsaker som gör att man generellt betraktar dessa typer av sagor som tillförlitliga historiska källor, det är inte tillrådligt att förstora eller förfälska händelser som det fortfarande finns potentiella levande vittnen till.¹⁴⁵ Om någon bestämde sig för att skriva allt för stora lögner eller extrema utsvävningar kring händelser som är allmänt kända av människor i sin samtid har författaren/beställaren utav verket ingen användning för texten som en pålitlig källa. Detta är ett fortsatt tema inom det norröna textmaterialet. Redan Snorri skriver i sina kungasagor i *Heimskringla* om pålitligheten för olika källor, i hans fall tror man att många av källorna var muntliga då han nämner diskussioner med '*fróði menn*' som en av de pålitliga källorna för sitt insamlade material.¹⁴⁶ Vidare beskriver han sanningen och historiciteten bakom skaldedikt som källor, de grunder han ger är bland annat att de gamla skalderna var på plats för att bevittna händelserna de beskriver samt att skalden hade en viktig funktion som historieförmedlare vid kungens sida.¹⁴⁷ Detta knyter in i den moderna tolkningen utav dessa dikter som källor på samma sätt som nämnt ovan, det går inte att förstora och försköna händelser allt för mycket inför en publik som själva har upplevt händelsen. Ett sådant förfarande skulle troligen bli tolkat i det närmaste som *nið* i det att det närmast hånar det som faktiskt skedde i händelserna som dikten beskriver. Vikten som läggs på historiciteten i Snorris text tyder på att det att fara med osanning inte var ett karaktärsdrag drag som sågs på med blida ögon hos en historieförmedlare.

Många utav läroböckerna och de historiska sagoskildringarna från tidig medeltid använder sig utav liknande källor, skaldedikt och lärda män, för att ge uttryck åt sanningen bakom det som blir förmedlat i texten. Exemplet på detta bruk av gammalt material som historiska källor är stort, och det finns flera exempel än Snorri som visar på vikten utav kloka och kunskapsrika män som källor för historiebevarandet i Skandinavien. Saxo Grammaticus (ca.1160–ca.1208) nämner i sitt verk *Gesta Danorum* vikten utav de lärda islänningarna, vilka agerade som de nordiska ländernas gemensamma historieförvaltare, för att han skulle kunna tillägna sig kunskaper kring de historiska berättelserna som låg bakom den danska kungamaktens historia. Saxos formulering tyder på att det inte bara är muntliga isländska källor han har till

---

¹⁴⁵ Mundal, *Sagalitteraturen*, s. 444–446

¹⁴⁶ Aðalbjarnarson, *Heimskringla I*, volym 26, *Íslenzk fornrit*, s. 3

¹⁴⁷ Aðalbjarnarson, *Heimskringla I*, volym 26, *Íslenzk fornrit*, s. 3–4

sagamaterialet, utan att det kan föreligga skriftliga källor.¹⁴⁸ Om Saxos källor var skriftliga skulle det bestyrka Tulinius teorier om att ursprunget till *fornaldarsögur* i nedskrivna form är äldre än tidigare antaget. I och med användandet av det bevarade lärda materialet så kom *fornaldarsögur* att spela en viktig roll i den äldre, mytologiska delen utav historieförmedlingen. Saxo och Snorri var inte först med användandet utav liknande skildringar för att förmedla historia. Denna typ av historieskildringar sträcker sig långt tillbaka på kontinenten där bland annat Dudo ser ut att ha skrivit på ett sätt som kan vara en typ av föregångare till *fornaldarsögur*. I sina skildringar av Rollo och hans släkt efter att dessa slog ner sina bopålar i Normandie, använder sig Dudo utav en liknande blandning utav historiska fakta och fantastiska detaljer för att bygga upp familjens historia. En av de detaljer han lägger in i dessa proto-*fornaldarsögur* är dialoger i berättelser som utspelar sig i en förfluten tid utan kvarlevande vittnen, vilket är vanligt förekommande även i *fornaldarsögur* vilkas handling stammar från en tid långt innan de blev nedskrivna.¹⁴⁹ Den medeltida uppfattningen av det vi idag kallar för *fornaldarsögur* kan ha legat närmare deras uppfattning av vad som utgör en sann historisk skildring än vad vi idag skulle acceptera som en trovärdig källa för historiska fakta. Idag är vi väldigt upptagna utav sanningen som ligger i korrekta och bevisade fakta för att på ett riktigt sätt beskriva vår omgivning och vår historia. Detta har troligtvis till stor del sin grund i att vårt moderna samhälle förlitar sig så starkt på forskning och vetenskap. I en tid då man inte hade samma verktyg och system för att förklara den värld man levde i var det mer naturligt att man förlitade sig på olika övernaturliga förklaringar för att uppnå den förståelse man behövde för olika fenomen. Det rör sig även om en tid då kristendomen var rådande och tolkningen av de heliga texterna var mer bokstavig än den generellt är idag. Man trodde på skapelseberättelsen, på de protagonisterna och antagonisterna Bibeln presenterade såväl som på mytologiska skickelser och monster som dessa texter förevisar läsaren. De bibliska texterna och berättelserna de innehåller var sanna historiska fakta vid den tiden. På samma sätt ser det ut som att *fornaldarsögur* kan ha blivit använda i en historieberättande kapacitet om en långt svunnen tid.¹⁵⁰ Om de bibliska monstren och fantastiska händelserna var sanna så kan de legendariska, mytologiska hjältesagorna från den egna kulturen ha berättat om den egna gruppens forna historia. Det ser ut som att denna grupp utav sagor har blivit använda i kapacitet utav *Origines Gentium* i det norröna samhället, i och med detta måste sagorna ha blivit uppfattade som historiska skildringar.¹⁵¹ Saxos och Snorris

---

¹⁴⁸ Lassen, "Origines Gentium and the Learned Origin of Fornaldarsögur Norðurlanda", s. 38–39

¹⁴⁹ Lassen, "Origines Gentium and the Learned Origin of Fornaldarsögur Norðurlanda", s. 37

¹⁵⁰ Lassen, "Origines Gentium and the Learned Origin of Fornaldarsögur Norðurlanda", 44

¹⁵¹ Lassen, "Origines Gentium and the Learned Origin of Fornaldarsögur Norðurlanda", s. 47–51

användning av *fornaldarsögur* för att legitimera kungamakten i Danmark och Norge bevisar att de räknades som historiska berättelser snarare än fabler.¹⁵² Genom denna tolkning måste även benämningen *lygisögur* som en synonym för *fornaldarsögur*, vilket diskuteras ovan, betraktas som felaktig. Användandet utav *fornaldarsögur* som relativt pålitliga historiska källor levde vidare åtminstone in i 1700-talet.¹⁵³

Fornaldarsögur ser även ut att ha blivit använda i Skandinavien som legitimering av makt längre bak än vi har manuskript och latinska nedteckningar. Vid Ramsund utanför Sundbyholm, i Södermanlands län i Sverige, finns det en stor och välkänd runristning på en klippvägg som avbildar Sigurðr Fáfnisbani. Sigurðr målas upp som en fysiskt stark och klok man i sagorna, närmast ett manligt ideal vid tiden för ristningens skapande. På samma sätt är han framställd på ristningen, med breda axlar och starka händer, som ett uttryck för fysisk styrka.¹⁵⁴ Ristningen är ett minnesmonument och det är därför möjligt att ikonografin är utvald för att reflektera dess positiva egenskaper på den eller de avlidna.¹⁵⁵ Storleken och placeringen av monumentet gör det tydligt att det är menat att dra till sig uppmärksamheten från alla som reser förbi det. Genom associering sig till detta minnesmärke sänder Sigrid med familj ut ett intryck av att det finns social och ekonomisk makt bakom skapandet av monumentet. Hästen Grani, som bär guldets i berättelsen, är central i bilden och det har därför teoretiserats att han symboliserar rikedom för Sigrid som lät skapa ristningen till minne av Holmgers.¹⁵⁶

Det kan föreligga en liknande tanke att koppla samman det forna förflutna med familjen i Ramsundsristningen, som när den litterära eliten på Island kopplade samman *fornaldarsögur* den mer närliggande historien. Genom att binda samman *fornaldarsögur* med andra typer av sagor, så som *Íslendingasögur*, kunde familjens legend berättas och rätten till makt understrykas. Detta skedde genom genealogier där man då kunde härleda släkten tillbaka till de legendariska hjältarna. Det kan vara en förklaring till varför *Hrafnistumannasögur* finns kompilerade i samma manuskript som Egils saga. Egils mor, Hallbera, är syster till Ketill Hængs far, Hallbjörn. Detta visar på en medvetenhet kring genealogin och är troligtvis grunden till att sagorna är placerade i förhållande till varandra. Det ligger en medveten vilja bakom att koppla samman dessa sagor av olika typ då de handlar om samma släkt.

---

¹⁵² Lassen, "Origines Gentium and the Learned Origin of *Fornaldarsögur Norðurlanda*", s. 46

¹⁵³ Se till exempel Tormod Torfæus *Historia Rerum Norvegicarum* från 1711.

¹⁵⁴ Ney, "Bland ormar och drakar", s. 22–23

¹⁵⁵ Ney, "Bland ormar och drakar", s. 30

¹⁵⁶ Ney, "Bland ormar och drakar", s. 29–31

3. *Ketils saga Hængs*

Problemet med att dela upp analysen i tre delar blir uppenbar när man ser på alla de likheter sammanflätningen mellan de olika analytiska avsnitten vidrör. Trots denna svårighet, och med risk för vissa upprepningar, skall ett försök bli gjort att upprätthålla denna uppdelning genom analysavsnitten för samtliga sagor. Det kommer dock att bli mer vikt lagd på att hålla dessa avsnitt åtskilda i den första sagan, *Ketils saga Hængs*, för att tydligt kunna visa processen i analysen. I de senare sagorna kommer till exempel inte alla narrativa sekvenser beskrivas ingående. I stället kommer viktiga narrativa sekvenser att lyftas fram för att på ett överskådligt sätt kunna påvisa viktiga drag och teman för att koppla sagorna till den litterära kulturen som var prevalent i de högre sociala skikten av det isländska samhället. En narrativ sekvens följer generellt mönstret: Initialt tillstånd/jämvikt(P1), störning/störande händelse(P2), konflikt/tillstånd av störd jämvikt(P3), återställande av jämvikt(P4), resulterande tillstånd av ny jämvikt(P5). Dessa fem tillstånd följer inte nödvändigtvis den till synes givna ordningen i vilken de blir presenterade här, många gånger kan till exempel återställande av jämvikt(P4) följas utav en ny störning/störande händelse(P2) vilket kan en eller flera konflikttillstånd i den narrativa sekvensen innan den kommer till ände. Förutom detta förekommer det även vissa uppdelade narrativa sekvenser där starten och slutet på en sekvens kan förekomma med hela andra sekvenser mellan start och stopp.

Den narrativa analysen kommer att visas i sin helhet i samtliga sagor för att visa processen bakom analysen, den narrativa delen lägger grunden för de tematiska och ideologiska avsnitten utav analysen då de narrativa sekvenserna kollaborerar med dessa två delar för att ge en bild utav kopplingen mellan sagatexterna och sfären av lärande som figurerade i det medeltida isländska samhället. I analysdelen utav *The Matter of the North* beskriver Torfi Tulinius utförligt hur han använder sig av denna tillnärmning till sagamaterialet för att kunna fastslå att sagorna i hans studie tillhörde den akademiska makteliten. Dessutom visar han varför han menar att *fornaldarsögur* troligtvis är äldre än var som är generellt accepterat.¹⁵⁷ Som nämnt ovan i avsnittet ”Disposition och analys” så har hans studie målet att bevisa en potentiell tidigareläggning av hela genren *fornaldarsögur* mot vad som tidigare varit det konventionellt

---

¹⁵⁷ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 47–63

accepterade, här är avsikten i stället att visa att sagorna om Hrafnista-männen hör till den sociala särställning som omfattar makteliten och de som har en högre utbildning. Utifrån detta, som i och av sig själv är en indikation på att *fornaldarsögur* kan ha utgjort en viktig del av identitetsskapandet för makteliten, kommer extra fokus bli lagt på de tematiska och ideologiska delarna av analysen för att kunna sätta sagorna i korrelation till den historiska bakgrunden samt de övriga litterära formerna som figurerade bland den intellektuella makteliten på Island.

3.1 Narrativa sekvenser

Hela *Ketils saga Hængs* är uppbyggd utav 19 narrativa sekvenser, dessa kommer nu att resumeras och analyseras i sin helhet. Narrativet i *Ketils saga Hængs* följer protagonisten och hjälten Ketill genom livet som en storman. Han är född in i privilegier men utvecklas till att bli en framstående individ i sin egen rätt. Den första delen av sagan är, enligt normen för norröna sagor, en inledning som är menad att fastslå viktiga släktskap för protagonisten i sagan såväl som att ge en kontext för hjälten barndom och tidiga år. Därefter kommer en del som bäst kan beskrivas som protagonistens äventyrliga del av livet då hjälten ställs inför hinder och prövningar men även aktivt söker utmaningar för att bygga upp sitt renommé, till exempel genom att dra i viking. Det avslutas därefter med en fas utav etablering där huvudpersonen slår sig ner som en högt aktad individ och dessutom ofta lämnar över stafettpippen till nästa individ i släkten som ska föra släktens berättelse vidare.

I sina unga dagar sitter Ketill ofta i eldhuset(P1), något som en dag förändras då hans far Hallbjörn ber honom sluta sitta med huvudet i sina händer(P2). Ketill går då från gården och är borta i tre nätter(P3), varpå han kommer hem med en stol på ryggen(P4) vilken han ger till sin mor som tecken på att han fått mer kärlek från henne(P5). En dag är det tid för Hallbjörn att ta in hö, han går då in till Ketill för att få denne att hjälpa till(P2). Ketill får en häst och sätter i gång att jobba mot klockan för att få in allt hö(P3), vilket han klarar genom att jobba hästarna till döds(P4). Det hårda arbetet leder till att Hallbjörn får en ny respekt för sin son och går så långt som att erbjuda Ketill att ta över gården. Ketill avböjer och får i stället ny kunskap och en yxa av sin far(P5). Detta är starten på en metamorfos som Ketill går genom för att komma till att bli en av de stora männen i hans område och uppfylla sin potential, mer om detta längre ner.

Genom sin tidiga barndom blir Ketill ofta hånad, speciellt av en man som heter Björn(P2). En dag när Björn far ut på sjön för att fiska följer Ketill efter i samma ärende. När Ketill inte får mer än en liten fisk blir han hånad utav Björn och hans män som i sin båt har en full fångst(P3). Detta är en konflikt mellan de inblandade personerna så väl som i det att Björn genom detta ifrågasätter Ketills duglighet. Konflikten blir löst genom att Ketill kastar sin enda fisk så hårt på Björn att han faller i vattnet och inte kommer upp igen(P4). Genom detta gör Ketill sig fri från framtida hån från männen runtom honom(P5). En viktig detalj är att Hallbjörn inte fick med sig detta, det visar att Ketill kan ta vara på sig själv så väl som bygga upp, och ta hand om sitt eget rykte. En kväll går Ketill ut, mot Hallbjörns vilja och bättre vetande(P2). Väl ute, och på en del av ön som han blivit varnad för att gå till, ser Ketill en drake komma flygande och snart attackerar den honom(P3). Ketill klarar att dräpa draken(P4) och när han kommer hem efter sin eskapad får han stor ära och ett nytt tillnamn, *Hæng*(P5). Efter detta reser far och son ut tillsammans till en fiskeplats där Hallbjörn tar hand om skålen medan Ketill är ute på sjön och fiskar(P1). Ute på sjön kommer två bröder i en båt och vill ha fångsten av Ketill(P2), något han emotsätter sig med utgången att de slåss om den(P3). Konflikten får sin ände i det Ketill dräper den ena brodern, vars namn är *Hæng*, och den andra brodern, *Hrafn*, flyr(P4). Utkomsten gör att Ketills handlingar blir högt prisade av Hallbjörn då han får höra om det som skett(P5). Incidenten hjälper även till att cementera tillnamnet *Hæng* då det var namnet till mannen som dog.

Saker ställs på sin spets när det blir oår i Hágolandi och Ketill får höra att det är eld i två utav tre fjordar som han har brukat besöka för fiske. Det är alltså någon som ockuperar dessa två fjordar och Ketill får rådet att hålla sig borta från dem(P1). Ketill reser ut till en av de två fjordarna, Miðfjörð, och väl framme gräver han upp stora gömmor med kött. Bland köttet finns även människokött nedgrävt(P2). Surtr som bor i fjorden kommer hem och angriper Ketill över det uppgrävda köttet(P3) men Ketill värjer sig och hugger huvudet av jotnen(P4). Därpå lastar Ketill båten och reser hem(P5). Ketill ger sig snart ut på ännu en färd, denna gång till den andra bebodda fjorden, Vitaðsgjafa, för att pröva sig som han uttrycker det. Han reser till trots för Hallbjörns avrådan. I fjorden fångar Ketill en stor mängd fisk(P1). Under natten blir fisken tagen från båthuset där Ketill har lagt båten(P2). Nästa natt är Ketill vaken och ser en jotun, Kaldrani, gå in i naustet för att plocka med sig mer av fångsten, Ketill hugger då jotnen över ryggen och initierar på det sättet en konfliktsituation(P3). Kaldrani flyr(P4/P2) och Ketill följer

efter(P3). Till sist kommer Ketill i kapp jotnen i en håla där han dräper Kaldrani(P4). Ketill har klarat att rensa ännu en fjord från illvilliga element, lastar skeppet och åker hem(P5).

En tredje gång reser Ketill ut för att fiska mot sin faders bättre vetande, denna gång på senhösten(P2). Ute på sjön råkar Ketill ut för en storm(P3), men han tar sig i land och somnar snart(P4). Han vaknar av att en trollkvinna rister skeppet(P2) och ger sig ut på den stormande sjön igen(P3). När allt ser som mörkast ut kommer en val med människoögon och lägger sig bredvid skeppet för att skydda honom från stormen(P4). Trots detta går hans skepp mot klipporna men Ketill klarar sig i land och i trygghet med livet i behåll. När Ketill vaknar tar han sig längre in i landet och möter en vedhuggande man som heter Brúni, hos honom får Ketill vinteruppehåll(P5). Ketill går från att vara skeppsbruten(P1) till att finna Brúni och hans dotter Hrafnhildr, som han ligger samman med(P2). I det att han går till sängs med Hrafnhildr blir de övertäckta för att gästande samer inte ska se dem(P3) trots dessa säkerhetsåtgärder faller Hrafnhildrs blick på en av samerna under natten vilket leder till att Grímr, som blir till i det ögonblicket, får en luden kind(P4). Ketills vinteruppehåll leder till att han blir far, han får en arvinge(P5). Efter vintern väljer Ketill att resa hemåt igen, han väljer då en genväg som Brúni har avrådd honom från att ta(P2). På genvägen blir Ketill förföljd av samekungen Gusir och Ketill väljer att konfrontera förföljaren. De skjuter pilar mot varandra(P3) till dess Ketill segrar och Gusir ligger död, till viss del genom att Brúni ingriper med magi(P4). Detta leder till att Ketill får svärdet Dragvendill och de tre magiska pilarna som kommer att gå i arv i släkten. Från detta möte reser han hem där han blir hedrad med ett stort gille(P5). På Hrafnista hade man även trott att han var död vilket gör glädjen över hans retur desto större. Nu sitter Ketill hemma i tre vintrar(P1) varpå ett skepp kommer, bärandes Hrafnhildr och Grímr(P2). Detta leder till en konflikt mellan Hallbjörn och Ketill då Hallbjörn inte anser att ett "troll" har något på Hrafnista att göra(P3). Hrafnhildr väljer att resa eftersom hon inte är önskad(P4) men Grímr blir kvar på Hrafnista hos sin far Ketill(P5). Efter att den oönskade Hrafnhildr har blivit bortsänd är Ketill olycklig(P1). Hallbjörn föreslår då(P2), och ordnar ett gott giftermål för sonen. Konflikten ligger i att Ketill verkar ointresserad i giftermål, något den tilltänkta brudens far påpekar(P3). Ketills känslor så väl som brudens fars farhågor blir överkörda av Hallbjörn som ser till att giftermålet blir av. Bruden Sigfríðr blir gift med Ketill och det visar sig att de kommer gott överens och får snart en dotter, Hrafnhildr(P4). En kort tid senare dör Hallbjörn(P2/P3) och Ketill tar sin plats som ledare på Hrafnista (P4). Nu är Ketills liv inne i en helt ny fas(P5).

Efter tre år kommer Hrafnhildr Brúnasdóttir tillbaka till Hrafnista(P2). Ketill ber henne stanna men hon anklagar honom för att vara otrogen(P3) och reser tungsint där ifrån(P4). Sonen Grímr blir kvar hos sin far på Hrafnista och familjen bryter sina blodsband till samerna(P5). Efter en tid reser Ketill och Grímr för att söka upp Brúni och Hrafnhildr (P2). På resan stoppar de vid en klippvägg och Grímr går för att hitta färskt vatten, något han blir hindrad av utav ett troll(P3). Ketill kommer med och konfronterar trollet med en dikt varpå trollet försvinner(P4) men trots detta reser de två hem till Hrafnista igen(P5). Detta förstärker intrycket av att de har brutit kontakten med Brúni och familjens samiska kontakter till fördel för att bygga upp ett socialt nät inom den norröna kulturen.

Två vidresta vikingar, Hjálmr och Stafnglámr, kommer på besök hos Ketill på Hrafnista och stannar där över vintern(P1). Vid julfirandet den vintern lovar Ketill att hans dotter aldrig ska bli bortgift mot sin vilja(P2). Ketills löfte blir högt rosat av vikingarna i hallen. Lite senare kommer Áli Uppdalakappi för att fria till dottern Hrafnhildr, men löftet ger henne möjlighet att neka honom.¹⁵⁸ Áli utmanar Ketill på holmgång för att få sin vilja igenom(P3). Ketill ber de övervintrande vikingarna om att hålla hans sköld under holmgången. När de misslyckas i sin uppgift och Ketill blir sårad, går han på själv(P4) och hugger fötterna av Áli vilket leder till dennes död(P5).

Det blir dåliga år på Hrafnista eftersom fisken är borta från de vanliga fiskeplatserna och Ketill har många att mätta, han reser därför ut för att fiska(P2). Ketill kommer till Lofoten och möter en trollkvinna där som ska hindra honom från att fortsätta sin fiskefärd(P3), men han skjuter henne med sin båge i det hon förvandlar sig till en val(P4). Genom sina handlingar räddar Ketill jarlen vid Karmøy från giftermål med trollkvinnan, och därigenom området från att bli styrt av henne. Efter detta fiskar han sig en stor fångst. På väg hem från turen blir han väckt en natt av ett brak(P2). På ön där han övernattar möter han en trollkvinna som tycker dåligt om att han dräpte Kaldrani vid en av fiskeskålarna i sin ungdom(P3), men hon går ner i vattnet och

---

¹⁵⁸ Detta är en bakomliggande del utav P2, orosmomentet som bryter jämvikten i utgångsläget.

fortsätter på sin egen resa till trolltinget(P4). Ketill sover säkert vidare genom natten trots att det är stor trafik av troll på väg till tinget. Ketill reser sedan hem med sin fångst(P5).

Efter fisketuren är det lugnt hemma på Hrafnista(P1). Vikingakungen Framarr kommer på besök och ber om Hrafnhildrs hand, vilket hon nekar honom. Framarr utmanar då Ketill på holmgång(P2). Ketill reser ensam till holmgångsplatsen, utan vikingarna Hjalmar och Stafnglámur. Insprängt i denna narrativa sekvens är en narrativ sekvens för själva resan. Resan är där utgångsläget(P1), men under resans gång möter Ketill en illgärningsman vid namn Sóti (P2). Sóti försöker dräpa Ketill(P3), men Ketill går segrande ut ur konflikten och dräper i sin tur Sóti(P4). Han fortsätter därpå resan till den avtalade holmgångsplatsen, Árhaug(P5). Ketill anländer vid Árhaug på julafton och sätter sig där för att vänta på holmgångens start. Böðmóðr, son till Framarr, kommer till högen och bjuder in Ketill till sitt julagille. På morgonen reser Böðmóðr med Ketill till Árhaug för att möta Framarr och håller skölden åt Ketill. Böðmóðr fransäger sig släktskapet med Framarr på grund av dennes bruk av magi. Här kommer vi tillbaka till konfliktläget från före resan blev företagen i det att holmgången startar(P3). Enligt en dikt ska vapen inte bita på Framarr, en gåva han fått från Óðinn, men Ketill klarar trots detta att dräpa honom vilket kan tolkas som ett tecken på att Óðinn har övergett Framarr(P4). Efter vinsten reser Ketill och Böðmóðr hem till Hrafnista där Böðmóðr gifter sig med Ketills dotter Hrafnhildr (P5).

3.2 Tematisk analys

Indelningen av denna saga i olika tematiska episoder ger oss en översikt över nyanser och viktiga komponenter i sagorna som hjälper oss att knyta dem till maktelitens litterära krets. Denna tillknytning sker främst i uppvisandet av likheter i struktur mellan lärdomslitteraturen inom kyrkan, vilken ligger till grund för dåtidens högre utbildning, och strukturer som går att finna i sagalitteraturen. En tematisk analys utgörs i denna kontext utav att se på vilka likheter som finns mellan innehållet i sagorna och kristna, bibliska berättelser men det utgörs även utav att finna sekvenser i sagorna som hör samman tematiskt. Innehållet i dessa sekvenser har likheter i uppbyggnad men ofta raka motsatser i genomförandet utav det som sker i sekvensen.

Ett tema kan även bestå utav flera utav de korta narrativa sekvenserna som tillsammans bildar en tematisk sekvens.

Den första och den tredje sekvensen i denna saga kan kopplas samman tematiskt. I bägge sekvenserna ifrågasätts Ketills förmågor och hans namn svärtas av hån. Ketill tar i bägge fallen eget initiativ för att markera att det som blir sagt om honom inte tolereras. I första fallet går han från eldstugan ut i skogen och återvänder med en stol till sin mor, detta för att visa att han håller henne högre än fadern och för att få slut på dennes och de andra männens nedlåtande kommentarer och hån. Vid det andra tillfället ror Ketill ut på fiske på eget bevåg och får utstå hån från en av männen på en annan båt för sin magra fångst, varpå han kastar den enda fisken han fått upp med sådan kraft att den hånande mannen dör och därmed sätter han stopp för de andras potentiella framtida hån. Dessa sekvenser visar hur den unge Ketill kräver respekt, först från familjen och sedan från samhället, för de egenskaper han besitter i sin till synes harmlösa skepnad. Sekvens nummer två och fyra hör samman på ett liknande sätt. Den första sekvensen startar då Hallbjörn ber om sin sons hjälp för att bärga hö, emedan den fjärde startar då Ketill på eget bevåg går ut till den norra delen av ön om kvällen, mot sin fars uttalade önskan. I fallet med höbärgningen visar Ketill ett stort kraftprov då han bärgar allt på en dag, och ett ännu större kraftprov ger han prov på under kvällsturen då han dräper en drake. I fallet med höet får Ketill stor respekt från sin far, en ny yxa och mycket kunskap, men efter dräpandet av draken får han något ännu mer värdefullt, tillnamnet *Hæng*. Den femte sekvensen liknar på båda sammanparningar i det att Hallbjörn initierar den då han ber sin nu bevisat duglige son följa med ut på en fisketur under vilken han medvetet testar sonens styrka, vilken Ketill bevisar till sin fars förnöjelse. Den sjätte sekvensen startar med faderns uppskattande i det att Ketill är anförtrodd att vara ensam ute och fiska. Ketill möter sen två rövare som vill ta fångsten från honom och han får nu mäta sig mot antagonister från omvärlden. Det slutar med att den ena blir dräpt av Ketill och den andra flyr från platsen. Även efter detta blir det konstaterat att tillnamnet *Hæng* passar Ketill då den besegrade rövaren, den som inte flydde, hette det. Att det finns två olika namngivande händelserna kan eventuellt ha sitt ursprung i att personen som skrev ner sagan hade kännedom om två olika traditioner som här har sammanfogats till en. Sekvenserna har en liknande struktur i det att de var annan gång initieras av faderns inblandning och de andra tillfällena av Ketill själv. Därefter visar Ketill på en stor inneboende kraft som oundvikligt resulterar i hans ökade anseende då han övervinner motståndet. Till trots för likheterna finns det tydliga olikheter mellan Hallbjörns initierande ställt mot Ketills initierande, så väl som initialt hån ställt mot initialt högt anseende, vid starten av de olika sekvenserna. Samtliga av

dessa sex sekvenser visar på den oväntade styrkan som finns inneboende i en lugn och anspråkslös ung pojke och visar hur Ketill förvandlas från oduglig till kompetent i sin fars och sitt samhälles ögon, och vidare mot omvärlden. Detta är ett typexempel på en askeladd-motiv; en unge pojke som ingen tror skall duga något till, men som överraskar alla och vinner i slutänden. Det är ett vanligt tema som finns i många norröna sagor. Att Ketill har vänt sitt öde blir tydligt då han beskrivs som den rikaste mannen nordpå.¹⁵⁹

Nästa tematiska del avhandlar de resor Ketill företar sig för att avhjälpa oåren som uppstår genom sin förmåga som fiskare. De tre narrativa sekvenser som ingår i denna del visar på skillnaden i gruppstillhörighet genom att definiera vad den egna gruppen inte är. Det är alltså ett typexempel på definitionen av gruppidentitet genom att använda sig av ”de andra” för att visa på dessas olikheter till den egna gruppen. För den första resan ställer Ketill kursen mot Miðfjörð där han finner både rester av djur och människokött nedgrävt. Han dräper jotnen Surtr som har tagit skålen i fjorden som sin bostad och laster båten med fisk varpå han reser hem. Den andra resan han företar sig går till Vitazgjafi, där får han stor fångst men den blir stulen under natten av en jotun. Natten därpå hugger han jotnen Kaldrani i ryggen då denne försöker stjäla igen, en jakt till jotnens grotta följer och där blir jotnen dräpt av Ketill. Ketill seglar sedan hem med skeppet fullt av fisk. Tredje fisketuren går mot fjordarna i norr, men han kommer aldrig fram till sin destination då en storm blåser honom ut till havs. Denna tur går i stället till Brúnis gård efter att hans skepp blir slaget i stycken mot några holmar. Hos Brúni stannar Ketill och övervintrar, han blir även fäst till Brúnis dotter. Efter vintern reser Ketill landvägen hemåt till Hrafnista. De första två av dessa sekvenser följer ett liknande mönster, Ketill reser ut för att avhjälpa en potentiell hungersnöd, han möter en jotun som han besegrar och han kommer hem med förnödenheter för att rädda sitt folk. Skillnaden dem emellan ligger i konflikten med jotnarna han möter. I det första fallet är det tal om kannibalism, vilket kan tolkas som ett tecken på ondska och omänsklighet eller som ett uttryck för ociviliserade folk/individer,¹⁶⁰ i det andra fallet handlar det om tjuveri och stöld. Det är två negativa kontakter med folken som bor runtomkring och som definierar Ketills egen grupp genom att användas som motpol till accepterade normer och beteenden för att accentuera dessa. Ketills återkomst till hemmet med fullastat skepp betyder båda gångerna att han räddar sitt folk från svält. Den tredje resan blir företagen mot Hallbjörns vilja och trotsande allmänt folkskick då Ketill reser ut under hösten.

---

¹⁵⁹ Jónsson och Vilhjálmsson, *Fornaldarsögur Norðurlanda I*, s. 257

¹⁶⁰ Maraschi, "Taboo or Magic Practice? Cannibalism as Identity Marker for Giants and Human Heroes in Medieval Iceland", s. 3–6

Inte heller reser han denna gång utifrån ett uttalat behov för att mätta sitt folk. Den representant för ”de andra” som han möter på denna resa, Brúni, är inte antagonistisk som de två tidigare mötena, utan har betett sig ärofullt och visat prov på att besitta kunskaper i magi som han använder för att hjälpa Ketill. I form av en val har Brúni räddat Ketill från det värsta av stormens drabbningar, och även i denna form ser Ketill något mer mänskligt i Brúni än vad han ser i de andra två jotnarna med utgångspunkt i hur de blir beskrivna. Valens öga ser mänskligt ut och det är genom detta Ketill vet att valen inte är ett monster eller en best samt att den vill honom väl. När Ketill återvänder hem från den tredje resan har han inte med sig fisk för att mätta folket där hemma, i stället är det hans egen närvaro samt arvingen han har i sin kommande son Grímr som räddar familjen från att dö ut. På gården har de antagit att Ketill är död då de inte hört om eller från honom sedan hösten.

Det går även att finna några par tematiskt sammanhängande sekvenser i sagan. Den första är Ketills val av hustru/kvinna som han får barn med. Brúnis dotter Hrafnhildr som inte är del av det norröna samhället ger honom en son, Grímr, medan han bor hos Brúni under vintern. Till henne gick Ketill frivilligt men han är aldrig gift med henne. Ketill gifter sig sedan med Sigrid, men han var motvillig till att söka sig en hustru innan giftermålet äger rum. Tillsammans med Sigfríðr för han en dotter, Hrafnhildr, medan de bor på hemma på Hrafnista. Dessa två sekvenser är internt totala motsatser i allt utom att båda barnen räknas som legitima. Dessa två sekvenser visar tydligt på vikten av att upprätthålla gruppens integritet i samhället. Grunden till att Brúnis dotter Hrafnhildr inte duger som hustru till Ketill är enligt hans far för att hon är ett troll, vilket i detta fall indikerar same och alltså hör till en av folkgrupperna som är ”de andra”. Ketills far Hallbjörn har själv tillnamnet ”Halvtroll” vilket indikerar att han själv är halvt same, men trots detta är det Hallbjörn som vägrar Ketill rätten att gifta sig med Hrafnhildr.

De andra sekvenserna som hänger samman tematiskt är då Ketills dotter Hrafnhildr mottar frierier. Den första friaren är Áli som kommer till Hrafnista och friar, varpå Hrafnhildr brukar sin rätt, som hon fått i jullöfte av Ketill, och nekar honom. Áli utmanar Ketill på holmgång, vilken går av stapeln direkt och på Hrafnista där de befinner sig. Ketill ber två vikingar som har vinteruppehåll hos honom att hålla hans sköld under holmgången, men de misslyckas till viss del i sin uppgift så att Ketill blir sårad av Áli innan han dräper Áli. Nästa friare är vikingakungen Framarr som kommer till Hrafnista för att be om Hrafnhildr som hustru. Även denna gång nekar hon och följderna blir den samma, Ketill blir utmanad på holmgång. Denna gång blir det avtalat att holmgången sak stå vid en senare tidpunkt, juldagen, och vid Árhaug snarare än hemma på

Hrafnista. Ketill reser till holmgången ensam och finner därigenom en god man i Framarrs son Böðmóðr. Böðmóðr blir sköldbärare åt Ketill och denna gång blir Ketill inte sårad men klarar att ge banesår till Framarr trots att denne är magiskt beskyddad av Óðinn så att inga vapen ska bita på honom. Även här går det att se de raka motsatserna internt i samma typ av sekvenser. Holmgångarna går av stapeln, en gång med bärsärkar som inte klarar att skydda Ketill och den andra gången med en sköldbärare som har frånsagt sig de gamla sederna genom att säga upp släktskapen med sin egen far (Framarr) som är en stor blotman. Slutresultatet blir att Böðmóðr, som har bevisat att han är en bra man, gifter sig med dottern Hrafnhildr. Hon får tre frierier och det frieri hon väljer att acceptera faller gott in i bilden av vad som kan beskrivas som den nobla hedningen då han har frånsagt sig de hedniska gudarna och närmar sig en kristen världssyn, det passar även gott överens med porträtteringen av de manliga protagonisterna i *Hrafnistumannasögur*. Det styrker att man genom framförandet av viktiga dygder hos en lämplig man vill presentera ett mer kristet förhållningssätt som det riktiga, det som vinner i slutänden.

3.3 Ideologi

Innanför analyser som blir företagna med hermeneutiska tillvägagångssätt är det viktigt att förhålla sig till ideologier som genomsyrar texten. Den hermeneutiska analysapparaten utvecklades till stor del för att analysera bibliska texter. Just därför är det lämpligt att sätta dessa sagor i perspektiv av samtiden då de skrevs samt kristen litteratur som var prevalent för att finna likheter till strukturer i dessa.

De första fem narrativa sekvenserna utgör en tematisk övergång från den till synes tafatta och odugliga unga pojken Ketill som mest av allt föredrar att sitta vid elden i likhet med Askeladden i norska folksagor. I dessa folksagor är Askeladden oftast den yngsta sonen i hemmet och räknas som okunnig och oduglig i allt, en person som ingen förväntar sig något utav. Den norröna tillsvarigheten är en person som blir beskriven som *kolbítr*, *hímaldi* eller *eldhúsfífl* som i många sagor har en liknande utveckling som den i Askeladden i det de går från att vara lata och med dålig karaktär som barn till att bli stora hjältar.¹⁶¹ I likhet med detta blir det beskrivet hur djärva

---

¹⁶¹ *Norrøn ordbok*, 5e Upplagan, s.v. *Kolbítr*, *hímaldi*, *eldhúsfífl*

män såg ner på detta beteende, och i en vidare tolkning av texten kan vi se en tendens till att man såg den sortens manér som omanligt. Det blir tidigt etablerat att Ketill har mer gemensamt med sin mor i dessa unga år då han gör sig stor möda för att skaffa henne en stol som tecken på deras nära band. Stolen är viktig som symbol, den kan symbolisera en tron eller ett högsäte. Genom att ge en stol till sin mor upphöjer han henne i samhällets ögon och visar eventuellt på en koppling till jungfru Maria som var, och fortfarande är, ett av de främsta helgonen inom den katolska kyrkan. Stolen upphöjer modern och moderskapet som är tätt knutet till jungfru Maria. En sådan tolkning ger ännu mer prestige till den unge Ketill som igenkänner andan av detta viktiga helgon i sin närhet. Genom de följande fyra narrativa sekvenserna går ynglingen från att vara ett hånat barn till att vara en ung man med stor ära i hans likars ögon. Dessutom går han från det feminina spektrumet och närheten till sin mor, i vilket han var håglös, till det manliga spektrumet där han blir hyllad av sin far för sina handlingar då han först jobbar mycket manligt med att bärga hö, varefter han dräper sina antagonister på havet för att sedan tillintetgöra en drake på ön där de bor. Alla tre bragderna är styrkeprov och det är utav den sista av dessa tre handlingar som han får tillnamnet *Hæng*, vilket betyder hanlax på norrönt, och som kommer av ett underdrivet anspelande på hans tidigare dåliga fiskelycka. Det givna namnet blir vidare förstärkt då Ketill ännu en gång försvarar sig själv, samt fisken han precis har fångat för att säkerställa familjens överlevnad. I och med denna narrativa sekvens bevisar Ketill sin självständighet och ära som en ledare och stark individ. Det är även den sista sekvensen där han fortfarande är pålagd sin fars auktoritet, efter detta omfattar hans äventyr längre resor och utmaningar som han tacklar på egen hand. Ketill har nu blivit 11 år gammal och den del av sagan som berättar om hans unga år övergår till att avhandla äventyr som ökar hans anseende som en självständig och enskild individ.

Äventyr och resor är ett gemensamt drag i den nästkommande delen av sagan där protagonisten är ute i världen på sina egna ärenden och i vilken denne aktivt utför dåd som leder till ökad aktning i samhället. I *Ketils saga Hængs* reser titelhjälten som längst till Lofoten för att säkra fiskeområden relativt nära hemmet som familjen historiskt haft rätt till, genom detta bygger han upp sitt anseende. De två första resorna säkrar områden som familjen traditionellt haft rättigheter till men som har gjorts otillgängliga på grund av andras intressen för dem. Den första resan är för att säkra mat i oår och leder till att en praktiserande kannibal blir avlägsnad från den lokala hotbilden. Kannibalismen kan även vara en tydlig indikation på skiljet mellan oss och dem och därmed underbygga gruppens egna ideologier genom att ge uttryck för det som är oönskat i den egna gruppen som ett särpräglade drag i en extern, 'ociviliserad' grupp. I den

klassiska litteraturen blir civiliserade människor beskrivna som ”brödätare”, vilket indikerar kultivering av jorden och användandet av spannmål snarare än att frossa i kött, något som är ett av kännetecknen i legenderna om Valhöll.¹⁶² Omnämmandet av människokött, såväl som köttet av isbjörn, val och säl, som han finner i groparna kan därför vara ett kristet avståndstagande till den gamla hedniska konsumtionen. Även de klassiska grekiska verken av Homeros var en del av kyrkans utbildning som aristokratin tog del av, vilket gör att de kan känna igen denna referens som står i kontrast till den medelhavsdiet (bröd, vin, olja) som kyrkan omfamnade och gav högt symboliskt värde.¹⁶³

Den andra resan blir inte företagen för att avvärja hungersnöd, utan för att mäta sig med sin far. Utgångspunkten för de båda resorna är olika och hotbilden skiljer sig, men trots detta är resultatet det samma: Ketill vinner tillbaka fiskeplatser till familjen, han mäter sin styrka mot sin fars bedrifter och han förser sitt folk med mat. Nästa utfärd leder genom storm till en vänskap med Brúni, förvärvandet av de magiska pilar som är avgörande för de kommande generationerna av Hrafnista-män samt en arvinge i Grímr. Genom den sekvensen har han säkerställt familjens fortsatta ära, både genom de magiska pilarna som är en integral del i släktens fortsatta äventyr och genom att garantera släktens fortbestånd med sin son Grímr. Ovetandes om Ketills framgångar och med honom försvunnen i en storm så tror folket på Hrafnista att Ketill är död, och de blir då mäktat överraskade och glada när han kommer hem igen. När man ser på detta ut ett kristet perspektiv med utgångspunkt i Bibeln skulle episoden med Ketills återkomst eventuellt kunna jämföras med Jesus återuppståndelse. Det är inte tal om samma tidsrymd som i den bibliska berättelsen men Ketills till synes återuppstående från de döda för med sig nytt hopp till familjen liknande det hopp som Jesus skänker sitt folk genom sin återuppståndelse. Utan Ketill hade familjen ingen arvinge som kan ge familjen hopp om en fortsatt existens, medan Jesus ger nytt hopp till hela mänskligheten att mänskligheten kan fortsätta genom återuppståndelse vid hans återkomst. Hoppet för framtiden och den fortsatta existensen för familjen, Ketills folk, kan liknas vid varandra. Den stora skillnaden här är så klart att Ketill aldrig är död, han genomgår en metamorfos på ett annat sätt i stället, han vinner makt, skapar kontakter och utvecklas till att bli den starka ledaren familjen behöver.

---

¹⁶² Maraschi, "Taboo or Magic Practice? Cannibalism as Identity Marker for Giants and Human Heroes in Medieval Iceland", s. 2

¹⁶³ Maraschi, "Taboo or Magic Practice? Cannibalism as Identity Marker for Giants and Human Heroes in Medieval Iceland", s. 2

Ett genomgående ledmotiv i sagan är avståndstagandet från det hedniska och det som symboliserar andra grupper än den norröna. Ett av de tydligaste tecknen på detta avståndstagande kommer av att Ketill så väl som hans dotter accepterar Böðmóðr som vän respektive friare efter att han sagt upp släktskapen med fadern Framarr på grund av dennes trollkonster. Framarr blir beskriven som en stor blotman och Árhaug där han bjuder Ketill på holmgång är hans blotplats. Trots den styrka som kommer av att Framarr slåss på en helig plats, och dessutom blivit välsignad av Oden så att han inte kan bli skadad av vapen, så förlorar han mot Ketill och sonen Böðmóðr som representerar avståndstagandet från Framarrs kulturuttryck. Det ges tydligt uttryck för att blotandet är en del av den egna kulturen man tar avstånd från och därigenom kan en kristen efterlevande ättling relatera till sin anfader utan stigma i ett kristet samhälle. Ättingen kan visa på ett i grunden kristet beteende och därigenom härröra sina rötter till sagohjälten och sin rätt till arvet av dennes storhet utan att ifrågasätta sina värdegrunder i det samtida samhället.

Det blir lagt stort fokus på fiske som ett medel för att försörja familjen och sitt eget folk i *Ketils saga Hængs*. Det är givet att fiske har varit en viktig del i försörjandet utav det norska, och isländska, folket genom tiderna när det har varit oår och missväxt på land, det är en fantastisk och viktig källa till mat som är säkrare än sådden då vädret inte håller i sig. Förutom detta var fiske under medeltiden en växande näringsverksamhet som stod för inkomster såväl som det egna överlevandet. Det finns bevis för att fisket var en viktig del av ekonomin i norra Norge under vikingatiden, dels som mat, dels som handelsvara i form av torrfisk.¹⁶⁴ Handel med torrfisk från Norge går att bevisa redan under vikingatiden då rester av denna nordligt producerade resurs har blivit funnen bland annat i danska handelscenter. Fisket har troligtvis haft en avgörande betydelse även i det isländska samhället redan från starten, om än med mindre mängd handel än det norska fisket upplevde. Detta på grund av avstånden mellan Island och övriga Europa. Med tanke på hur fisket växte fram som en avgörande näringsverksamhet i det isländska samhället i perioden runt år 1250 och framöver¹⁶⁵ kan referensen till fisket ha använts som retoriskt grepp för att väcka resonans med läsare i samtiden då sagan blev nedskriven. Den som läste sagan i den tiden var troligtvis väl införstådd i vikten av fiske för att samhället skulle kunna ha en fungerande ekonomi. I sagan är det väldigt kortfattade beskrivningar av fisket i sig, men det säger sig själv att den mängd fisk som behövdes för att överleva vintern inte kunde

---

¹⁶⁴ McGovern och Predikaris, "Viking Age Economics", s. 63

¹⁶⁵ McGovern och Predikaris, "Viking Age Economics", s. 64

hållas färsk. Det är därför väldigt troligt att det är tal om torr fisk av något slag som blir producerad under säsongen som blir hemfört vid de olika fiskeresorna. Detta kan även vara grunden till att Hallbjörn vid en tidpunkt avråder Ketill från att resa på fisketur under hösten och att höstfiske anses vara mot vanligt folkskick, med sämre väder följer svårigheter att torka fisken tillräckligt för att den ska kunna bevaras ordentligt, speciellt i fallet med klippfisk.¹⁶⁶ De två första titelhjältarna, Ketill och Grím, är framställda som duktiga fiskare. Utöver den reella kopplingen till det isländska samhällets fiskeverksamhet vid sagornas nedskrivande, kan det ligga en djupare förklaring bakom denna avbildning av hjältarna. I Bibeln är det tydligt beskrivet att alla Jesus lärjungar var fiskare som inte hade fått någon fångst den dagen de mötte Jesus. Efter att ha hört på Jesus får de ut och lägger sina nät, varpå de fångar nog med fisk för att nästan sänka båtarna. Efter detta sa Jesus att de skulle följa honom och fånga människor i stället.¹⁶⁷ Genom en sådan anspelning får titelhjältarna nästan bibliska krafter i det de vid flera tillfällen klarar att fylla båtarna, trots att det fram till det inte har varit någon fisk att få och oår råder.

Sagan genomsyras utav påminnelser om Ketills makt, en makt som blir satt på prov flertalet gånger och som han vid varje test klarar att upprätthålla, och därigenom har rätt till. Att hålla på sin rätt till makt och övervinna hinder som sätts upp för utövandet utav denna makt visar på en ledare som samhället kan lita på i alla omständigheter. Det är en god egenskap att relatera till som storman i det isländska samhället, speciellt med ambitioner att komma in vid hovet i Norge och försäkra sig en roll i den politiska miljön som det utgjorde. Sagan är också identitetsskapande genom att visa på grupp tillhörighet i det att ”vi och dem” blir satt i stark kontrast mot varandra och att det aldrig råder tvivel om att det är ”oss”-gruppens göranden och havande som är det rätta sättet att bete sig. I *Ketils saga Hængs* utgörs den utomstående gruppen primärt utav samer. Hallbjörn ger starkt uttryck för avståndstagande till samerna då han ställs inför att Ketill vill gifta sig med Hrafnhildr Brúnasdóttir, detta till trots för att han själv stammar från en liknande förening då hans far, Ulfr hinn óargi (den orädde), uppenbart har haft en liknande relation till en samisk kvinna vilket resulterat i syskonen Hallbjörn och Hallbera. Denna typ av förening var mer socialt accepterad då det var kvinnan som bytte social grupp och familj genom alliansen som utgjordes utav giftermålet, det finns gott om exempel på liknande sedvänjor i den mytologiska litteraturen där manliga gudar gifter sig med jättinnor eller kvinnor

---

¹⁶⁶ McGovern och Predikaris, "Viking Age Economics", s. 64

¹⁶⁷ Lukas 5:1-11

från andra grupper.¹⁶⁸ Detta starka avståndstagandet från Hallbjörns sida, till trots för den egna bördens, visar tydligt prov på tankarna som förekom kring förenandet av den egna etniska gruppen med utomstående folkslag eller stammar. I fallet med Hrafnhildr och Brúni är det inte några direkt negativa konnotationer med föreningen förutom det faktum att de inte hör till den samma etniska gruppen, något som leder till ett utanförskap då Ketills familj rör sig och verkar i en kontext av ett norrönt samhälle. I Norge blev det problematiskt att ha kontakter med samer efter införandet av kristendomen eftersom den norska kungamakten valde att föra in samerna under sitt inflytande genom våld och fientlighet. Till och med lagen sa att man inte fick ta kontakt med samer för hjälp.¹⁶⁹ Vid tiden då sagorna skrevs ner måste detta ha varit den rådande ordningen i samhället då både det norska och det isländska samhället var kristna sedan lång tid. Med detta i tankarna är det inte svårt att se även detta avståndstagande som ett speglade av samhället och de underliggande ideologierna som den härskande klassen kringgärdades av. Senare forskning indikerar dock att detta är en förenklad bild utav relationerna mellan skandinaver och Sámi folken. En stor del av denna historiska bild av relationen mellan folken kommer sig troligen av det synsätt som stammar från, och var prevalent under 1800-talet; kulturellt lån mellan grupperna hade bara gått en väg, från norrönt till Sámi och inte tvärt om.¹⁷⁰

I fallet med giftermål med någon ur en annan etnisk grupp än den egna går det även att läsa ut en underliggande idé om förnuftets och förståndets överlägsenhet över den känslostyrda passionen. Som ung man är Ketill aktiv och agerar utan förnuft och mot folkvett i det att han går ut om natten för att strida mot en drake samt när han ger sig ut på fisketur om hösten. Hans överilade manér ger honom renommé genom hans styrkbragder, men det leder även till oönskade romantiska förvecklingar som Hallbjörn förbjuder. Efter att han blir förbjuden sitt passionerade förhållande växer en passivitet och ett lugn fram i hans personlighet. Det leder till ett, för familjen och samhället, accepterat och gott giftermål. Det kan eventuellt visa på en idé om kontrasten mellan ungdomens passion mot mognadens klokhet, förståndet som vinner över känslorna.

---

¹⁶⁸ Aalto, *Categorizing Otherness in the Kings' Sagas*, s. 160–161

¹⁶⁹ Aalto, *Categorizing Otherness in the Kings' Sagas*, s. 172–173

¹⁷⁰ Kusmenko, "Sámi and Scandinavians in the Viking Age", s. 66, för en djupare inblick i den påverkan Sámi-folken kan ha haft på norröna samhällen se "Sámi and Scandinavians in the Viking Age".

4. *Gríms saga loðinkinna*

Gríms saga loðinkinna är den kortaste av sagorna i tetralogin om männen från Hrafnista. Sagan består endast av fyra narrativa sekvenser, där den första kan delas upp i fem mindre sekvenser, och har inte en lika klar uppdelning i barndom, ungt liv, äventyr, förverkligande av potential och, slutligen, död som går att se i *Ketils saga Hængs*. Det kan verka som att denna saga endast är nedskriven i AM 343 a 4to för att fungera som en inledning till den mer omfattande *Orvar-Odds saga*, vilken följer direkt efter i handskriften,¹⁷¹ och för att knyta sagan om Oddr till *Ketils saga Hængs*. Om sagan ursprungligen varit längre eller mer fristående går inte att svara på då den endast är bevarad i en form idag. Utifrån denna saga kommer fokus i den narrativa analysen ligga i att kortfattat beskriva de existerande narrativa sekvenserna i mindre detalj. Den efterföljande tematiska analysen kommer även att lyfta vissa likheter till *Ketils saga Hængs* för att påvisa kontinuiteten mellan dessa två sagor. En djupare koppling mellan sagorna tas upp längre ner i avsnittet ”Analys och diskussion”.

4.1 Narrativa sekvenser

Den första narrativa sekvensen i *Gríms saga* består i sin egen tur utav många mindre sekvenser. Fem små sekvenser utgör en narrativ sekvens i vilken Grímr reser till Haraldr hersir i Vík för att bli trolovad med Lophœna, hans dotter(P1). Lophœna, som han är trolovad med, försvinner(P2) vilket för till att Grímr måste genomgå tester och slagsmål(P3). Prövningarna resulterar till slut i att Lophœna blir räddad(P4). Grímhildr, hennes styvmor, blir straffad då det kommer fram att hon är ansvarig för bortförandet, och Grímr och Lophœna gifter sig(P5). De mindre sekvenserna är vad som ger oss det detaljerade innehållet i sagan, de kommer att diskuteras djupare i texten nedan men en kort genomgång utav dem följer här.

Grímr reser för att fria till Lophœna och de blir fästa(P1), men då Grímr reser tillbaka för bröllopet har Lophœna blivit tagen(P2). Han reser hem och väntar men hör inget nytt om sin trolovade(P5). Det blir oår och Grímr reser ut på fisketur(P1) och han kommer till en vik med mycket fisk, där får han en stor fångst. Under natten blir det storm och kallt och fisken är borta på morgonen(P2). Nästa natt uppstår en konfrontation i det två trollkvinnor försöker rista

---

¹⁷¹ handrit.is, “AM 343 a 4to”

skeppet i stycke(P3), Grímr löser konflikten genom att skjuta den ena med Gusisnauta och hugga den andra med sin yxa(P4). Yxan står kvar i såret och Grímr följer kvinnan upp i bergen där han ser en håla, inne i hålan hör Grímr en dialog om Lophœna(P3) varpå Grímr dräper de kvarvarande trollen(P4). Han går sedan tillbaka till stranden med ny kunskap om Lophœnas styvmor, Grímhildr(P5).

Grímr finner en val på stranden(P1) men Hreiðarr och 12 män kommer och kräver sin rätt till hela valen(P2). Grímr, som har funnit valen, nekar dem den rätten och strid uppstår(P3). Hreiðarr och alla hans män dör samt två av Grímrs män dör och Grímr själv ligger dödligt sårad(P4). Grímr uttrycker att han är tillfreds med tanken att dö(P5). Då Grímr ligger döende på valen kommer en kvinna och stör hans sinnesro(P2). Hon erbjuder honom hans liv mot att han kysser henne och sover med henne om natten(P3). Under natten vaknar Grímr och bränner trollkvinnehamnen som ligger på golvet nedanför sängen(P4) vilket resulterar i att han finner sin trolovade Lophœna i sängen och att hennes förbannelse är bruten och hon berättar att det är hennes styvmor som ligger bakom bortförandet(P5). De reser tillsammans till Hrafnista och på vägen så ligger det val i varje vik, alltså ett överflöd av mat. Från Hrafnista reser de två trolovade till Vík(P2) där Grímhildar blir satt i en säck och stenad(P4) då Haraldr hersir får höra att det var hon som förorsakat bortförandet av Lophœna(P3). Haraldr hersir finner sig en ny fru och Grímr och Lophœna gifter sig (P5). Det är en viktig detalj som är värd att nämna för det fortsatta narrativet, nämligen att Grímr och Lophœna får en dotter en kort tid efter de har gift sig, hennes namn är Brynhildr.

Efter den inledande större narrativa sekvensen följer bara ett par korta sekvenser som mer ser ut att bygga upp en kontinuitet från *Ketils saga Hængs* samt en bas för att bygga vidare på i de kommande två sagorna i samlingen. Kontinuiteten ligger i det att protagonisterna fortsätter ge sin dotter fritt val av man, emedan basen för kommande sagor ligger i relationer som beskrivs. Den avslutande sekvensen bygger även upp för användandet av dessa sagor som historisk dokumentation snarare än underhållning då den cementerar genealogin hos Hrafnista-männens efterkommande. Sörkvir kommer till Hrafnista och ber om Brynhildrs hand(P2), hon nekar honom(P3) (en rätt hon fått av sin far) och Sörkvir utmanar då Grímr på holmgång(P4). Grímr och hans följe reser till holmgångsplatsen(P2), holmgången startar och samtidigt slåss Grímrs följe mot Sörkvirs män(P3). Grímr hugger med svärdet Dragvendill genom sköld, en bärsärk och in i Sörkvir så denne dör och Grímrs följe dräper Sörkvirs män(P4). De segrande reser sedan hem igen(P5). Böðmóðr dör vilket gör att Grímrs syster, Hrafnhildr, blir änka(P2) och

hon reser då till sin bror Grímr på Hrafnista(P3). Där mottar hon ett frieri från Þorkell(P4), de gifter sig och får sedan en son tillsammans(P5). Sonen är Ketill Hoeng d.y. som är en av de som tar land under Islands landnám.

4.2 Tematisk analys

Denna saga har inte en lika tydlig tematisk uppbyggnad då den är så kort att den inte innehåller lika många narrativa sekvenser som går att sätta upp mot varandra som de andra sagorna i samlingen innehåller. Av denna grund kommer fokus för analysen lägga mer vikt på den ideologiska delen.

Till trots för bristen av narrativa sekvenser att sätta upp mot varandra finns det spår av teman i de sekvenser som förekommer. Det är två exempel som kan likna den tematiska uppbyggnaden som är så typisk inom lärd litteratur från denna tid. Då Grímr reser för att gifta sig med Lophœna kommer han ensam, och när tiden kommer för giftermålet får han den grava nyheten om att hon har blivit bortrövad. Därefter reser han tillbaka till Hrafnista och olycka och förbannelse följer honom genom oår. Då Lophœna är återfunnen reser hon och Grímr tillsammans till hennes fädernegård där de visar på den goda nyheten att dottern är funnen och välbehållen. De två reser tillbaka till Hrafnista och Grímr sitter som ledare för sin familj, genom straffandet av Lophœnas styvmoder är familjens, och traktens, olycka bruten. De två sekvenserna står i motsats till varandra i alla detaljer, men de innehar samma grund, nämligen giftermålet mellan Grímr och Lophœna vilket leder till ett starkt band mellan familjerna som blir allierade. Det visar också på vikten utav att hålla sig till den egna etniska gruppen för att undgå förödande konsekvenser för familjen. Det andra tematiska spåret som går att se internt i sagan är de två tillfällena Grímr kommer till stranden under sin resa för att avhjälpa oåret som drabbat Hrafnista. Turen startar med att han reser ut och fiskar, när han upptäcker att fångsten har blivit stulen leder till ett slagsmål mot troll, i vilken han inte blir sårad. Han får kunskap om Lophœnas tillfångatagare efter att ha följt det ena trollet till deras håla. Han finner dock inga ledtrådar om hur han ska kunna ta sig till henne. Den andra delen av denna tematiska sammanlänkning blir då när han är på väg tillbaka till skålen utan fångst men finner en strandad val på stranden. Han hamnar snart i slagsmål över valen och blir dödligt sårad. Det är vid denna tidpunkt han blir räddad av en skickelse som visar sig vara Lophœna i trollhamn. Därigenom

får han kunskap om Lophœnas vistelseort och räddar henne. Det enda som kan knyta dessa två sekvenser samman är samma ledmotiv som nämndes i den första tematiska sammankopplingen, nämligen att rädda familjen och i utsträckning hela Hrafnista från potentiellt negativa effekter utifrån kopplingar till andra etniska grupper. Den andra tematiska kopplingen är den som tänjer mest på termen och det kan eventuellt vara att sträcka sig för långt att räkna med den. Det finns dock interna motsatser även i denna sammanparning, den första startar med att han har fångst, den andra utan fångst. Därefter leder fångsterna till slagsmål, och i det första slagsmålet blir Grímr inte skadad, men efter det andra ligger han dödligt sårad. Utkomsten av slagsmålen är på linje med varandra, först får han ny kunskap om Lophœnas bortrövande, sedan finner han henne.

Om sekvenserna i denna saga blir satta i sammanhang med sekvenser och teman från andra sagor går det att se likheter och en generationsöverskridande tematisk bild genom sagorna. Grímr reser på en fisketur då det blir oår, något som är väldigt likt de narrativa sekvenser vi har från *Ketils saga Hængs* som tematiskt hör ihop med samma utgångspunkt, oår och fisketur. Som nämnt ovan i analysen utav *Ketils saga Hængs* så kan fisket ha haft betydelse både för att koppla texten till Bibeln såväl som till samhället i samtiden. Vidare går det att se likheter mellan den tredje fiskesekvensen i *Ketils saga Hængs*, som ger en räddning för familjen i och med hans återkomst, och återfinnandet av Lophœna som leder till en fortsättning för familjen då giftermålet mellan henne och Grímr är grunden för senare avkommor.

Även episoden med frieriet till Brynhildr liknar på frierierna som beskrivs i *Ketils saga Hængs*. Då Sörkvir ber om Grímrs 12-åriga dotter i giftermål leder hennes ovilja att följa med friaren till holmgång. Efter holmgången blir Sörkvirs män, bärsärkar precis som Sörkvir, dräpta av Grímrs män och vännen Ingjaldr från Berurjóðr. Det ges ett motiv för detta i strofen som Grímr diktar precis efter dådet, nämligen att de är ärelösa män. Det ges ingen koppling till hedendom annat än att männen omnämns som bärsärkar men uttalandet om att de är ärelösa har bara det att hängas upp på. Det måste ses som en indikation att de som bärsärkar håller sig till den hedniska traditionen, är trollkunniga eller åtminstone är ociviliserade i sin våldsamhet. Det förklarar även varför Brynhildr motsätter sig frieriet, på samma sätt som i *Ketils saga Hængs* visar det fram familjen i en mer kristen framtoning då hon inte kan tänkas stå ut med bärsärken Sörkvir. Omnämmandet utav Ingjaldr i denna del av sagan ger också en koppling vidare till *Orvar-Odds saga* då det är densamme Ingjaldr som blir fosterfar till Oddr.

Sagans korta form gör att den inte följer det normen för upplägg i det isländska sagamaterialet. Som läsare blir man inkastad in medias res då en vuxen Grímr är på friarresa. Hela barndomen och de ungdomliga åren saknas och sagan går direkt på den fas då protagonisten slår sig ner. Det är en komplikation som uppstår då Lophœna blir bortrövad, men inte en större episod med äventyr som i de andra sagorna om männen från Hrafnista. På det hela taget verkar det även som något utav en efterkonstruktion att Ingjaldr har blivit inskriven då han är nödvändig för kontinuiteten gentemot *Qrvar-Odds saga*. Han spelar egentligen ingen roll i narrativet utan måste tolkas som en möjlig intertextuell koppling till nästa saga i gruppen av *Hrafnistumannasögur*.

4.3 Ideologi

En intressant detalj i sagan är att skickelsen som kommer till Grímr när han ligger dödligt sårad beskrivs som en kvinna vid det första mötet, om än en kvinna med förskräckligt utseende,¹⁷² och inte som ett troll eller gygr vilket är ett mer vanligt benämning av liknande gestalter. Det leder i sin tur till om detta är ett uttryck för ”vi och dem”? Det faktum att kvinnan blir beskriven som ”kona” i stället för ”tröll”, eller liknande, indikerar att det är något speciellt som särskiljer henne från andra från andra till utseendet liknande skickelser. Det finns två olika tolkningar på detta, antingen känner Grímr undermedvetet igen den nobla naturen hos sin blivande hustru, eller så har skrivaren, medvetet eller undermedvetet, skiljt ut henne genom sin förförståelse utav narrativet. De högättade i sagornas värld blir ofta beskrivna med fysiskt ädla idealbilder, de fysiska bilderna speglar i sin tur de inre kvalitéer som dessa personer besitter. Lophœna härstammar från en rik och framstående familj som därför omfattas av idealbilden utav vad den aristokratiska klassen i samhället ska utstråla. Det är i så fall möjligt att det är hennes essens, hennes sanna ädla kvalitéer, som lyser genom hennes förvandlade groteska utseende. Det skulle ge en förklaring till varför Grím betar sig så drastiskt annorlunda gentemot henne än vad han annars gör mot de andra trollen han möter under sin fisketur. Idén om att ädla personer besitter vackert utseende såväl som nobla egenskaper är vida utbredd i sagalitteraturen.

Även Grímrs förfarande när han väcker Lophœna i episoden då han räddar henne från förbannelsen är värd att diskutera. Han droppar vatten i pannan på henne, droppandet av vatten

---

¹⁷² Jónsson och Vilhjálmsen, *Fornaldarsögur Norðurlanda I*, s. 274

bär en stark symbolisk likhet till ett dop eller en välsignelse vilket det skulle representera i ett kristet samhälle. Inom katolska kyrkan använder sig präster av vigvatten vid handlingen *aspersio*, bestänkning, som en del av ett välsignande. Det ser även ut som om denna välsignelse är en viktig del i återupprättandet av framgång för familjen, det är först efter detta och brännandet av gygerdräkten som det råder överflöd runt Hrafnista och oären är till ände. Det blir val i varje vik då Lophœna kommer tillbaka tillsammans med Grím. Detta gör att frågan måste ställas om nödåren är bundna till Lophœnas försvinnande och sträcker sig förbannelsen över Lophœna så långt att allt som rör Grím påverkas? Ännu en gång visar ideologin i sagan på släktens nästintill kristna bakgrund vilket kan hjälpa till att skänka en legitimitet till senare generationer genom idén att släkten mer eller mindre har hållit sig till de traditioner och ideal som styr samtiden då sagorna blev nedskrivna. Tillsammans med det uttalade avståndstagandet från gamla seder och blot i *Ketils saga Hængs*, *Qrvar-Odds saga* och *Áns saga Bogsveigis*, vilka diskuteras längre ner, ger helhetsintrycket från alla sagorna en känsla av ett rentvättande av släktens härkomst från det hedniska historiska ursprunget. Det är även en av titelhjältarna, Qrvar- Oddr, som blir döpt under sina resor.

Den praxis som både Ketill och Grím håller sig till, att låta döttrarna bestämma över sina friare, återspeglas även som ett tema i genren *Íslendingasögur*. Det var faderns rätt som familjens överhuvud att välja vem som var ett lämpligt gifte för sina döttrar, speciellt då giftermål var en vanlig form för alliansbyggande familjer emellan. Ett par exempel på faderns bestämmanderätt går att finna i *Gísla saga Súrssonar* och i *Brennu-Njáls saga*. I *Gísla saga* blir Gíslis syster Þórdís uppvaktad av Bárð, en ung man som inte blir accepterad som lämplig matchning för dottern utav fadern Þorbjörn. Det resulterar i att Gísl dräper Bárð för att upprätthålla familjens ära, inget vidare blir sagt om Þórdís tankar kring det inträffade.¹⁷³ I *Brennu-Njáls saga* går det åt andra hållet. Fadern, Høskuldr, väljer ut en man, Þorvaldr, till sin dotter, Hallgerðr, utan att konsultera henne på förhand, varpå hon anklagar honom för att inte älskar henne så högt som han sagt. Det leder till fördärv då Hallgerðr är konfliktbenägen och snart skapar en konflikt med sin nya man. I konfrontationen slår Þorvaldr sin hustru i ansiktet, vilket sedermera hämnas av Hallgerðrs fosterfar Þjóstólfr genom att han dräper Þorvaldr.¹⁷⁴ Båda dessa exempel visar på bestämmanderätten hos familjens överhuvud. I fallet med *Brennu-Njáls saga* visar det även hur illa det kan gå när dottern inte blir tillrådd före giftermålet. Senare gifter sig Hallgerðr med

---

¹⁷³ Jónsson, *Gísla saga Súrssonar*, s. 4

¹⁷⁴ Sveinsson, *Brennu-Njáls saga*, volym 12, *Íslenzk fornrit*, s. 30–35

Glúmr, men denna gång ser hennes far vikten av att fråga om hennes åsikter innan giftermålet blir slutgiltigt överenskommet. Att Høskuldr rådfrågar sin dotter ses på med positiv blick av de närvarande.¹⁷⁵ Synen på rådfrågandet är en indikation på att det är ett förfarande som en klok man håller sig till. Även Ketill och Grímr får mycket beröm av de runtomvarande för löftena till sina döttrar. Det viktiga i denna kontext är kopplingen detta visar till sagor ur genren *Íslendingasögur*. I likhet med sagor ur denna genre får döttrarna till Ketill och Grímr möjligheten att säga sin mening om ett potentiellt giftermål, men det kan även avslöja ett råd till fäder att det kan vara beaktansvärt att låta sina döttrar få ett ord med denna typ av beslut.

---

¹⁷⁵ Sveinsson, *Brennu-Njáls saga*, volym 12, *Íslensk fornrit*, s. 42–45

5. *Qrvar-Odds saga*

Som nämnt i inledningen så finns det två versioner av *Qrvar-Odds saga*, en kort versionen med äldre textuellt ursprung och en lång version som är nedskriven senare. Analysen av denna saga kommer att utgå från den längre versionen som är återgiven i Guðni Jónssons och Bjarni Vilhjálmssons *Fornaldarsögur Norðurlanda I* tillsammans med de övriga tre sagorna. Användandet utav denna version placerar även nedskrivandet utav sagan i samma tidsperiod som de övriga sagorna i samlingen *Hrafnistumannasögur*. Förutom detta innehåller även den långa versionen av sagan mer text samt flera narrativa sekvenser och komponenter som ger ett större utrymme att dra kopplingar till den aristokratiska sfären som gett upphov till sagans nedskrivande. På de platser där den långa och den korta versionen av sagan skiljer sig markant, och på ett sätt som kan ge djupare insikter i berättelsen som källa för att bygga upp individens ställning i samhället, kommer dessa skillnader att redovisas. Denna tredje saga i samlingen är den längsta av dem. *Qrvar-Odds saga* är även den saga som är längst från definitionen av en saga i genren *fornaldarsögur*. Stora delar av sagan utspelar sig utanför Skandinavien och en myckenhet av handlingen rör sig om kristna ideal och handlingar, om än inte alltid fullt uttalat. Sagan har stora likheter med sagorna som ingår i genren *Fornisögur suðurlanda*, speciellt de äresfyllda hjältedåden som placerar denna saga närmare en typ av äventyrlitteratur än de andra sagornas möjliga utgångspunkt i historicitet, sett ur ett medeltida perspektiv.

Antalet narrativa sekvenser är avsevärt mycket större än i de övriga tre sagorna om Hrafnistamännen. Sagan innehåller 55 narrativa sekvenser i den version som föreligger analysen. Det är flera utav dessa som har mer än ett moment (P2), händelsen som bringar oordning, även efter det ser ut som ett stadium av jämvikt har återförts till narrativet. Förutom detta är det även en liten sekvens som är integrerad i den första narrativa sekvensen, vilket för antalet upp till 56 om den räknas med. I *Qrvar-Odds saga* går det att dela upp narrativet i olika delar av Odds liv utifrån vad delarna innehåller och var de utspelar sig. Det går att dela upp sagan i olika delar av protagonistens liv genom att se på de aktiviteter som starkast influerar var och en av dessa delar samt vart dessa aktiviteter äger rum. Även i denna saga kommer alla narrativa sekvenser att skrivas ut, men i stället för att para samman alla sekvenserna med sina potentiella motparter kommer några utvalda narrativa sekvenser att ligga till grund för den tematiska analysen. Dessa exempel kommer att väljas ut för att visa på en tematisk uppbyggnad av sagan liknande den uppbyggnad som står att finna i de två tidigare redovisade sagorna.

5.1 Narrativa sekvenser

Det första segmentet av sagan avhandlar Oddrs bortfostring till faderns goda vän Ingjaldr och hans uppväxt hos denne på gården Berurjóðr. Redan här blir det gjort klart utom tvivel att Oddr följer i sina fäders spår när det kommer till styrka och kroppslig växt såväl som hans skepsis, i vissa fall ren avsky för, den gamla tron och dess seder och bruk. En skillnad som kan vara värd att lägga märke till är att Oddr är beskriven som en vacker, ljus och reslig ung man som är aktiv och gott omtyckt av alla, detta är en klar kontrast till de andra protagonisterna som ofta beskrivs som närmast odugliga och lata under sina tidiga år. Den första narrativa sekvensen (N1) berättar hur Grímr och Lophœna reser till Vík efter att Haraldr herse har dött, för att göra upp om arvet efter honom(P2). Under resan mår Lophœna, som är gravid, dåligt(P3) vilket leder till att de måste stanna vid Berurjóðr för att Lophœna ska föda(P4), och nästan direkt efter att hon fött Oddr blir denne bortfostrad och föräldrarna reser vidare(P5). Innan de reser vidare blir Oddr öst med vatten och hans far Grímr ger honom namnet Oddr. I den första delen av denna narrativa sekvens finns det en mindre sekvens (N1,5): Grímr ska resa(P1), Lophœna vill följa med trots graviditet och därmed mot normen(P2), Grímr förbjuder henne att resa och Lophœna hävdar sin rätt(P3), varpå Grímr ger med sig(P4), de båda reser tillsammans(P5). Det kan vara en indikation på ett för genren ovanligt uttryck av känslor från Grímrs sida, eller möjligen en indikation utav att Lophœna är berättigad till makt och arvet efter sin far. Oddr växer upp på Berurjóðr och är gott omtyckt(P1). Han får alla runt om i sin närhet att tillverka pilar åt honom, dessa sprider han överallt(P2). Folk skadar sig på pilarna och på grund av detta konfronterar Ingjaldr honom, varpå Oddr svarar att han måste få skinnet till en högt prisad bock för att tillverka ett koger passande till pilarna(P3). Ingjaldr ger honom den rundflådda bocken(P4) varpå Oddr samlar sina pilar i sitt nya koger(P5). Under sin uppväxt är Oddr klädd i rött och går med guld runt huvudet. Senare kommer en spåkvinnna (vǫlva) i trakten. Ingjaldr ber då sin son Ásmundr och Oddr om att resa till spåkvinnan Heiðr (P2), vilket Oddr vägrar(P3), varpå Ásmundr får resa själv för att be spåkvinnan till gården(P4). Heiðr kommer till gården och utför seid, något Oddr ogillar(P2). Oddr konfronterar Heiðr i slutet av hennes spådomar och hon framsäger Oddrs öde mot hans vilja och mot hans protester om att han inte tror på det. Han ska leva ett längre liv än andra män och att han ska dö av ett ormbett från hästen Faxi när han återvänder till Berurjóðr(P3). Oddr slår spåkvinnan över näsan med en käpp och hon reser därifrån(P4), men nu har tonen mellan Ingjaldr och fostersonen Oddr blivit ohjälpligt

fördärvad(P5). För att undgå spådomens uppfyllande tar Oddr och Ásmundr ut hästen Faxi från gården, de dräper och begraver hästen för att han inte ska kunna vara Oddrs bane, som Heiðrs spådom sagt. Fosterbröderna ber sedan Ingjaldr om ett skepp(P2) och som vedergällning för att Ingjaldr tillkallade völvan lovar Oddr att varken han eller Ásmundr kommer tillbaka hem medan de fortsatt är i livet(P3). Ingjaldr ger dem ett skepp(P4) och de reser mot Oddrs fäderneshem Hrafnista(P5). De kommer fram till Hrafnista och blir där väl mottagna av Grímr som ber dem stanna över vintern(P1). Oddr reser till nordsidan av ön för att möta sina fränder Guðmundr och Sigurðr som är i full beredelse att resa till Bjarmaland(P2). Oddr och Ásmundr blir nekade att följa med på resan och går då med på att stanna hos Grímr över vintern, men de två avresande får ingen börd(P3). Guðmundr och Sigurðr blir eniga om att ge det ena av sina två skepp till Oddr och be honom följa med på utfärden efter att Guðmundr drömt att Oddrs fylgja (själsdjur/-ande som följer och beskyddar någon),¹⁷⁶ en stor isbjörn, hindrade dem från att resa sin väg(P4). Oddr får Gusionauta av Grímr innan Oddr, Ásmundr, Guðmundr och Sigurðr ger sig av varpå far och son skiljs som vänner(P5). Här slutar den del av sagan som avhandlar Oddrs uppväxt och unga liv.

De resande lägger in i en hamn då vinden tar slut(P2). Guðmundr och hans skeppsfolk tar sig i land och rånar samekvinnorna där(P3). Oddr vägrar männen på hans skepp den samma möjligheten och deltar inte heller själv. Vinden kommer tillbaka(P4) och de två skeppen fortsätter sin resa(P5). De kommer fram till Vína där de ser rök, Oddr och Ásmundr går av skeppet och fram till en skål med många människor i(P2). Oddr griper tag i munsқанken och slår runt sig med mannen då Bjarmarna upptäcker fosterbrödernas närvaro och rusar upp(P3). Oddr och Ásmundr tar med sig munsқанken utan att folket i hallen följer efter(P4) och tar sig till skeppet där de frågar ut munsқанken(P5). Guðmundr och Sigurðr drar för att plundra en hög där munsқанken sagt att silver är begravt(P1) och lite senare drar Oddr och Ásmundr efter dem. Munsқанken, som var med Guðmundr och Sigurðr, flyr(P2) och de två härförarna tar sina män tillbaka till skeppen. På väg tillbaka från högen blir Oddr och hans folk angripna av Bjarmarna(P3), de värjer sig och går tillbaka till skeppen(P4). När de kommer till ankringsplatsen är skeppen och de övriga i reseföljet försvunna(P2). Oddr signalerar då mer eld för att se om skeppen har rest eller gömt sig(P3). Guðmundr och Sigurðr kommer tillbaka med skeppen när de ser signalen(P4) och alla slår sig till ro på dem varpå de reser tillbaka mot Finnmark och den samma platsen de tidigare låg vid(P5). Under resan stöter de på en storm(P2)

---

¹⁷⁶ *Norrøn ordbok*, 5e Upplagan, s.v. fylgja

som får skeppen att driva ut till havs och hotar sänka skeppen(P3). Allt det plundrade samegodset blir slängt överbord så att stormen kan ta det med sig till de ursprungliga ägarna och skeppen klarar att ta sig in till land(P4). Stormen lättar inte så de slår sig ner på den ö de landat på(P5). De bygger skålar och gör sig klara att leva på ön, som en del i detta går Oddr ut i skogen och dräper en björn som han flår och sätter upp med spjälor, riktad mot fastlandet(P1). En dag ser de en samling människor på stranden till fastlandet och Oddr bestämmer sig för att undersöka vilka de är och vad de gör(P2). Det blir uppdagat att de samlade människorna planerar att dräpa alla som bor på ön. En jotunkvinna vadar över sundet för att angripa och som svar skjuter Oddr henne i bägge ögonen med Gusionnaut(P3). Hon vänder blind tillbaka till fastlandet(P4) och Oddr och hans folk slår sig till ro på ön(P5). Ännu en gång samlas människor på näset på fastlandet(P2). Oddr och Ásmundr ror över och får höra jotnarnas klagan över att det inte går att dräpa fienderna, på grund av björnens magiska beskyddande, varpå jotunhövdingen reser hem(P4). Två kvällar senare samlas jotnarna igen, Oddr och Ásmundr ror dit för att höra på överläggningen(P2). Jotunhövdingen är medveten om de två tjuvlyssnande männen och säger ifrån om att jotnarna ska kasta sten mot deras båt(P3). Oddr och Ásmundr hör hotet och hinner ro bort innan första stenen landar(P4). Jotnarna fortsätter kasta sten efter båten men eftersom de missar ger de upp och lämnar Oddr och hans fränder ifred och reser hem(P5). Oddr och Ásmundr reser för att undersöka vart jotnarna bor(P2) och de kommer fram till en hall full av fula och hemska troll med hövdingen i högsätet, han har onda ögon, en hiskelig näsa och svart hår. Hövdingen berättar om en vision där han har sett att det är Oddr och hans folk som är på ön och att det är finnarna som sänt dem dit med en storm. I det samma berättandet ger kungen Oddr namnet *Orvar-Oddr* (Pil-Odd), och han föreslår att jotnarna ska blåsa dem bort från trakten(P3). Oddr skjuter hövdingen med en av Gusionnaut och dräper honom vilket skapar kaos i hallen och ger Oddr och Ásmundr en chans att komma tillbaka till skeppen(P4). De gör sig klara för avresa(P5). I det de är klara träffas de av en storm(P2). Stormen tar dem ut på havet och de måste ösa konstant för att skeppen inte ska gå under(P3). Omsider bedarrar stormen och de kommer i land där de startade utfärden då de blev rammade av den första stormen(P4). Därifrån tar de sig till Hrafnista där de även tillbringar vintern(P5).

Under vintern bestämmer sig Oddr för att han ska dra i viking(P2). Han tar tre skepp söderut Elfarsker (Elvaskär) där vikingen Hálfdan håller till. Väl där utmanar Oddr Hálfdan för att se vem som är den största mannen(P3). Oddr angriper Hálfdans skepp och dräper honom där(P4). Oddr tar det första drakskeppet som sitt eget och döper det Hálfdannarnaut (Halvdansgåvan), de andra skeppen ger han till de fria män han har besegrat i strid, varpå han reser tillbaka till

Hrafnista för vintern(P5). Oddr gör sig klar för nya resor när våren nalkas, han reser söderut till en plats strax söder om Skíðu (Skien) där han söker upp Sóti för att utmana honom(P2). Sóti hör om detta och sätter upp sina skepp för att möta Oddr, Oddr rammar de sammanbundna skeppen varpå han och hans fosterbror går till attack(P3). Sóti blir dräpt och de övriga vikingarna som var under hans befäl väljer att ingå fred med Oddr och konflikten är till ende(P4). Oddr och hans folk reser till Hrafnista för vintern med ännu en vinst mot en fiende(P5). Efter en vinter på Hrafnista gör sig Oddr och hans folk klara att resa igen och frågar Grímr om den mest framstående vikingen han vet om, varpå de reser till Svíþjóð (Sverige) för att möta Hjálmar og Þórðr(P2). När de kommer fram till platsen där de två vikingarna håller till delar Oddr og Ásmundr upp sina krigare i två flockar og försöker skrämna vikingarnas män som håller på med idrott(P3). De idrottande vikingarna stannar tillfälligt upp i sina lekar, men fortsätter så snart krigsroen stillnat(P2). Dagen därpå möter Hjálmar og Oddr varandra og blir eniga om att mäta deras styrka genom slåsskamp med lika många på var sida, de slåss hela dagen utan att det går att kora en vinnare(P3). När kvällen kommer äskar de fred og bestämmer möte nästa dag igen. Ännu en dag slåss de utan vinnare så de bestämmer sig för att sluta fred då kvällen kommer(P4) varpå de sedan ingår felagskap med varandra og Oddr antar den vikingalag som Hjálmar lever efter(P5).

Felagsmännen bestämmer sig för att resa tillsammans mot bärsärkar på Själland(P2). När de kommer fram går Oddr ensam i land og slåss mot alla bärsärkarna på egen hand(P3) till dess de är döda og han inte har en skråma(P4). Ásmundr og Hjálmar finner bärsärkarnas skepp og slåss mot de vikingar som är kvar ombord(P3) og besegrar dessa(P4). Därefter möts de igen, berättar om sina bravader för varandra, og reser hemåt för vintern. Oddr og Hjálmar till Svíþjóð, där Oddr möter kungens dotter Ingibjörg som vännen Hjálmar är kär i för första gången, og Guðmundr og Sigurðr till Hrafnista(P5). Efter vintern reser de alla ut till Skottland(P2) där de härjar, bränner og plundrar(P3) tills de gör landet skatteskyldigt(P4). Därifrån reser de vidare till Orkneyja (Orkneyöarna) og erövrar dem(P3, P4). Där stannar de över vintern(P5). Efter vintern plundrar de Irland(P1) og under en av turerna blir Ásmundr skjuten med en pil(P2). Oddr reser inåt i landet för en brutal hämndaktion(P3). Efter att ha dräpt många män som han mött på sin väg finner han ett jordhus med fyra kvinnor i. Han försöker föra bort den vackraste kvinnan, Ölvör, men blir stoppad av att hon vet hans namn og hans hederskodex i form av lagarna han lärt av Hjálmar(P2). Han försöker ta henne med ännu en gång att föra bort henne, men hon köpslår om för sin frihet(P3). De blir eniga om att hon ska sy en magisk skjorta till Oddr som ska vara klar sommaren därpå(P4). Oddr og vännerna reser

hög över Ásmundr och reser därifrån(P5). När de kommer till Hlésey (Läsö) möter de en jarl(P2), de slåss(P3) och besegrar jarlen(P4). De reser vidare till Danmerkr (Danmark) och möter en här som vill hämnas bärsärkarna(P2). De slåss(P3) och vinner(P4), varpå de skattlägger landet(P5). Guðmundr och Sigurðr reser till Hrafnista för vintern, Hjálmarr reser till Svíþjóð och Oddr stannar i Danmerkr. Efter vintern reser Oddr, Hjálmarr och Þórðr till Irland(P2) och Oddr går ensam in i landet för att möta kvinnorna. När Ölvör inte är på den bestämda mötesplatsen blir Oddr ilsken och bestämmer sig för att härja landet(P3), han lugnar sig när Ölvör dyker upp och ger Oddr den färdiga skjortan(P4). Oddr tar på sig skjortan och prisar dess egenskaper(P5). Tre vintrar stannar Oddr på Irland, enligt sin överenskommelse med Ölvör, för att skydda landet mot angripande vikingar(P1). Under denna period får Oddr en dotter, Ragnhildr, med Ölvör. När de tre vintrarna har löpt till ände är Oddr less av att vara på Irland och reser med Hjálmarr till England, och Ragnhildr blir kvar hos sin mor(P2). De söker upp vikingen Skolli och utmanar honom till att slåss eftersom han betar sig illa mot kungen i landet, Edmund(P3). Skolli vill inte slåss med Oddr utan förklarar i stället att kungen har dräpt hans far, något han har vittnen till(P2). Oddr slår sig samman med Skolli och de plundrar och bränner landet till dess kung Edmund möter dem i strid i söder(P3) där kungen faller efter tre dagar med strid(P4). De tar landet och Skolli blir kung(P5). Oddr och Hjálmarr tog 20 skepp med sig då de reste från landet.

Vid Skíðu möter de två vännerna ett par kungar som ligger med 30 skepp i vattnet(P2). De två kungarnas skepp angriper i vågor, först 10, sedan 20 varpå de två härarna går i kamp(P3). Efter en hård kamp är kungarna och alla deras män döda(P4) medan Oddr och Hjálmarr bara har nog med män kvar för att ha besättning på ett skepp(P5). De reser vidare och möter Ögmundr vid Elfarsker(P2), varefter de avtalar kamp med honom och strider(P3). Ögmundr ber om fred för att fråga om Oddr vill ge upp(P4), men trots att Oddrs vapen inte biter på fienden väljer han att fortsätta slåsskampen(P3). När Oddr, Þórðr och Hjálmarr är de enda överlevande på sin sida blir de eniga med Ögmundr om vapenvila(P4). De tre vännerna vilar på en holme och där blir Þórðr dräpt i lönnedom av Ögmundr(P3). Oddr och Hjálmarr letar utan framgång efter illgärningsmannen för att ta hämnd(P4). De två vännerna tar med Þórðrs kropp till Svíþjóð där han blir lagd i hög och de stannar i Uppsala för vintern(P5). Kungen ger dem två skepp och de reser ut(P1). En storm tvingar dem in på Sámsey (P2), i det de försöker rida ut stormen blir de angripna av Angantýr och hans män(P3). Alla i Oddrs och Hjálmarrs besättning blir dräpta av Angantýr(P4), men de två vännerna är i land då attacken sker(P2). Bärsärkarna löper iland för att leta upp ägarna till skeppen, när vännerna kommer ut ur skogen möter de alla de tolv

bärsärkarna och initierar strid(P3). Hjálmar og Angantýr sláss og Oddr tar sig an de övriga bröðerna, alla dör utom Oddr som står ensam kvar i liv(P4). Oddr reser hög över de fallna förutom Hjálmar, hans kropp tar Oddr i stället med till ett av skeppen(P5). Oddr har nu förlorat tre nära följesvenner i sitt liv. Kroppen tar Oddr till Svíþjóð, där ger han besked om Hjálmar död till Ingibjörg(P2), varpå hon dör av sorg(P3). Hjálmar og Ingibjörg blir lagda i en hög tillsammans(P4) og sedan sitter Oddr hos kungen över vintern(P5). Oddr får nya skepp og ger sig ut för att leta efter Ögmundur(P2), den hösten möter han i stället Sæmundr og de sláss(P3). Oddr flyr då han är den enda som står kvar på sin sida(P4), men han blir sårad i sin flykt(P2). Han vänder tillbaka og dräper de som blivit utsatta som vakter mot hans återkomst(P3), varefter han ger sig av för att förbinda såret(P4). Oddr og Sæmundr letar efter varandra(P2) og Oddr finner Sæmundr i land(P3) og dräper honom(P4). Efter detta blir Oddr hövding över de kvarvarande vikingarna(P5).

Oddr og hans fränder från Hrafnista reser ut og härjar tillsammans(P1). De förliser og tar sig iland på en främmande kust(P2). Ett stycke in från kusten finner de en kyrka og blir sedan utmanade att tänka över sin tro då de kommer i kontakt med en av landets innevånare(P3). Oddr og hans fränder blir döpta og stannar i landet, Aqvítanía(P4), men Oddr börjar snart bli rastlös(P2). Han reser bort utan sina fränder, då dessa hellre vill stanna. När han kommit ett litet stycke ser han en obehäpnad man bli dräpt og han jagar ogärningsmännen(P3). När han kommer ikapp männen hämnas han den mördade genom att dräpa alla männen og ta deras huvuden till kyrkan(P4). Han blir prisad för sitt dåd og får veta att mannen han hämnade var en biskop og lokalbefolkningen vill inte att han ska resa från dem(P5). Oddr blir snart rastlös igen(P2), og i lönnedom måste han smyga sig bort en natt, för att inte bli stoppad av lokalbefolkningen, og vandrar från land till land(P3). Till sist kommer Oddr fram till floden Jórdanar (Jordan) og stannar för att bada(P4). Efter det bestämmer han sig för att leva av landet som en resande man(P5). Oddr fortsätter sina vandringar(P1), men en dag blir han upplöckad av en grip(P2). Han lever i gripens bo og äter köttet som blir lämnad för att mätta ungarna i boet(P3). En jotun kommer og vill ha tillbaka sitt kött som gripen tagit, Oddr hjälper honom genom att dräpa ungarna(P4). Gripen kommer tillbaka till boet(P2) og Oddr dräper även gripen(P3, P4). Efter detta följer Oddr med jotnen, Hildir, hem(P5). Han blir hos Hildir og blir fostrad av/ligger med dottern Hildigunnr(P1). Oddr föreslår en resa för att fånga in en björn till Hildir för att nyttjas som hund i mötet med hans bröder(P2). När de ska resa får Oddr veta att Hildigunnr är gravid og hon blir nedstämd för att han ska resa(P3). De blir eniga om att ett gossebarn ska bli sänt till Oddr efter tio vintrar og att en dotter ska leva hos Hildigunnr, og

hon ger honom lov att resa(P4). Oddr hissar segel och får god vind(P2), som sig bör för en man av Hrafnista-släkt, men han blir direkt angripen av Hildir som aldrig sett segel förr(P3). Oddr förklarar denna metod att resa(P4) och de kommer snart vidare på sin resa(P5). Hildir och Oddr kommer fram till sin destination och fångar björnen i dess ide och de blir eniga om att mötas på samma plats ett år senare, efter Hildir har haft sin sammandrabbning med sina bröder(P2). Vid tidpunkten för mötet gömmer sig Oddr i skogen då han fruktar hämnd från Hildir om han inte lyckats vinna över sina bröder(P3). Hildir kommer till platsen, lämnar silver, guld och skatter samt bud om att Hildigunnr har fött en son, Vignir(P4). Oddr samlar det han kan av godset och ger sig ut i skog och mark(P5).

I skogen möter Oddr Grani, kallad Rauðgrani(P2). Han blir snart god vän och fosterbror med Rauðgrani men uttrycker en vilja att hitta Ögmundr, vilket Rauðgrani avråder honom från(P3). Oddr får nu höra hur och varför Ögmundr blev skapad(P4). Rauðgrani presenterar sedan sina fosterbröder, Sírnir och Garðarr, för Oddr och de ingår fosterbrödraskap med honom, därefter reser de tillsammans till England för att söka upp Ögmundrs mor(P5). Tillsammans med de tre nya fosterbröderna finner Oddr Ögmundrs mor(P2) varpå Sírnir och Garðarr slåss mot monstret(P3). Då Oddr får bud om att fosterbröderna har fallit går han ut för att hämnas dem, han dräper då odjuret(P4). Oddr finner sina två fosterbröder sårade och tar dem med till skeppet för att de ska läka sina sår och resa vidare till Danmerkr för vintern och därefter vidare plundringar under sommaren som följer(P5). Oddr lägger ut i härnad och en kväll då han ligger vid ett näs kommer en stor man roende(P2). Mannen presenterar sig som Vignir och berättar att han är son till Hildigunnr och Oddr, därpå utmanar han Oddrs manlighet och duglighet och säger att han själv kommer att utöva fler storverk än Oddr bara han lever länge nog(P3). Oddr gör sig klar för avfärd morgonen därpå och Vignir varnar för Oddr att Ögmundr är den värsta skapelsen som kommit ut hans nordliga hem. Oddr anklagar då Vignir för att inte ha mod nog att följa med på resan varvid Vignir blir hetsad till att följa med dem(P4). På resan, som går genom Grönlandshavet, kommer de till några öar som Oddr vill undersöka(P2). Fem man blir sända iland och då sjunker plötsligt ön vilket leder till att alla fem drunknar(P3). Alla ombord på skeppen får nu veta av Vignir att det var sjöodjur, sända med trolldom för att stoppa dem(P4), och de reser vidare efter ännu en uttalande om den onda skepnad ett möte mellan Ögmundr och Oddr kommer ha(P5). Omsider kommer de fram till Helluland och finner Ögmundr(P2). De börjar slåss(P3) och Oddr dräper alla Ögmundrs män medan Vignir slåss mot Ögmundr själv och faller(P4). Ögmundr flyr och har nu berövat Oddr en son(P5). Oddr och fosterbröderna ger sig av på ännu en resa för att söka upp Ögmundr, Rauðgrani berättar att Ögmundr är på

Geirröðargarða (gården till Geirröðr) där han gift sig med dottern, Geirriðr(P2). Vännerna reser till Geirröðargarða och konfronterar Ögmundr och hans nya familj där(P3). Oddr skjuter Geirröðr och Geirriðr, Garðarr faller i slaget och Ögmundr flyr(P4). Oddr och Sírnir jagar efter Ögmundr och klarar att komma i kapp honom den här gången(P2). Det blir en våldsam brottningskamp som kulminerar i att Oddr och Sírnir klarar att slita av Ögmundr skägget(P3), varefter Ögmundr låter sig bli slukad av jorden och försvinner(P4). Oddr och Sírnir tar sig tillbaka till skeppen och de överlevande reser bort(P5). Geirriðr och Ögmundr hade även en son vid namn Svartr.

Oddr vill inte längre riskera livet till sina fosterbröder så han bestämmer sig för att smita om natten och klä sig i bark och näver för att gömma vem han är innan han reser vidare(P1). Under sina resor möter Oddr en man som heter Jólfr (en vanlig benämning på Oden), han ger denne en fin kniv och får tre stenpilar i utbyte(P2). Jólfr följer Oddr till den lokala kungen, Herraudr, och Oddr tar med sig Jólfr in i hallen trots att Jólfr egentligen inte var välkommen där(P3). Oddr presenterar sig som "Nävermannen" och roar kungens lynne mot Jólfr(P4). Han får en låg plats hos kungen i dennes hall då han säger att han inte duger mycket till(P5). En dag blir det utlyst jakt och Oddr blir då sammanparad med två lågt ansedda bröder, Óttarr och Ingjaldr(P2). De kommer sent ut på jakten och när Oddr ser bröderna missa allt de skjuter mot tar han sin egen båge och skjuter alla sina pilar, utom Gusisnauta och stenpilarna, och träffar allt han siktar på(P3). De gör tillsammans krav på alla pilarna Oddr har avlossat(P4) och Oddr vinner stor ära i kungens och prinsessan Silkisifs ögon för sin kompetens(P5). En tid senare ser två av kungens främsta män, Sigurðr och Sjólftr, till att få Oddrs nya vänner fulla och utmanar honom genom att få de fulla bröderna att slå vad om Oddrs förmåga att skjuta längre och rakare med pil och båge än kungens män(P2). Oddr antar utmaningen för att uppträda ärofullt(P3) och vinner kappskjutningen genom att skjuta längre än någon kunde se(P4). Några dagar senare går det likadant att Sigurðr och Sjólftr får bröderna druckna och utmanar ännu en gång Oddr genom att slå vad, denna gång på simtävling(P2). Ännu en gång accepterar Oddr utmaningen. Ett stycke ut i vattnet ger de två männen sig på Oddr och försöker hålla honom under vattnet(P3). Oddr tar då en man i varje hand och håller i sin tur dem nere under vattnet tre gånger så länge att folk knappt tror de ska överleva, varpå han kastar dem båda upp på land när de inte har ork kvar(P4). Oddr avslöjar nu sitt namn, men inte sin ätt, och har vunnit stor ära men också skapat oro i kungens sinne(P5). En tredje gång utmanar Sigurðr och Sjólftr Oddr genom att få bröderna fulla och slå vad, om sina huvuden den här gången(P2). Oddr antar utmaningen och de tre dricker och diktat kvad till varandra(P3) men omsider vinner Oddr då de andra två inte klarar

att skapa fler kväden eller dricka ur sina horn(P4). Om morgonen efter kappdrickandet går Oddr ner till sjön och vaskar av sig all näver, då han kommer upp ur vattnet har han sina ursprungliga ståtliga kläder och sin ungdomliga fysik. I denna gestalt kommer han framför kungen och ger sitt fulla namn och sin släkt, efter det sitter han högst i högsätet med kungen(P5).

En dag frågar Oddr Hárekr, en vis man vid kung Herrauðrs hov och den som fostrar prinsessan, om prinsessan Silkisifs friare och vilka villkor som ska mötas för att vinna hennes hand. Han får höra att kungen vill ha in skatt från landet Bjálka där kung Álfr regerar med sin fru Gyðja och sonen Viðgripr. Att hämta skatten som är skyldig till kungen är priset för Silkisifs hand(P1). Oddr gör sig klar att resa för att inhämta skatten, med sig får han en här(P2). Han möter prins Viðgripr och hans krigshär och de två härarna sätter upp sina läger(P3). Om natten smyger Oddr ut och tar sig fram till prinsens tält, där hugger han huvudet av Viðgripr(P4). Oddr går tillbaka till sitt eget tält med prinsens huvud(P5). På morgonen sätter Oddr huvudet på en påle(P2). De båda trupperna ställer upp, Oddr för fram pålen och den andra hären låtsas som en annan man är deras ledare(P3). Oddr ger motståndarna möjlighet att följa honom i stället och de accepterar(P4, P5). Den kombinerade hären går nu mot kungen, Álfr bjálki(P2), och möter honom på slagmarken(P3). Álfr har använt magi för att göra det omöjligt att se honom och därför träffa honom med vapen men en av de nyligen övervunna männen hjälper Oddr att se kungen genom att hålla en hand för Oddrs ögon. Oddr skjuter Gusionnautar men de biter inte, då tar han fram stenpilarna han fick av Jólfr och skjuter alla tre varpå kung Álfr faller död(P4). Oddr bränner blodplatsen och jagar prästinnan/drottningen, Gyðja, in i huvudbyggnaden(P2). Oddr kastar en sten i ryggen på henne och hon faller död(P3). Oddr samlar skatten och reser tillbaka till Herrauðr(P4). Då Oddr kommer fram har kungen dött så han gifter sig med Silkisif och blir kung i Grikkjaríki (Grekland)(P5).

Oddr får veta att det sitter en okänd kung, Kvillánus, i Hólmgarðr. Han avger då ett heligt löfte om att ta reda på vem det är(P2). Kvillánus samlar alla sina trupper i väntan på att Oddr ska komma samtidigt som Oddr och hans fosterbror Sírnir reser dit med totalt 80 skepp. Det blir anordnat en riddartornering där de två kungarna kan mäta sin styrka mot varandra(P3). Resultatet blir att de är eniga om att de är jämnstarka då ingen av dem vinner och Kvillánus föreslår att de inte ska strida(P4). Efter torneringen tar Kvillánus av sig sin mask, på Oddrs begäran, och visar därmed att han egentligen är Ögmundur(P2), Oddr vägrar därför att skiljas utan strid och de blir eniga om att mötas på slagfältet dagen efter(P3). I striden dör Sírnir för Svartr Geirríðarsons hand varpå Oddr slår ihjäl Svartr med en träklubba, då inga pilar biter på

denne. När natten faller är alla Oddrs krigare döda(P4). Oddr har mist ännu en fosterbror samt Gusionauta, han vandrar efter detta till Gallía (Gallien)(P5). I Gallía visar Oddr sina kunskaper med pil och båge varpå han blir en del av kung Hjörólfrs hird. Hjörólfr och Oddr sänder brev om förlikning till den andra kungen i riket, Hróarr, men denne nekar förlikningen(P2). Hären till de bägge kungarna blir samlade och de möts för slag(P3). Oddr skjuter kung Hróarr så att han dör och de undviker strid(P4). Hjörólfr erbjuder då Oddr riket och han regerar där en kort tid(P5) men Oddr trivs dåligt i det nya riket så en natt smyger han ut i skogen och bodde där en stund innan han begav sig tillbaka till sitt eget rike och slog sig till ro(P2). Han får bud från Kvillánus om förlikning och accepterar detta(P4) då Ögmundr är oöverbunden(P3). Efter det är inget mer sagt om deras mellanhavanden och det är antaget att de inte möts mer efter denna fred(P5).

Oddr lämnar sin familj i Grikkjaríki och reser ut för att besöka Hrafnista(P2). Han blir väl mottagen i sitt fäderneshem och får hela ön och alla egendomar som gåva men ger det tillbaka direkt till sina släktingar. Därifrån reser han hemåt igen men stannar vid Berurjóðr. Han berättar för sitt följe hur det en gång såg ut på platsen och på väg tillbaka till skeppet ser han en hästskalle i jorden, som han förstår är kvarlevorna efter Faxi. När han undersöker skallen blir han biten av en orm som låg där under(P3). Oddr vet att han är döende och berättar därför om sitt långa liv i diktform(P4) varefter han lägger sig i en stenkista, sänder sina hälsningar till sin familj och dör(P5).

5.2 Tematisk analys

Denna saga skiljer sig från de övriga sagornas tematik i det att den innehåller väldigt många fler berättelsecykler än de övriga sagorna gör. Trots detta är det väldigt många mindre sekvenser som är lika varandra och inte nödvändigtvis för berättelsen framåt eller ger annat intryck än att visa på att tiden går och gång på gång att Oddr är en ledare som vinner över allt som står i hans väg. De små sekvenser som är del av detta är bland annat alla de korta beskrivelser utav konflikter han upplever under sina resor runt om i Skandinavien, Hebriderna och de andra norra öarna samt England och Irland. De har alla samma typ av uppbyggnad; på väg till sitt mål möter han en eller annan högättad viking och dennes här, de blockerar vägen till hans mål och en

konflikt uppstår. Oddr vinner och reser vidare till sin destination där den egentliga berättelsen tar vid igen.

Det kanske viktigaste repeterande temat i hela sagan är Oddrs konfrontationer med Ögmundr. Dessa sekvenser grundar sig i utgångspunkten i Oddrs högmod som leder till att han mister många av de viktigaste personerna i hans liv. Den hybris han visar prov på är i grunden det som gör att han mister vänner såväl som familj. Han fortsätter förfölja Ögmundr trots att han upprepade gånger blir tillrådd att ge upp sin besatthet i att vinna över sin oslagbare motståndare. Vid deras första möte utanför kusten vid Elfarsker vet Oddr inte vem Ögmundr är och godtar utmaningen om slåsskamp mellan de två grupperna. I konfrontationen har Ögmundr och hans män övertaget och Oddr mister alla sina män samt sin fosterbror Þórðr. Nästa gång de möts är när Oddr tillsammans med sonen Vignir reser till Helluland, Nordamerika, för att leta upp Ögmundr där. Denna gång är det Oddr som instiger konflikten då han medvetet söker efter Ögmundr med intentionen att hämnas deras första möte. I konflikten dräper Oddr alla Ögmundrs män och Vignir dör för Ögmundrs hand innan denne flyr. Den tredje sammandrabbningen äger rum i österväg dit Oddr reser efter att han får veta av Rauðgrani att Ögmundr har sin vistelseort hos hans svärfader Geirröðr. I striden faller Oddrs fosterbror Garðarr innan Oddr får till att dräpa Ögmundrs svärfar, Geirröðr, och hans hustru, Geirriðr. Efter en brottningskamp kommer Ögmundr undan genom att sjunka genom marken, men inte före Oddr sliter skägget av honom. Den fjärde och sista sammandrabbningen äger rum då Oddr, i sin roll som kung i Grekland, reser för att undersöka vem den nya okända kungen Kvillánus i Holmgard är. Då han får veta att Kvillánus och Ögmundr är en och samma person hetsar Oddr till konflikt trots att han tidigare var enig med Kvillánus om att de var jämnstarka och inte borde slåss. I konflikten mister Oddr sin fosterbror Sírnir och alla sina män, i gengäld dräper han Ögmundrs son Svarte. Det hela slutar med att Oddr flyr ensam från slagfältet och sakta påbörjar sin resa mot hemlandet. Det är först när Oddr kommer tillbaka till sitt kungarike som den sista konflikten är till ände i och med att Ögmundr sänder vänskapsgåvor som Oddr godtar. I och med detta har konflikten utspelat sig i alla fyra väderstreck i världen, det hela startade uppe i nord, i Bjarmeland, och fick sitt slut i Grekland i söder där Oddr slutligen går med på en förlikning. Mellan dessa möten har stridigheterna även stått i öst och väst. Redan vid den andra sammanstötningen mellan fienderna ger Ögmundr uttryck för en övertygelse om att de nu är helt förlikade efter det första mötet men Oddr menar att han lidit för stora förluster genom Ögmundrs agerande för att godta detta. De fyra sekvenserna med Ögmundr visar ett liknande tema med familjefejderna i *Íslendingasögur*. Så länge stridigheterna fortsätter med

hämndaktion efter hämndaktion så kommer man inte till en lösning. Det är först efter medlandet, då Oddr väljer att acceptera Ögmundrs vänskap, som stridigheterna avslutas. Snarare än att vara en ett varnande exempel mot den gamla samhällsordningen i det isländska samhället, där familjen är den viktigaste sociala konstruktionen för en individ, kan det ses som ett varnande exempel för den förödelse det kan föra med sig att blint lita på högmod och raseri i stället för förnuftet. Oddr möter Rauðgrani (Grani) i skogen, detta är ett av namnen som Óðinn ofta går under. Det verkar som att detta är accepterat trots att Óðinn hör till den gamla panteonen för att han uttrycker mer kristna värderingar och är förnuftets röst i Oddrs mellanhavanden med Ögmundr, tillsammans med Oddrs son Vignir. Han avråder Oddr från vidare konflikter och kan då liknas vid den medlande kraften och den kristna ideologin som sätter ett stopp för konflikterna i *Íslendingasögur*.

5.3 Ideologi

Aristokratins identitet som har skapat sagan i den skrivna form som finns bevarad genomsyrar sagan med bevis på högättades rättigheter och rättfärdigheter. Även det medeltida samhällets kristna värderingar blir funna genom hela sagan. Redan från starten är Oddr emot den gamla tron, något som påvisas genom hans motvilja i att delta i sejden när völvan kommer till Berurjóðr och uttalar sin profetia. Han fortsätter senare med att ta Hjälmarrs viking-lagar (uppförandekoder liknande de i riddarsagor från mer sydliga länder) som sina egna, bli döpt i Aqvítanía och vidare på en pilgrimsfärd till floden Jordan. Oddr startar sitt liv som en högättad, ärofull yngling som är en duktig krigare och framgångsrik viking. Hans levnadssätt leder till att han mister alla sina nära vänner och familjemedlemmar. Förändringen från detta kommer i och med att han blir döpt in i kristendom, för första gången är det något mer än sin egen ära och rykte han slåss för. En kort tid efter dopet hämnas han en man som blir mördad, inte för att vinna ära utan för att han känner att det är rätt. Det visar sig att mannen är en biskop och därigenom är det en helig handling Oddr har utfört vilket han prisas högt för. Efter detta lever han ödmjukt och tar avstånd från äran de runt honom anser att han är berättigad till, han tar avstånd till det nobla livet och lever asketiskt. Pilgrimsfärden som följer är det som signalerar Oddrs förvandling från en vikingakrigare till en man lämpad att ta plats i det höviska samhället i resten av Europa. Han återtar sin plats i samhällets toppskikt genom att jobba sig upp till toppen då han intar rollen som en trogen man vid kungens hov och vinner senare rätten till

positionen som kung. Hans omvandling från viking till hovman och förespråkare för det feodala system som kungamakten symboliserar visar även hur eliten i det isländska samhället kunde klättra i rang före respektive efter den norska kungamaktens annekterande av makten över landet. Denna del kan ha haft stark betydelse för en läsare under slutet av 1200-talet då det visade paralleller till problemen läsaren kunde uppleva i och med de omvälvande förändringarna som uppstod i samhällets toppskikt under denna period. Det går inte längre att agera som sin egen agent längre utan den väg som fanns tillgänglig för att klättra till en högre maktposition är inom hovet.¹⁷⁷ Trots den avgörande roll som dopet och Oddrs påföljande helhjärtade antagande av kristendomen har för förändringen i hur han tar sig an livet och vinner makt så är det viktigt att nämna völvens profetia som startskottet på hans exkursioner. Utan profetian hade Oddr aldrig haft incitament att starta sina resor runt om i världen. På samma sätt som *Örvar-Odds saga* har sin utgångspunkt i den gamla hedniska skandinaviska kulturen, hade det isländska samhället och släkterna där sina ursprung i den samma hedniska kulturen. Utan denna härstamning hade inte det isländska samhället utvecklats sig.

Hederskulturen var en av huvudkomponenterna i det isländska samhället under fristatstiden och den reflekteras ofta i sagorna i genren *Íslendingasögur*.¹⁷⁸ Hämnaktionerna, som var en integral del i hederskulturen, finns beskrivna i sagan i och med episoderna med Ögmundr. Det är tydligt att hämnden inte leder till en lösning i dessa konflikter, snarare går det att se den förödande effekten som blodshämnden hade. Den samma negativa effekten visas det prov på gång efter gång i *Íslendingasögur* där familjefejderna inte får ett slut förrän en av två ting sker. Antingen finns det inte folk kvar att driva striden vidare från en eller båda familjerna, eller så kommer en medlande kraft in och visar de stridande en annan väg att gå, ofta genom att binda de stridande samman i ett starkt vänskapsband. På samma sätt strider Oddr mot Ögmundr fram till dess en medling sker och de två männen binder vänskapsband genom utbyte av gåvor för att avsluta sin osämja.

En av de ting som mest skiljer ut *Örvar-Odds saga* från de andra sagorna i *Hrafnistumannasögur* är gestaltandet av den odödliga motståndaren Ögmundr, men vem eller vad är egentligen Ögmundr i sagan? Det har blivit föreslaget att han, snarare än att vara det troll som han blir beskriven som i sagan, representerar en utövare av svart magi,¹⁷⁹ det omänskliga

---

¹⁷⁷ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 162

¹⁷⁸ Tulinius, "Honour, Sagas and Trauma", s. 82–83

¹⁷⁹ Jakobsson, "Identifying the Ogre", s. 187–188

onda eller till och med djävulen,¹⁸⁰ med prövningar för Oddr att övervinna. De olika representationerna kan alla vara valida då sagan genomgått förändringar genom tiden och därför kan ha förmedlat olika budskap och ideal baserat på samtiden för de olika förändringarnas genomförande. Ögmundrs roll har fått många tolkningar i akademiska texter och utifrån den version som finns bevarad i manuskript från 1400-talet, och som primärt ligger till grund för denna analys, har det blivit föreslaget att han är en representation för döden.¹⁸¹ Oddr som inte kan dö innan profetian är uppfylld uppvaktardöden under sina resor. I och med att han accepterar Ögmundrs vänskap kan man se att han accepterar sitt öde och han kan slutligen sluta fred med det öde som blev förutsett för så länge sedan, med detta visar Oddr att han är redo att acceptera döden som oundviklig. Det är kort efter anstiftandet av vänskap mellan de bittra fienderna som Oddr väljer att resa tillbaka till sina fäders gård på Hrafnista och därefter att besöka sin barndoms hem Berurjóðr där han sedermera uppfyller profetian och dör. Om Ögmundr representerar djävulen finner vi en annan problematik, Oddrs försoning med sin fiende skulle fördöma honom i ett kristet samhälle där djävulen är representationen av det yttersta onda. Det skulle kunna jämföras med att han säljer sin själ till djävulen kort tid innan han dör, något som aristokratin inte skulle vilja visa fram då de beskriver familjens förflutna. Det skulle potentiellt betyda att släkten lever med en arvsynd. Detta för till att Ögmundr som en representation av döden är en mer trolig tolkning. Denna tolkning stämmer även gott överens med samtida litteratur i resten av Europa där en fascination av döden är ett tillbakavärande tema efter att flera stora utbrott av pest hade härjat kontinenten och dess befolkning.¹⁸²

Den kortare versionen av sagan innehåller endast ett möte med antagonisten Ögmundr och lämnar sedan den konflikten öppen och utan lösning. Det enda mötet gör Ögmundr till en mindre central figur i sagan och tar bort mycket av mystiken kring Oddrs livslånga fiende. Det ger en indikation på att Ögmundrs odödlighet är en viktig komponent som man ville förmedla i den längre versionen.

---

¹⁸⁰ Ferrari, "Ögmundr: The Elusive Monster and Medieval 'Fantastic' Literature", s. 375–376

¹⁸¹ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 163

¹⁸² Tulinius, *The Matter of the North*, s. 163–164

6. *Áns saga bogsveigis*

I likhet med de två första sagorna, *Ketils saga Hængs* och *Gríms saga loðinkinna*, faller *Áns saga bogsveigis* mer innanför ramverket för en saga i genren *fornaldarsögur* än vad *Orvar-Odds saga* gör. Även framställningen av protagonisten, vilken bär likheter med de första två sagorna, samt sagans geografiska handlingsplats såväl som den mer dämpade berättartekniken förstärker denna sagas likhet och samhörighet till *Ketils saga* och *Gríms saga*. I grunden utspelar sig sagan i en historiskt fastställbar tid då vi nu är två generationer från den framstående *landnámamaðrinn* Ingimundr enn gamli Þorsteinsson¹⁸³ som tog allt land vid Vatsdal, och som även är huvudpersonen i *Vatnsdalssagan*. Ingimundr vinner vänskap med kung Harald Hårfagre genom att ge honom en vit björn, vilket man aldrig skådat i Norge förr.¹⁸⁴ *Áns saga bogsveigis* består utav 22 narrativa sekvenser, där speciellt sekvens nummer 16 och 17 går in i varandra. Därför kan ett händelseförlopp i dessa sekvenser vara markerat flera olika (PX) indikationer.

6.1 Narrativa sekvenser

Áns barndom blir kortfattat beskriven i den inledande delen av sagan. I likhet med Ketill Høeng, Áns mormors far, blir Án beskriven som tidigt stor i växten men långsam och trög. Han är större än andra män märker även som vuxen, men hans styrka och färdigheter förblir länge oprövade. Det poängteras tydligt att han inte ligger i eldhuset som sin förfader, men likheten är slående i det att hans far inte gav honom mycket kärlek, på grund av sin ovilja att vara aktiv, men hans mor höll honom högt. Den första narrativa sekvensen styrker denna likhet ytterligare: Án är inte så gott omtyckt av sin far Björn, men blir visad stor mängd kärlek från sin mor(P1). Án är en gång borta i tre nätter(P2) och konfronterar en dvärg under sin frånvaro(P3). Konfrontationen är för att få en båge med magiska pilar och en stol av dvärgen(P4). När han kommer hem igen ger han stolen till sin mor, Þorgerðr, som tecken på sin aktning(P5). Flera narrativa sekvenser i *Áns saga bogsveigis* har likheter med de andra sagorna i samlingen *Hrafnistumannasögur*. Likheter mellan narrativen i sagorna kommer att diskuteras nedan.

---

¹⁸³ Jónsson, *Landnámabók*, s. 59–60 och Jónsson och Vilhjálmsón, *Fornaldarsögur Norðurlanda I*, s. 431 och Sveinsson, *Vatnsdæla saga*, volym 8, *Íslensk fornrit*, s. 3-4, 17.

¹⁸⁴ Jónsson, *Landnámabók*, s. 60

När Án är 18 år gammal bestämmer han sig för att följa med sin bror, Þórir, till kung Óláfr som brodern är hirdman hos(P2). Þórir binder sin bror vid en ek för att Án inte ska följa med(P3) men Án visar nu prov på sin styrka genom att dra upp eken med rötterna och följer efter Þórir (P2). Þórir hotar Án med svärdet Þegn(P3) och Án tar tag i sin bror och rister honom till dess Þórir ger upp(P4). Efter detta ger Þórir upp och Án får följa med honom till skeppet(P5). När bröderna kommer fram till kungens gård har den äldre kung Óláfr dött och hans son Ingjaldr, tillika den andra kungen i riket, har tagit över(P2). Án böjer sin båge för att komma in i hallen och väl inne blir han presenterad för kungen och erbjuden en plats vid högsätet vilket han tackar nej till(P3). Án sätter sig längst ner på bänken(P4), på grund av sitt val av sittplats får han utstå spott och spe från krigarna(P5). Till jul får alla gåvor av kungen men Án väljer att inte gå fram till högsätet(P2), han säger från sin plats att han vill ha guld i gåva(P3). När han till sist blir uppkallad till kungen får han tillnamnet Bogsveigr (Bågböjare) och en guldring som kombinerad jul- och namngivningsgåva, ett tydligt exempel på en social hedersgåva som inte nödvändigtvis blir ansedd som en ekonomisk transaktion(P4). Tillbaka på sin plats leker Án med ringen och ”mister den”, varpå alla krigare som tidigare hånat honom(P3) kryper runt i leran och letar efter ringen(P4). Án plockar fram ringen och hånar krigarna tillbaka och fredar sig i och med det under en period från deras hån(P5). Efter en tid fortsätter krigarna, med Ketill i spetsen, sina antagonistiska tendenser mot Án(P2). Án bjuder in den främste krigaren Björn till en brottningskamp, efter hirdmännen föreslagit detta som ett prov på hans styrka. Deras tanke är uppenbart att förödmjuka Án genom en kamp mot Björn som i deras ögon är Áns överman(P3). Kampen går fram och tillbaka, Án blir först kastad i elden, men klarar sig tack vare en luden kappa som han klätt på sig, därefter blir Björn kastad i elden, med följden att Björn blir svårt bränd och Án vinner(P4). Genom brottningskampen har Án bevisat sin styrka och skicklighet samt reducerat hirdmännens heder och ära(P5). Efter detta får Án tillbud från sin bror om att få svärdet Þegn för att dräpa en av männen inne i hallen(P2). Án går in i hallen och går fram till varje man och ser på dem, längst ser han på kungen(P3). Efter detta går han till Þórir och ger tillbaka svärdet då han inte fann ut vem av männen han skulle hämna sig på, kungen inräknat(P4). De andra i hallen skrattar åt honom och hånar honom för att han lämnar ifrån sig ett så fint vapen(P5).

Kung Ingjaldr talar till sina män och får dem på detta sätt med sig då han ska möta sina bröder, Ulfr och Ulfr, för ett fredligt maktskifte, en uppdelning utav kungariket som Ingjaldr ser som sin arvsrätt(P1). Án ser igenom kungens tal till hans intentioner men följer med hären för att utröna sitt eget öde samt ödet till sin bror, Þórir Þegn, som han har dåliga föräningar om(P2).

Väl framme säger kungen att det blir strid i stället för förlikning, och bryter därmed sitt löfte till sina män varav många hade valt att stanna hemma om de visste om denna utveckling(P3). Án stannar på skeppet och blir hånad som ärelös(P4). Kungen sätter upp sin här och går till strid(P3). Án går efter hären men in i skogen varifrån han skjuter den ena av Ingjaldrs bröder med en av sina dvärgpilar som inte kan missa(P4). När Ingjaldrs här kommer segrande tillbaka till skeppen väntar Án på dem där(P5). Ingjaldr drar ut i strid mot sin andra bror(P2) och ännu en gång följer Án efter hären och skjuter Ulfr från skogens täckning emedan striden rasar(P3, P4). Án tar sig sedan från stridsplatsen(P5). Ingjaldr sänder bud efter Án(P2), men han är då redan ute på vattnet eftersom han misstänker att kungen vill straffa honom(P3). Kungen bekräftar Áns farhågor till sändebudet(P4) och tar snart sina bröders egendomar i besittning(P5). Innan kungen reser därifrån går hans krigare Ketill ut i närområdet och kommer till en bondgård där han utger sig för att vara Án(P1). Samma kväll kommer Án till densamma bondgården där Ketill är(P2). Án konfronterar Ketill och sticker ut hans ena öga samt skär av honom hans genitalier(P3). Efter detta sänder Án sedan Ketill till kungen som ”bot” för den ena av bröderna som han dräpte(P4). Ketill kommer till skeppen och berättar vad som hänt varefter han blir bortsänd av kungen som inte kan stå ut med att se på den stympade mannen(P5). Án varnar bonden och hans familj för kungens oundvikliga hämnd(P2). Ingjaldr kommer och bränner gården(P3), men efter att kungen har rest hjälper Án bonden att bygga upp gården på nytt(P4). Án stannar hos bonden över sommaren och den följande vintern och under denna period blir bondens dotter, Drífa, gravid med Áns barn(P5).

Från bondens gård reser Án vidare österut i skogen(P1) och blir snart förföljd av rövaren Garan(P2). Garan skjuter en pil mot Án och Án skjuter tillbaka så att Garan blir sårad(P3). Garan lägger ner sina vapen och går till Án(P4) varpå han bjuder in denne till sin skål och föreslår ett förbund dem emellan(P5). De kommer fram till skålen och går in för att övernatta(P1). Án tar jobbet att tända upp eld i skålen och då han vänder ryggen till försöker Garan hugga honom i ryggen men misslyckas då Án har lagt svärdet där som skydd(P2). De börjar nu slåss(P3) och Án böjer sin motståndare över den ena av sovstenarna i skålen till dess Garans rygg knäcks(P4). Án hugger huvudet av Garan och placerar huvudet i skrevet på kroppen, för att han inte ska gå igen, och tar skålen samt de tillhörande rikedomarna som sina egna(P5). Án reser vidare(P1) och kommer fram till änkan Jórunns gård där han får lov att stanna en tid(P2). Jórunn berättar att kung Ingjaldr letar efter Án och hon rekommenderar att Án inte borde stanna hos henne(P3). Án stannar trots hotet(P4) och de två kommer bra överens

varpå de gifter sig(P5). En tid senare kommer Áns systerson Grímr till Jórunnns gård och blir väl mottagen av Án.

En man som heter Ívarr kommer till kung Ingjaldr(P1), han fattar tycke för kungens syster, Ása, och får uppgiften att dräpa Án för att vinna rätten till hennes hand(P2). I och med detta skapas en situation av intressekonflikt i och med det ultimatum Ívarr får av kungen för att vinna systemens hand(P3). Ívarr reser till Án och får vinteruppehåll hos honom(P1). En dag angriper han Án men Án värjer sig och binder honom i väntan på att föra honom till tinget i stället för att dräpa sin motståndare(P2) (detta betyder också att Ívarr misslyckas i sin uppgift för att vinna Ásas hand(P4)). Vid tinget blir saken lagd fram och Án får rätt mot kungen och dennes man(P3). Án knäcker benen på Ívarr och vrider fötterna så de pekar fel väg, varpå Ívarr blir sänd till kung Ingjaldr som en av kungens skatter och som bot för den andra av bröderna som Án dräpte i striderna(P4) (för den narrativa sekvensen om Ívarr är detta P5, sekvens nummer 16 och 17 går in i varandra). Kungen sänder bort den vanställda mannen när han kommer tillbaka utan att ha klarat av sin uppgift(P5). Kungen sänder nu tolv män för att hämta Áns huvud. De tolv männen tar vinteruppehåll hos Án och Jórunn(P1). Väl på plats köper kungens män lojaliteten till några av Áns folk och lägger onda planer tillsammans med dem(P2). Jórunn misstänker de onda planerna och sänder Grímr för att spionera på de misstänkta vintergästerna. Án kommer sedan hem och har blivit varse om falskheten hos männen(P3). Án vägrar dräpa sina egna män som har bytt lojalitet utan sänder bort dem i stället, men kungens män ger han till Grímr att roa sig med(P4). Grímr hänger alla kungens utsända män(P5). Ingjaldr hör om detta och dräper Áns bror Þórir med svärdet Þegn då denne kommer tillbaka till hirden(P2). Kungen sänder skepp med bud om att Þórir kommit för att besöka Án, men Án blir misstänksam då hans bror inte kommer till gården utan i stället stannar på skeppet. Án och Grímr attackerar och dräper alla kungens män(P3). Därefter reser de en hög över skeppet och Þóriks kropp med kungens män positionerade så det såg ut som dessa skulle tjäna brodern(P4). Hela tilltaget från Ingjaldr sågs inte med blida ögon och utkomsten gjorde att folk inte tyckte att kungens ära och värdighet hade höjts av hela handlingsförloppet, snarare att hans anseende hade minskat(P5). En dag uppdagar Án att det är många män i skogen runtomkring gården och deducerar att det är Ingjaldr och hans män som kommit(P2). När kungamännen går mot gården samlar Án och Grímr samman gårdsmännen och går till motangrepp. Gårdens försvarare blir drivna ner mot stranden där de ser sig omringade av kungens flotta varvid Án och Grímr måste fly(P3). Grímr rör sig till döds för att realisera Áns flykt till en liten ö utanför kusten(P4). Án stannar på ön tillsammans med bonden Erpr till dess kungen har rest bort igen varpå han reser tillbaka till

Jórunn. Án hämtar nu allt sitt gods från skålen han tog från Garan för att ersätta det gods som kungen har förstört eller plundrat, det leder till att de kan återupprätta rikedom som var och mer därtill(P5). Både Án och kungen omger sig nu av spejare och vakter för att bli varse den andres rörelser och Án blir orolig då han ser en eld på Erprs ö(P2). Han ror ut och konfronterar den unge mannen som sitter vid elden(P3) men uppdagar snart att det är hans egen son, Þórir, som han fått med Drífa, dottern till bonden han hjälpte efter att Ingjaldr bränt ner hans gård(P4). Tillsammans reser de tillbaka till gården där Án och Jórunn bor(P5). Þórir blir hos sin far över vintern(P1), men efter en tid har Án inte lust att försörja honom längre om han inte åtar sig uppgiften att hämnas sin namne(P2). Þórir antar uppgiften och reser snart ut i viking. Efter att han framgångsrikt rest runt och ökat sitt anseende såväl som sina ägodelar och sitt manskap kommer Þórir till kungens hus om natten och sätter fyr på detta(P3). När kungen bryter upp stockarna i skålen för att ta sig ut är Þórir nära till hands och ger kungen banehugg(P4). Han tar sedan mycket gods och kungens syster med sig därifrån och sänder det till Án(P5). Efter detta reser Án till Hrafnista och bosätter sig där resten av sitt liv.

6.2 Tematisk analys

Denna saga innehåller inte många tematiska sekvenser men det går att finna likheter i sekvenserna då Án ror ut till ön utanför hemmet. Den första gången Án ror ut till ön är när han är sårad från kungens anfall mot Jórunns gård där Án har bosatt sig. Det är till följd av ett externt hot, i form av kungen, som han reser till ön den gången. Han får hjälp av bonden Erp och kommer hem frisk och utan kungens fortsatta förföljelse då denne tror Án har drunknat. Vid en senare tidpunkt reser Án ut till ön till följd av att han ser en eld på ön som utgör ett potentiellt hot från kungens män. Han kommer tillbaka hem från ön med en son som senare hämnar Áns broder Þórir's död genom att dräpa kung Ingjaldr. Ön är räddningen för Án bägge gångerna, men på olika sätt och han reser dit av olika grunder, den ena gången för att undfly ett externt hot mot hans liv och den andra gången för att förebygga ett potentiellt nytt hot mot hemmet. I slutänden för bägge resorna till ön till att Án undkommer hotet som kung Ingjaldr utgör. Det kan vara en representation av hur de ursprungliga landtagarna drog till Island för att undkomma en hotande konflikt med kungamakten och hur deras ättlingar flera generationer senare kommer tillbaka till Norge med kännedom om den riktiga kungen i stället för småkungarna som rådde vid tiden för utvandringen. I samhället under 1400-talet, då sagorna blev nedskrivna i den

version som ligger till grund för analysen, kan det eventuellt visa på en likhet till det isländska samhället och hur stridigheter mellan mäktiga familjer nästan slet samhället i delar genom sina maktkamper ett par generationer tidigare. Fylkeskungarna i sagan kan då representera storfamiljerna. I slutänden förespråkar Án kungamakten inför sonen Þórir, något han förutser snart kommer att omfatta hela Norge. Hans uttalanden om att det är bättre att hålla sig till en nationstäckande kungamakt än att eftersträva makten och egendomarna till fylkeskungarna kan vara en affirmation av den isländska troheten till den norska kungamakten i 1400-talet genom att visa till att släkten har haft ett liknande förhållningssätt i flera generationer.

Den andra indikation till ett tematiskt sammankopplat sekvenspar är då Án brottas med hirdmannen Björn, och den då han brottas mot en okänd yngling ute på Erprs ö. I den första av dessa sekvenser går Án in i konfrontationen utan en fastslagen social position i hären då han inte har antagit utmaningarna till antagonisterna som trakasserar honom. Han blir utmanad av Björn och bevisar sin styrka och ära inför de församlade männen då han vinner brottningskampen och kastar Björn i elden. Senare i sagan berättas det om hur Án brottas med en okänd yngling som han finner ute på Erps ö efter att han har sett en eld på ön. I detta möte går Án in med en etablerad ära och bevisad styrka inför omvärlden. Det är även Án som tar rollen av antagonisten i det första mötet då han utan förvarning skjuter en skål ur händerna på ynglingen. Efter att ynglingen bevisat sina kunskaper med sin egen pilbåge bjuder han in Án till brottningskamp. Denna kamp förlorar Án i det att han måste stanna upp och återhämta sig medan ynglingen ännu inte behöver vila. Det är i denna paus det blir uppdagat att ynglingen är hans egen son Þórir. När detta kommer till daga avslutar de brottas och Án får bevisat sin okända sons styrka. Temat visar på en obruten styrka i familjen och hur viktiga fysiska attribut var i bestämmandet av en individs rank i samhället. I båda fallen bygger vinsterna upp mot en fortsatt ära för familjen då både far och son kan visa sig bättre än kungens män, Án genom en direkt styrkemätning och Þórir i sin tur genom att mäta sig med Án som då redan har mätt sig, och överkommit, kungens män.

6.3 Ideologi

I konflikten mellan kung Ingjaldr och hans bröder, kung Ulfr och kung Ulfr, tar Án initiativet till att avsluta kampen tidigt då han skjuter bröderna från lönnedom. Det är tvivelsamt om det

verkligen handlar om att Án har betett sig ärelöst då han skjuter bröderna, vilket kung Ingjaldr menar, eller om det enbart handlar om att han vill minska äran som Ingjaldr kan vinna genom sina segrar. Upptakten till konflikten är byggd på en grund av lögner från Ingjaldrs sida, han lurar sina män att bli med i strid genom att bryta sitt löfte om fredliga förhandlingar med bröderna. Án verkar tidigt ha fått en känsla av missförtroende gentemot kung Ingjaldr; han tackar inte kungen för guldringen han får i namngåva, han överväger att hugga ihjäl kungen då hans bror Þórir erbjuder honom svärdet Þegn och han varnar Þórir för att kungen kommer vända sig mot honom i sin falskhet för att nämna några av indicierna på hans misstro mot Ingjaldr.

En kort tid efter att Án flyr undan Ingjaldr stympar han och sänder sin dittills största antagonist, kungens man Ketill, som botgöring för den ena av kungens bröder som han dräpte. Det låter mer som ett återupprättande utav sin egen heder genom hämnd på den man som så många gånger uttalat sig nedsättande om Án och förklarat dennes mindervärde i jämförelse med riktiga män. Det är en ”öga för öga” strategi som går att skönjas i Áns agerande; Ketill har ifrågasatt Áns manlighet och Án återupprättar sin ära genom att ta Ketills manlighet från honom rent fysiskt. ”Boten” för den andra brodern är i form av vanställandet av Ingjaldrs utsände lönnmördare samt vinsten, och därmed vinnandet av prestige, vid tinget där Án lägger fram sitt ärende mot kungen. Genom dessa två botgörelser har Án klarat att vinna en stor mängd ära på kung Ingjaldrs bekostnad, och det enbart genom att bete sig ärofullt gentemot de som visar sig förtjänta av det och genom att uppföra sig enligt normerna i samhället. Det bygger upp en grund på vilken Án etablerar sin rätt i samhället som en av dess stormän. Han följer normerna och reglerna i samhället och höjer sin position genom att jobba innanför de regler och uppföranden som samhället och hans egen sociala status dikterar då han försvarar oskyldiga och står upp mot sina antagonister och mot den falska kungen.

Genomgående i denna saga finns det en känsla av att den anspelar och knyter upp till de övriga tre sagorna genom att införliva episoder som liknar dem i de andra sagorna läsaren redan har tillgodogjort sig. Án anses som nästan helt oduglig i sin barndom, dock inte helt som en askeladd, och hämtar en stol till sin mamma på liknande sätt som det blir beskrivet i *Ketils saga Hængs*. Under sagans gång möter Án på en laglös man, Garan, som följer efter honom, ett möte som påminner starkt om liknande upplevelser som Ketill har i mötena med Gusi och Sóti. Án nekar att ta en plats vid högsätet då han först kommer till kungen och brottas sedan mot kungens män då de driver med en man som i deras ögon är oduglig, vilket påminner om episoden då Oddr utger sig för att heta Nävermannen i *Qrvar-Odds saga*. Án finner sin son och upptäcker

Þórir styrka genom brottning vilket är återkommande genom flera sagor: Oddr och Án brottas med sina okända söner, den ena gången leder det till sonens död, den andra gången till sonens vidare framgång i livet. Dessa är bara några av likheterna där det går att dra direkta paralleller mellan *Áns saga bogsveigis* och de andra sagorna om släkten från Hrafnista. I tillägg till dessa likheter bär sagan likheter med andra sagor utanför denna kvartett av sagor bundna till familjen. Tonen genom sagans narrativ liknar mer på en *Íslendingasaga* och vissa episoder har likheter med andra sagor om familjens senare efterlevande. Ett exempel är episoden då Þórir dör, vilken liknar episoden av *Egils saga Skallagrímssonar* där Egils farbror, Þórolfr, dör. Både Þórir och Þórolfr är beskrivna som kungens män och håller sig lojal till kungen varpå båda blir dräpta då deras familjer utvecklar konflikter med kungamakten.¹⁸⁵ Sagan knyter an till de andra sagorna och skapar en kontinuitet som överbygger gapet mellan det arkaiska gamla i de äldre sagorna och det medeltida samhället i vilket skrivaren av sagorna lever. Sagan är ett steg närmare utformningen som man ofta finner i *Íslendingasögur* i det att den inte innehåller några extrema former av det fantastiska, den avhandlar människor som lever i en tid som går att fastställa genom sagans interna kontinuitet. Genom likheten till *Egils saga* bygger *Áns saga bogsveigis* också en koppling till titelhjälten i denna saga och kopplar därmed narrativet till ytterligare en saga om en högättad islänning med rötter från Hrafnista.

Utöver de kopplingar som finns till de andra sagorna om Hrafnista-männen, och vidare till storfamiljerna på Island, ger sagan även ett uttryck av att bygga upp ett avståndstagande från småkungarna och de konflikter som låg bakom de ursprungliga islänningarnas exodus från Norge. Tillsammans med slutet, där vikten av kungamakten poängteras och genealogin förgrenar sig till att inte bara omfatta isländska efterkommande utan även norska ättlingar till familjen, föreligger en känsla av att sagan avrundar och slussar in *Hrafnistumannasögur* i nedskrivandets samtid och nära förflutna tid. En sådan tolkning visar på sagan som ett redskap för att bygga en litterär bro till sin samtid i vilken aristokratin kunde använda den för att främja sin position i samhället som var starkt präglad av att finna sig en position vid det norska hovet. Möjligheten att visa fram en obruten släktskap till framstående norska familjer kan då ha varit ett praktiskt redskap för att visa på sin uråldriga rätt till den höga platsen man innehar eller aspirerar till inom det norska samhället.

---

¹⁸⁵ Jónsson, *Egils saga Skallagrímssonar*, s. 22–24, 61–65

7. Analys och diskussion

Gemensamt för alla sagorna som ingår i samlingen *Hrafnistumannasögur* är att de primärt förhåller sig till en protagonist och inte till det större perspektivet som utgörs utav flera generationer av en släkt. Många andra sagor förhåller sig till mer än en individ av en familj och gärna då från olika generationer så att man kan följa en längre historietveckling. *Hervarar saga ok Heiðreks* är ett praktexempel på detta, där får man följa tre generationer från samma familj genom en och samma saga. Det som binder narrativet i denna saga samman över flera generationer är den nedärvda familjeförbannelsen som följer med släktklenoden; svärdet Tyrfingr.¹⁸⁶ Det är först när de fyra sagorna blir satta i relation till varandra som samma flergenerationsperspektiv uppstår i samlingen *Hrafnistumannasögur*. Den bild som uppstår när man ser på dessa sagor ställda i perspektiv till varandra är ett porträtt över en mäktig dynasti med stor rikedom, hög social ställning och en kulturell särställning i samhället som ger dem rätten att vara en av de drivande krafterna i samhället de lever i. I *Hervarar saga ok Heiðreks* är det förbannelsen på svärdet Tyrfingr som för familjetragedin vidare från generation till generation, i samlingen *Hrafnistumannasögur* är det skickligheten med pil och båge, och då speciellt de magiska pilarna Gúsisnauta som är en klenod som går i arv i slakten fram till att Oddr mister dem. Snarare än att omfattas av en förbannelse har dessa arveklenoder positiva magiska egenskaper som till stor del hjälper familjen att uppnå framgång och storhet då vanliga medel inte hade varit nog.

Det finns flera element av gemensamma tematiska drag genom hela sagasamlingen *Hrafnistumannasögur*. Bland annat porträtterandet av hjältarna som odugliga "Askeladd"-liknande figurer i sin ungdom men som trots sina till synes bristande karaktärer växer upp till att inneha en hög ställning i samhället och ett högt anseende i sina jämlikars ögon. Undantaget är *Orvar-Odds saga* där titelhjälten uppges vara gott omtyckt av alla i sin närhet och duglig redan från unga år. Samtliga titelhjältar porträtteras som väldigt kapabla med pil och båge, i exemplet med Oddr är det även denna fallenhet som ger honom hans tillnamn. Hjältarna är såpass kapabla att samtliga har magiska pilar till sitt förfogande, men även utan dessa missar de inte sitt mål. Ännu en likhet som är värd att nämna är Hrafnista-männens förmåga att få god

---

¹⁸⁶ Jónsson och Vilhjálmsson, *Fornaldarsögur Norðurlanda I*, s. 189–242

börd då de hissar segel, något som poängteras i *Grims saga* samt i *Qrvar-Odds saga* att det är en förmåga som alla dessa män från Hrafnista besitter.¹⁸⁷

Ovan är bara några av likheterna i sagorna nämnda men det faktum att det förekommer så många likheter mellan dem indikerar ett behov av en uniform bakomliggande tanke genomgående i sagorna. Genom en kontinuitet i sagornas narrativ såväl som de nämnda egenskaperna insinueras en kontinuitet i alla ting i släkten. Samtliga sagor speglar samma typ av hållning, ideal och normer som går att härleda till aristokratin i det isländska samhället. Sagorna är en del av ett större litterärt arv som var en viktig del av maktelitens yttrande av egen identitet i det medeltida isländska samhället. Ett gott exempel på detta är att *Qrvar-Odds saga*, speciellt den långa versionen, har många gemensamma drag med äventyrssagor av en senare typ, *riddarasögur*. Det vi kan uppfatta som en blandning av litterära genrer och narrativa stilar visar kanske hellre på ett långvarigt intresse för litteratur i samhället där man anpassar kända narrativ till de senaste litterära trenderna. Trots likheterna mellan *Qrvar-Odds saga* och sagor i genren *riddarasögur* är det uppenbart att sagan har varit känd tidigt i det isländska samhället då den är omnämnd i ett av de äldsta daterade manuskripten som innehåller *fornaldarsögur*, Holm perg. 7 4to. *Qrvar-Odds saga* förekommer även i form av en intertextuell referering i manuskriptet AM 544 4to, ett av manuskripten som utgör *Hauksbók*, som är ansett att vara en del av Haukr Erlendssons (ca1265–1334) privata bibliotek. Haukr var en man som gjorde karriär i det norska hovet och det har därför spekulerats att hans bibliotek speglar de typer av texter som var viktiga för att ta sig till den position han innehade. Bland lagtexter, kristna texter och berättelser som, innanför akademiska kretsar, traditionellt sett har värderats högre som bärare av historiska skildringar finner vi även *fornaldarsögur*. AM 544 4to har daterats till ca 1290–1360, vilket är relativt samtida med Holm. perg. 7 4to, vilket dateras till ca 1300–1325. I manuskriptet berättar *Hervarar saga ok Heiðreks*, bland mycket annat, om slaget på Sámsey som förekommer i både *Hervarar saga ok Heiðreks* och *Qrvar-Odds saga*. En sådan intertextualitet visar på vikten av litteratur i det isländska samhället och hur utbredd användandet av litteratur var i det aristokratiska samhällsskiktet vid denna tid. Det går även att se likheter mellan Hrafnhildrs nekande att gifta sig med de två hedniska männen, i *Ketils saga Hængs*, och kvinnor i kungasagorna som vägrar giftermål grundat i att de potentiella makarna är hedniska män,¹⁸⁸ vilket diskuterats i analysen utav *Grims saga*. Dessa är externa litterära

---

¹⁸⁷ Jónsson och Vilhjálmsón, *Fornaldarsögur Norðurlanda I*, s. 276, 290, 341

¹⁸⁸ Aalto, *Categorizing Otherness in the Kings' Sagas*, s. 163

argument för att koppla *fornaldarsögur* och speciellt då gruppen *Hrafnistumannasögur* till det aristokratiska skiktet av samhället och visar på texternas bruk för att bygga upp en gemensam kultur. Tillsammans med de övriga intertextuella kopplingarna som redan har presenterats, visar detta ett utbrett användande utav *Hrafnistumannasögur* med syfte att bygga upp ett socialt kapital. Detta görs primärt genom genealogiska kopplingar innanför annan isländsk litteratur.

I tillägg till dessa kopplingar går det att se ett klart sammanhang mellan livsförloppets uppbyggnad för titelhjältarna i *Hrafnistumannasögur* och den formaliserade uppbyggnaden utav *vitae*, helgonsagor. Berättelser om helgon var en av de vanligaste formerna av litteratur i de medeltida europeiska samhällena. Struktureringen utav helgonens liv har starkt inspirerat andra typer av isländsk litteratur så som *konungasögur* och *biskupasögur*.¹⁸⁹ Sagorna om de isländska biskoparna följer ett europeiskt mönster för biskopslegender i sin komposition. Mönstret är att sagorna avhandlar titelpersonens barndom, ungdom, biskopsvalet (där de initialt vägrar anta det ärofulla uppdraget), episoder från biskopens liv (som underbygger en senare helgonförklaring) och sist men inte minst döden och omständigheterna kring den.¹⁹⁰ På ett liknande sätt är de flesta av *Hrafnistumannasögur* uppbyggda. De startar med barndomen, ofta som Askepott-gestalter som diskuterats ovan, vidare till ungdomen där de utmärker sig med handlingar som pekar mot framtida egenskaper. Ketill bärgar hö, Oddr vägrar völván och reser på sina första äventyr norrut, Án drar upp ett träd med rötterna som om det var ingenting. Biskopsvalet blir här översatt till att de har bevisat sin duglighet, och det gör de genom fisketurer (Ketill), besegradet av kända vikingar (Oddr) respektive styrkemätning mot kungens män (Án). Episoderna från livet är många i samtliga sagor och visar hur de bygger upp ett anseende för att sedan stadga sig i sin roll som innehavare av makt. Döden leder i samtliga fall till en vidareföring utav deras förvärvade renommé till kommande generationer, genom arv av gods såväl som genom att användas genealogiskt för att skänka gravitas till de efterföljande stormännen. Det är endast Grímr som inte följer detta mönster, mest på grund utav sagans korta form. I stället måste delar av hans liv läsas ut från sagan före och efter i samlingen. I *Ketils saga* får vi läsa om Grímrs barndom och i *Örvar-Odds saga* får vi höra om hans bortfostrande av sonen Oddr och deras senare återförening. Det är endast ett äventyr, där han återfinner Lophœna, och hans stadgande som en högt ansedd man som förmedlas i sagan. Omständigheterna kring hans död är inte heller nämnda, men de insinueras att ha efterskänkt

---

¹⁸⁹ Tulinius, *The Matter of the North*, s. 160

¹⁹⁰ Mundal, "Sagalitteraturen", s. 442

makt och högt anseende till sina ättlingar, som de andra männen från Hrafnista, i slutet av *Orvar-Odds saga*. Oddr kommer tillbaka till Hrafnista och möter ättlingarna som fortfarande frodas där närmare 300 år efter att Oddr först gav sig av därifrån. *Gríms saga loðinkinna* är den enda sagan som inte är ”komplett” från en strukturell synpunkt. Det kan ha sin grund i att sagan primärt har använts som introduktion till *Orvar-Odds saga* och för att knyta denna saga samman med *Ketils saga Høngs* som diskuterats tidigare. Utöver de strukturella likheter som redan påvisats mellan *Hrafnistumannasögur* och litteraturen som användes i lärda kretsar, visar detta ännu en dimension av utav ett strukturellt efterliknande utav kristen litteratur. De strukturella likheterna förstärker ytterligare en gång sagasamlingens koppling till den litterära eliten i samhället.

Förutom den intertextuella användningen utav *fornaldarsögur* och de likheterna till andra genrer som denna genre visar tecken på, speglar *Hrafnistumannasögur* även samhället som har skapat denna samling av sagor på andra sätt. Bland annat finner vi likheter till fiskeindustrin som växte fram som en viktig del av den isländska ekonomin under 1200-talet. Vikten av fisket för familjens och bygdens överlevnad är starka teman speciellt i de första två sagorna, *Ketils saga Høngs* och *Gríms saga loðinkinna*. Genom att relatera sagan till samtidens samhälle blir det lättare att dra paralleller till den egna familjen, omständigheter i samhället och vikten utav sagan som en potentiell källa till den egna historieförmedlingen för läsaren, och troligtvis även skrivaren, i medeltiden. Fisket är kanske en av de mest handfasta kopplingarna till försörjningen i samhället och kopplar därigenom de litterära verken till den faktiska ekonomin som rådde, detta ger oss en extern koppling mellan sagorna och det isländska samhället. Det finns andra kopplingar som inte är lika konkreta för oss idag. När vi idag läser sagorna har vi inte med oss den samma kulturella bakgrunden som en isländsk läsare under medeltiden skulle ha haft. För en individ som levde i ett medeltida katolskt kristet samhälle var Bibeln den mest välkända texten som existerade. Det är därför inte svårt att tänka sig att de med lätthet kunde se kristna motiv underliggande i narrativen i *fornaldarsögur* så som de blev nedskrivna och använda i dåtidens samhälle. Det kan vara genom en sådan associering mellan det välkända bibliska motivet om hur lärjungarna började följa Jesus som framställningen av Ketill och Grím som fiskare har fått stort fokus, vilket är nämnt ovan. Även i detta hänseende handlar det om att koppla släktens ursprung till accepterade bibliska ursprung och normer.

De immateriella, och många gånger bibliska, kopplingarna till idésamhället och den isländska aristokratins utveckling av skick och bruk figurerar tydligt i texterna. En av de viktigaste

funktionerna detta har är rentvättandet av familjens förflutna genom att framställa anfäder som nästan kristna. Detta sker bland annat genom de mer nobla moraliska rättningslinjerna som hjältarna följer, såväl som att de reflekterar ett levnadssätt och handlingar som påminner om kända bibliska passager. Det speglar även utvecklingen som skedde i det större skandinaviska området några generationer tidigare, medan Island inrättade ett decentraliserat styrsystem gick resten av Europa mot en centraliserad feodal samhällsstruktur. Det de ursprungliga islänningarna, enligt sagorna, undflydde i och med sin utvandring till Island var deras ättlingar tvungna att hantera och förlika sig med. *Orvar-Odds saga* är på många sätt en gestaltning av denna övergång från det decentraliserade styret där familj och den egna styrkan var samhällsstrukturen som styrde individens agerande, till det europeiska idealet med kungamakten som högsta instans och där individen var tvungen att underkasta sig denna överordnade makt för att kunna stiga i anseende och rang inom samhällets struktur. Oddr startar som en man som skapar sin egen legend genom styrka och ära, men han är trots detta inte mer än en individualistisk viking som härjar för sin egen vinning. Det som följer är hans introduktion till kristendomen och till det för medeltiden mer normativa samhället där han tar tjänst hos en kung för att skapa sin lycka. Han jobbar då innanför det accepterade systemet vilket leder till att han så småningom höjer sin status hela vägen upp till kungaämbetet. Sagan om Oddr sträcker sig över flera hundra år och skulle därför kunna representera resan, eller snarare utvecklingen, som en familj ur den isländska aristokratin var tvungen att företa sig för att klara sig genom samhällsutvecklingen som skedde på Island. Familjerna hade sitt ursprung i ett traditionellt norrönt samhälle med en spridd maktstruktur, vilken representeras av fylkeskungar och inflytelserika släkter i *Hrafnistumannasögur* och andra *fornaldarsögur*, och med tiden kom de till att vara mindre autonoma under den norska kungamakten samt med hovet och lojalitet till kungaämbetet som primär framkomstväg till maktens positioner. *Áns saga bogsveigis*, som kommer därefter i samlingen, följer ett liknande motiv. Titelhjälten är avigt inställd mot fylkeskungen Ingjaldr redan från starten och jobbar senare emot det decentraliserade samhället som Ingjaldr representerar. I slutet av sagan råder han sin son att inte ta de egendomar som traditionellt hade hört till fylkeskungen då han är säker på att en sådan position snart kommer att vara inaktuell i samhället eftersom en central kungamakt snart är i antågande. Genom associering med sagan kan en familj således visa sin historiska lojalitet till den norska kungamakten såväl som ta avstånd till det decentraliserade styret som rådde på Island före den norska kungen tog makten där, och som ledde till det inbördeskrig mellan rika familjer som präglade slutet av fristatstiden.

Det går att se spår av vikten av att bibehålla titlar/positioner/epitet i den isländska litteraturen. Genomgående i *Hrafnistumannasögur* accepteras utmaningar för att den utmanade individen inte ska uppleva förminskad ära. Det är ingen av titelhjältarna som godtar att en förolämpning eller utmaning av deras auktoritet blir framställd utan att de antar utmaningen. De straffar och/eller tar hämnd på den som lagt fram utmaningen. I de första två sagorna om Ketill och Grím tar dessa aktioner sig uttryck i holmgång, vilket var en laglig utmaning, då deras döttrar vägrar gifta sig med potentiella makar som kommer och friar. Friarna känner sig då kränkta när de inte få sin vilja igenom och förolämpar i sin tur de båda titelhjältarnas omdömen då de inte godtar döttrarnas beslut vilket leder till denna utmaning som löses genom strid. De två andra visar prov på att anta utmaningar mot deras ära vid flera tillfällen men ett par av de tydligaste är troligen då de sitter med låg ställning vid sina respektive kungars hov. Oddr när han utger sig för att vara den vandrande Nävermannen och Án då han först kommer till kung Ingjaldrs hov. Båda hjältarna innehar en låg ställning bland kungens män till trots för sin arvsrätt till en hög ställning, och i Oddrs fall hans eget tidigare uppbyggda renommé. Till trots för den låga position de själva har satt sig i, lyser deras rätta persona genom fasaden medelst deras handlingar såväl som genom deras användande av skaldekonst under konflikterna. Ädelheten är en kvalité som är medfödd och som märks av, oavsett vad som görs för att dölja den. Det är även fallet i *Gríms saga loðinkinna* då skrivaren eller Grím själv markerar skillnaden mellan Lophœna i trollhamn och alla de övriga trollkvinnor som förekommer i sagorna. Att hon benämns som *kona* (kvinna) i stället för troll reflekterar troligtvis mest nedskrivarens fasta föreställningsbild om att en ädel persons natur märks av rent fysiskt i sagornas värld. Även bortförandet av Lophœna, som är en grov ärekränkning, blir hämnat då hennes styvmor blir straffad med att stenas till döds.

8. Konklusion

Ambitionen genom denna avhandling har varit att undersöka vilka interna och externa faktorer tyder på användandet av *Hrafnistumannasögur* i byggandet av symboliskt kapital bland makteliten i det medeltida isländska samhället.

Samtliga utav *Hrafnistumannasögur* innehåller strukturer med utpräglad lärda drag: narrativa kvalitéer, tematiska kopplingar så som typer och antityper, samt en användning av ideologi, som samtliga överensstämmer med utbildningsnivån för den isländska aristokratin. Sagorna följer strukturerna inom litteraturen som de lärda i samhället, lekmännen, hade fokus på under sin utbildning. Om detta skedde medvetet eller omedvetet är inte lätta att säga, men faktumet kvarstår att vissa strukturer och drag från kristen litteratur så väl som från andra typer av sagor går att återfinna i uppbyggnaden av *Hrafnistumannasögur*. Detta betyder att sagorna har varit ett uttryck för den grupp-specifika kulturen bland den litterära makteliten på Island. Det historiska användandet utav narrativen som senare skulle komma att bli det vi känner som *fornaldarsögur*, visar även på en tradition i Skandinavien av att knyta släktens ära till forna tiders hjältar. Därigenom vinner man socialt kapital då anseendet och äran som förfäderna innehade avspeglar sig i arvsrätten till makt och prestige i samtiden. Det historiska behovet att styrka sin position genom genealogier för att skapa sig en plats i det norska samhället omfattar även användandet av sagahjältar, däribland titelhjältarna i *Hrafnistumannasögur*. Utifrån den historiska utvecklingen går det att argumentera att det inte bara var gentemot det norska samhället som den isländska aristokratin behövde hävda sin rätt till makt. Ursprunget till att använda sig utav sagor och hjältar måste först ha figurerat för att styrka sin position internt i det nya samhället, men har gamla anor både inom en äldre skandinavisk kontext såväl som i latinska texter. Senare användes samma taktik gentemot det norska samhället och en större europeisk kontext för att aristokratin skulle kunna bevisa sin rätt även där. Genomgående i samlingen *Hrafnistumannasögur* går det att finna underliggande ideologier som genomsyrade det medeltida isländska samhället. Makteliten i samhället var tvungna att finna nya tillvägagångssätt för att bibehålla sin stats i samhället efter att den norska kungen fick makt över landet, i och med detta lade man större vikt vid att söka sig en plats vid det norska hovet än man tidigare gjort. För att rättfärdiga den upphöjda ställning de sökte i det norska samhället kan det ha spelat en avgörande roll att visa på sin arvesätt till ställningen. Kvad och diktning, speciellt eddadikt i *fornaldarsögur*, visar till idealen för kulturella uttryck bland samhällets elit.

Bruket av diktningen finns i samtliga *Hrafnistumannasögur*, och dess användande är knutet till aristokratins skick och bruk. Förmågan att skapa kvad är knutna till idealen kring de mentala förmågor och talanger som associeras med det övre skiktet av det isländska samhället och idealen blir därmed förstärkta genom porträtteringen utav denna klass i sagorna.

Det faktiska värdet av en handskreven bok är något som kanske förbises lite i en modern litterär miljö som oftare tar sig an innehållet i texterna. Faktum är att det var dyrt och tidskrävande att framställa böcker och andra typer av texter under medeltiden vilket ledde till att ägandet av böcker blir ett uttryck för det ekonomiska kapitalet en individ innehade. Uppvisandet av denna rikedom blir då en symbol för individens tillgångar och skapade kulturellt kapital genom att andra såg denna symbol för ekonomisk välgång. Det kulturella kapitalet var avhängigt av olika symboler som ger uttryck för rätten till individens status så som klädkoder och mode, kvalité och utformning av personliga ägodelar och, så klart, mark, gårdar, djur och andra fasta egendomar. Den fysiska boken är även ett uttryck för det sociala kapitalet genom att den beskriver kopplingar till familjen och potentiellt till andra viktiga släkter och personer genom de genealogier som figurerar i sagorna. Det utbredda användandet utav *fornaldarsögur* i genealogier, samt en bokstavlig tro på Bibeln med dess alla mytologiska inslag, kan ha givit *fornaldarsögur* en högre grad av historicitet i den isländska aristokratins ögon än vad vi idag tillskriver den. Det är genom kopplingen till den egna släkten som en individ kan utveckla de sociala kontakter och de sociala band och allianser som släktens ställning i samhället öppnar upp för. Det sociala kapitalet var alltså beroende av att en individ kunde påvisa sin arvsrätt till den framstående position man eftersträvade, såväl som möjligheten att ge riktiga uttryck för kulturellt kapital, för att visa sin grupptillhörighet, och ekonomiskt kapital. Det ekonomiska kapitalet var avgörande för att finansiera de kulturella uttrycken som särställde aristokratin i samhället samt för att bekosta gåvorna som var en viktig del utav alliansbildningar och vänskapsuttryck. *Hrafnistumannasögur* i sin handskrivna originalform skulle således vara ett ypperligt uttryck för alla tre delarna som utgjorde det symboliska kapitalet i det medeltida isländska samhället.

Sagorna i samlingen *Hrafnistumannasögur* visar på en likhet med utvecklingen i samhället som skapade dem. De går från att handla om enskilda familjer, i *Ketils saga Hængs* och *Gríms saga loðinkinna*, till att vara en del av en större samhällsstruktur och med en centraliserad makt i form av en kung, en utveckling som återfinnes i både *Qrvar-Odds saga* och *Áns saga bogsveigis*. Genom litteraturen förs läsaren från ett uppdelat klan-samhälle in i ett feodalt

samhälle som i allra högsta grad är normen för tidsepoken då sagorna skrevs ned. Progressionen internt i *Hrafnistumannasögur* tyder på en medveten reflektion över det isländska samhällets övergång från fristatssamhället till att vara underlagda den norska kungamakten. Ponera att sagorna i *Heimskringla* var skrivna för en isländsk publik för att framvisa fördelarna med en centraliserad makt, samt fördelarna med att anpassa sig till den vedertagna europeiska samhällsstrukturen. Detta kan ha varit ett starkt politiskt medel för att påverka ett samhälle som saknar ledning att röra sig mot en struktur som garanterar lagar och ordning, genom att kungen har den yttersta makten. Den accepterade synen på kungasagorna som finns bevarade i *Heimskringla*, är att de är skrivna för en norsk marknad. Möjligheten att de även kan ha figurerat i det isländska samhället för att reflektera fördelarna med den feodala strukturen, i ett land som slets sönder av inbördeskrig, bör dock övervägas. Genom sagorna i *Heimskringla* kunde man se idealsamhället, och genom förflyttningen mot detta ideal i det gemensamma narrativet i *Hrafnistumannasögur* kunde makteliten visa på en historisk lojalitet till kungamakten, och därmed cementera sin plats vid hovet. Detta sätter *Hrafnistumannasögur* i en kontext där sagorna kan behandlas som ett medel för att öka både det kulturella och det sociala kapitalet till en individ associerad med dem.

Då Island koloniserades hade de nya islänningarna ingen egen gemensam historia i det nya landet. Kanske är det därför de redan tidigt började fokusera på att bevara den gemensamma historien för alla de skandinaviska, norröna områdena. Deras intresse för historia och historiebevarande gagnade dem väl i det att det gav dem högt anseende i resten av den norröna akademiska världen. Det skapade även en av grunderna till den isländska aristokratis gruppidentitet, den isländska litteraturen. Deras förfogande över litteraturen gav dem även en unik möjlighet att skriva sagorna på ett fördelaktigt sätt för den egna gruppen utifrån samhällets normer och ideal. På samma sätt som Bourdieu menar att familjen är både subjekt och objekt på samma gång då det kommer till familjefotografering, för att stärka familjegruppens interna integritet, kan de isländska sagorna, och däribland *fornaldarsögur*, ses som ett medium där makteliten och dess kultur är subjekt och objekt på samma gång. Sagorna är en del i att definiera denna grupp genom de strukturella greppen aristokratin tillägnat sig under sin utbildning, såväl som genom de ideologiska strukturer som förekommer i dem. Förutom utbildningen som detta tyder på visar även innehållet i *Hrafnistumannasögur* på likheter med andra litterära genrer. De kan kopplas samman med *Íslendingasögur* genom genealogier och gemensam tematik, till *vitae* genom uppbyggnaden av hjältarnas liv samt till *Konungasögur* genom samhällsidealen som

förmedlas. Dessa likheter placerar dem i en större litterär kontext som en del av ett intellektuellt uttryck utav aristokratins maktposition i samhället.

9. Källförteckning

Aalto, Sirpa. *Categorizing Otherness in the Kings' Sagas*, volym 10 av *Dissertations in Social Sciences and Business Studies*. Joensuu: Publications of the University of Eastern Finland, 2010.

Aðalbjarnarson, Bjarni. *Heimskringla I*, volym 26 av *Íslenzk fornrit*, red. av Bjarni Aðalbjarnarson. Reykjavík: Hið Íslenzka fornritafélag, 1941.

Atkinson, Will. *Class*. Cambridge/Malden: Polity Press, 2015.

Benediktsson, Hreinn. *The First Grammatical Treatise: introduction, text, notes, translation, vocabulary, facsimiles*, volym 1 av *University of Iceland publications in Linguistics*, red. av Hreinn Benediktsson. Reykjavík: Institute of Nordic Linguistics, 1972.

Benediktsson, Jakob. *Íslendingabók – Landnámabók*, volym 1 av *Íslenzk fornrit*, red. av Jacob Benediktsson. Reykjavík: Hið Íslenzka fornritafélag, 1968.

Bourdieu, Pierre. *Kultur och kritik*. Översatt av Johan Stierna. Göteborg: Diadalos, 1992.

Bourdieu, Pierre. *Kultursociologiska texter*. Översatt av Donald Broady, Margareta Fatton, Mikael Palme och Görrel Westander. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion, 1993.

Brown, Ursula. *Dorgills saga ok Haflida*. London: Oxford University Press, 1952.

Clunies Ross, Margaret. "Introduction". I *Old Icelandic Literature and Society*, red. av Margaret Clunies Ross, s. 1–7. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Clunies Ross, Margaret. *A History of Old Norse Poetry and Poetics*. Cambridge: D. S. Brewer, 2005.

- Coleman, James S. "Social Capital in the Creation of Human Capital". I *American Journal of Sociology*, volym 94, Supplement: Organizations and Institutions: Sociological and Economic Approaches to the Analysis of Social Structure (1988), s. 95–120. Chicago: University of Chicago Press, 1988.
- Ferrari, Fulvio. "Ogmundr: The Elusive Monster and Medieval 'Fantastic' Literature". I *Studi anglo-norreni in onore di John McKinnell: He Hafad Sundorgecynd*, red. av Maria Elena Ruggerini, s. 365–377. Cagliari: Cooperativa universitaria editrice cagliaritana, 2009.
- Fine, Gary Alan, Martin, Daniel D. och Sandstrom, Kent L. "Symbolic Interactionism at the End of the Century". I *Handbook of Social Theory*, red. av George Ritzer och Barry Smart, s. 217–231. London/Thousand Oaks/New Delhi: SAGE Publications, 2001.
- Finsen, Vilhjálmur. *Grágás: Konungsbók*. Odense: Odense Universitetsforlag, 1974.
- Harker, Richard, Mahar, Cheleen och Wilkes, Chris. "The Basic Theoretical Position". I *An Introduction to the Work of Pierre Bourdieu*, red. av Richard Harker, Cheleen Mahar, Chris Wilkes, s. 1–25. London: The MacMillan Press LTD, 1990.
- Harris, Joseph. "Traditions of eddic scholarship". I *A Handbook to Eddic Poetry*, red. Carolyne Larrington, Judy Quinn och Brittany Schorn, s. 33-57. Cambridge: University Printing House, 2016, första paperback utgåvan 2018.
- Haugen, Odd E. "Tekstkritikk og tekstfilologi". I *Handbok i Norrøn filologi*, red. av Odd E. Haugen, s. 128–193. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, 2013, 2. opplagan.
- Heggstad, Leiv, Hødnebo, Finn och Simensen, Erik. *Norrøn ordbok: 5. Utgåva av GAMALNORSK ORDBOK ved HÆGSTAD og TORP*. Oslo: Samlaget, 2008, femte utgåvan.

- Hermanson, Lars och Orning, Hans Jacob. "Friends and Allies". I *Nordic Elites in transformation, c. 1050-1250, Volume II; Social Networks*, red. av Kim Esmark, Lars Hermanson, Hans Jacob Orning, s. 54–75. New York: Routledge, 2020.
- Jakobsson, Ármann. "Identifying the Ogre". I *Fornaldarsagaerne: myter og virkelighed: studier i de oldislandske fornaldarsögur Norðurlanda*, red. av Agneta Ney, Ármann Jakobsson och Annette Lassen, s. 181–200. Köpenhamn: Museum Tusulanums Forlag, 2009.
- Jakobsson, Ármann. "The Earliest Legendary Saga Manuscripts". I *The Legendary Sagas: Origins and Development*, red. av Annette Lassen, Agneta Ney, Ármann Jakobsson, s. 21–32. Reykjavik: University of Iceland Press, 2012.
- Jónsson, Finnur. *Egils saga Skalla-Grímssonar*. Köpenhamn: Samfund til udgivelse af gammel nordisk litteratur, 1886–1888
- Jónsson, Finnur. *Landnámabók I-III: Hauksbók; Sturlubók; Melabók*. Köpenhamn: Det konglige nordiske oldsak-selskab, 1900.
- Jónsson, Finnur. *Gísla saga Súrssonar*. Halle A. D. S: Verlag von Max Niemeyer, 1903.
- Jónsson, Finnur. *Den oldnorske og oldislandske litteraturs historie II*. Köpenhamn: Gad, 1920-1924, andra utgåvan.
- Jónsson, Guðni och Vilhjálms, Bjarni. *Fornaldarsögur Norðurlanda I*. Reykjavik: Bókútgáfan forni, 1943.
- Jørgensen, Jon Gunnar. "Rudolf Keyser and His Use of Old Norse Texts in the Norwegian National Initiative". I *Old Norse-Icelandic Philology and National Identity in the Long Nineteenth Century*, red. av Gylfi Gunnlaugsson och Clarence E. Glad, s. 226–260. Leiden/Boston: Brill, 2022.
- Kapitan, Katarzyna Anna. "Between truth and fiction or *historiæ mediæ, sive vero falsoque mixtæ*: Legendary sagas and their reception in eighteenth-century

Denmark”. I *Arkiv för Nordisk Filologi* 134, s. 103–129. Lund: Arkiv för Nordisk Filologi 2019.

Kusmenko, Jurij K. “Sámi and Scandinavians in the Viking Age”. I *Scandinavistica Vilnensis*, volym 2, (2009), s. 65–94. Vilnius: Centre for Scandinavian Studies at Vilnius University, 2009.

Lassen, Annette. “*Origines Gentium* and the Learned Origin of *Fornaldarsögur Norðurlanda*”. I *The Legendary Sagas: Origins and Development*, red. av Annette Lassen, Agneta Ney, Ármann Jakobsson, s. 33–58. Reykjavik: University of Iceland Press, 2012.

Leslie-Jacobsen, Helen F. “The Death Songs of Örvar-Odds Saga”. I *Cartografies de l'ànima. Identitat, memòria i escriptura*, red. av Julián Acebrón, Isabel Grifoll och Flocel Sabaté, s. 231–244. Lleida: Pagès editors, 2014.

Long, Ann-Marie. *Iceland's Relationship with Norway c. 870 – c. 1100: Memory, History and Identity*. Leiden/Boston: Brill, 2017.

Lönnroth, Lars. “The Founding of Miðgarðr (Völuspá I-8)”. I *The Poetic Edda, Essays on Old Norse Mythology*, red. av Paul Acker och Carolyne Larrington, s. 1-26. Abingdon: Routledge, 2002.

Magnússon, Eiríkr. “The Conversion of Iceland to Christianity”. I *Saga-Book of the Viking Club: or Orkney, Shetland, and Northern Society*, volym 2 (January 1897, to December 1900), s. 348–375. London: The Viking Club, 1901.

Maraschi, Andrea. “Taboo or Magic Practice? Cannibalism as Identity Marker for Giants and Human Heroes in Medieval Iceland”. I *Parergon*, volym 26, nr. 3 (2020), red. av Susan Broomhall, s. 1–26. Canberra: Australian and New Zealand Association of Medieval and Early Modern Studies (Inc.), 2020.

McGovern, Thomas H. och Predikaris, Sophia. “Viking Age Economics and the Origins of Commercial Cod Fisheries in the North Atlantic”. I *Beyond the Catch*:

Consequences of the North Atlantic Fisheries in the Middle Ages and Early Modern Period, 900-1850, red. av Luis Sicking och Darlene Abreu-Ferreira, s. 61–90. Leiden/Boston: Brill, 2008.

Meulengracht Sørensen, Preben. “Social institutions and belief systems of medieval Iceland (c. 870-1400) and their relation to literary production”, översatt av Margaret Clunies Ross. I *Old Icelandic Literature and Society*, red. av Margaret Clunies Ross, s. 8–29. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Mitchell, Stephen A. *Heroic Sagas and Ballads*. Ithaca/London: Cornell University Press, 1991.

Mundal, Else. “Sagalitteraturen”. I *Handbok i Norrøn filologi*, red. av Odd E. Haugen, s. 435–438. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, 2013, andra upplagan.

Ney, Agneta. “Bland ormar och drakar: En jämförande studie av Ramsundsristningen och Gökstenen”. I *Scripta Islandica: Isländska sällskapets årsbok*, nr. 64/2013, red. av Lasse Mårtenson och Veturliði Óskarsson, s. 17–38. Uppsala: Isländska sällskapet, 2014.

Pax Leonard, Stephen. “Social Structures and Identity in Early Iceland”. I *Viking and Medieval Scandinavia*, volym 6, s. 147–159. Turnhout: Brepolis Publishers, 2010.

Quinn, Judy. “From orality to literacy in medieval Iceland”. I *Old Icelandic Literature and Society*, red. av Margaret Clunies Ross, s. 30–60. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Sigurðsson, Jón Viðar. “The Icelandic Aristocracy after the fall of the Free State”. I *Scandinavian Journal of History*, Volym 20, nr. 3 (1995), av The Historical Associations of Denmark, Finland, Norway and Sweden, s. 153–166. Oslo: Scandinavian University Press, 1995.

- Sigurðsson, Jón Viðar. “KINGS, EARLS AND CHIEFTAINS. RULERS IN NORWAY, ORKNEY AND ICELAND c. 900 – 1300”. I *Ideology and Power in the Viking and Middle Ages. Scandinavia, Iceland, Ireland, Orkney and the Faeroes*, red. av Gro Steinsland, Jón Viðar Sigurðsson, Jan Erik Rekdal och Ian Beuermann, s. 69–108. Leiden: Brill 2011.
- Smith, Kevin P. “*Landnam*: The Settlement of Iceland in Archaeological and Historical Perspective.”. I *World Archaeology: Colonization of Iceland*, volym 26, nr. 3 (1995), red. av John F. Cherry, s. 319–47. Abingdon: Taylor & Francis, Ltd, 1995.
- Snook, Ivan, “Language, Truth and Power: Bourdie’s *Ministerium*”. I *An Introduction to the Work of Pierre Bourdieu*, red. av Richard Harker, Cheleen Mahar, Chris Wilkes, s. 160–179. London: The MacMillan Press LTD, 1990.
- Spurkland, Terje. “*Lygisögu, skröksögur and stjúpmaðrasögur*”. I *Old Icelandic Literature and Society*, red. av Margaret Clunies Ross, s. 173–184. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Sveinsson, Einar Ól. *Vatnsdæla saga*, volym 8 av *Íslenzk fornrit*, red. av Einar Ól. Sveinsson. Reykjavik: Hið Íslenzka fornritafélag, 1939.
- Sveinsson, Einar Ól. *Brennu-Njáls saga*, volym 12 av *Íslenzk fornrit*, red. av Einar Ól. Sveinsson. Reykjavik: Hið Íslenzka fornritafélag, 1954.
- Tomasson, Richard. *Iceland: The First New Society*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1980.
- Tómasson, Sverrir. “The history of Old Nordic manuscripts I: Old Icelandic”. I *The Nordic Languages: An International Handbook of the History of the North Germanic Languages*, red. av Oscar Bandle, Kurt Braunmüller, Ernest Håkon Jahr, Allan Karker, Hans-Peter Nauman, Ulf Teleman, s. 793–801. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2002.

- Tulinius, Torfi H. "Saga as a myth: the family sagas and social reality in 13th -century Iceland". I *Old Norse myths, literature and society: The proceedings of the 11th International Saga Conference, 2-7 July 2000, University of Sydney*, red. av Geraldine Barnes och Margaret Clunies Ros, s. 526–539. Sydney: Centre for Medieval Studies, University of Sydney, 2000.
- Tulinius, Torfi H. "The Matter of the North: fiction and uncertain identities in thirteenth-century Iceland". I *Old Icelandic Literature and Society*, red. av Margaret Clunies Ross, s. 242–265. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Tulinius, Torfi H. *The Matter of the North: The Rise of Literary fiction in Thirteenth-century Iceland*. Översatt av Randi C. Eldevik. Odense: Odense University Press, 2002.
- Tulinius, Torfi H. "'Á Kálfskinni': Sagas and the Space of Literature". I *European Journal of Scandinavian Studies*, volym 47, nr. 1 (2017), red. av Klaus Bödl, Karin Hoff, Henk van der Liet, s. 168–180. Berlin: De Gruyter 2017.
- Tulinius, Torfi H. "From "Ísland" to "Eyland": Islands and Identity in Medieval Iceland". I *Norther Atlantic Islands and the Sea: Seascapes and Dreamscapes*, red. av Andrew Jennings, Silke Reeploeg och Angela Watt, s. 43–53. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2017.
- Quinn, Judy. "From orality to literacy in medieval Iceland". I *Old Icelandic Literature and Society*, red. av Margaret Clunies Ross, s. 30–60. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

9.1 Elektroniska källor

handrit.is. "AM 343 a 4to". Sett datum: 13.10.2021.
<https://handrit.is/en/manuscript/view/is/AM04-0343> 2021

handrit.is. "AM 344 a 4to". Sett datum: 13.10.2021.
<https://handrit.is/en/manuscript/view/is/AM04-0344a>

handrit.is. "AM 471 4to". Sett datum: 13.10.2021.
<https://handrit.is/en/manuscript/view/is/AM04-0471>

handrit.is. "AM 519 a 4to". Sett datum: 13.10.2021.
<https://handrit.is/en/manuscript/view/en/AM04-0519-a>

handrit.is, "AM 544 4to". Sett datum: 07.02.2022.
<https://handrit.is/manuscript/view/en/AM04-0544/0#mode/2up>

University of Copenhagen; ONP: Dictionary of Old Norse Prose. "Holm perg 7 4".
Sett datum: 9.1.2022. <https://onp.ku.dk/onp/onp.php?m222>